

1951

η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 128

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2010

ΦΥΣΗ ♦ ΓΝΩΣΗ ♦ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 128
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2010

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285
E-mail: info@eepf.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**

Αντιπρόεδρος: **Ντόναλντ Μάθιους**

Γεν. Γραμματέας: **Λεωνίδας Κόλλας**

Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Αλέξια Νικηφοράκη**

Ταμίας / Έφορος Εκδηλώσεων:

Γιώργος Χατζηπαντωνίου

Μέλη: **Κυριάκος Γεωργίου**,

Σπύρος Μπσιακούλης, Διονυσία Παπαδοπούλου,

Γιώργος Πολίτης, Πάυλος Δασκαλάκης

Αναπληρωματικό μέλος: **Σαματίης Σκαμπαρδώνης**

Επίτιμος πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Νίκος Πέτρου, Μαρτίνος Γκαϊτίλιχ,

Λεωνίδας Κόλλας, Ντόναλντ Μάθιους,

Γιώργος Πολίτης, Μαρία Ρουσομουστακάκη,

Γεωργία Φέρμελη

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης

Νίκος Πέτρου, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν

τις απόψεις των συγγραφέων

και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης: **Νίκος Πέτρου**

Σελιδοποίηση - επιμέλεια εκτύπωσης

Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο: **ΦΩΤΟΛΙΟ & ΤΥΡΙΚΟΝ Α.Ε.**

Τμή Τεύχους 4 ΕΥΡΩ

Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Ευχαριστούμε θερμά το **Ίδρυμα Μποδοσάκη** για την ευγενή χορηγία του προς την Εταιρία μας, που συμβάλλει στην έκδοση του περιοδικού «Η Φύση».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τί παίζει με τα τρόφιμα:	N. Πέτρου	3
Μαρτυρία και ευχή - Η ιστορία του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου	T. Χαραλαμπόπουλος	6
Μια ματιά στην Εταιρία Προστασίας Πρεσπών	Nτ. Μάθιους	12
Η κλιματική αλλαγή και η διάσκεψη της Κοπεγχάγης	A. Κοτρίκλα	16
Ανεμογεννήτριες στην ελληνική φύση		20
Ελαιώνας	E. Πορτάλιου	32
Σχοινιάς - Μαραθώνας - ένα εθνικό πάρκο ζητάει φροντίδα	Σ. Ζόγκαρης, A. Βιδάλης	36
Ένας παρείσακτος επισκέπτης στην Ελλάδα	A. P. Νταβράνογλου	40
Κόκκινο ελάφι: άλλοτε κοινό, σήμερα σπάνιο και απειλούμενο	Λατούδης - WWF	41
Η χρονιά της χιονογερακίνας	N. Προμπονάς	42
Κλείνουν βοτανικοί κήποι	N. Πέτρου	43
Ένας μύκτας ενοχοποιείται για τη μαζική εξαφάνιση των βατράχων	M. Γκαϊτίλιχ	44
Δωρεά για τη σωτηρία του ιβηρικού λύγκα	M. Γκαϊτίλιχ	44
Ασημένια φτερά	N. Πέτρου	45
Βιβλιοπαρουσίαση		46
Νέα της ελληνικής χλωρίδας		48
Γενική Συνέλευση της ΕΕΠΦ		50
Προς τα μέλη της ΕΕΠΦ		52
Πρόγραμμα Φολόης	M. Γκαϊτίλιχ	53
«Γαλάζιες Σημαίες»	Δ. N. Βουρδουμπά	54
«The Green Key»	Δ. Παπαδοπούλου	55
«Νέοι Δημοσιογράφοι»	Γ. Φέρμελη, Π. Σταθόπουλος	56
«Μαθαίνω για τα Δάση»	Γ. Φέρμελη	57
«Οικολογικά Σχολεία»	Στ. Σκαμπαρδώνης	58
«Πράσινες Γωνιές»	Δ. N. Βουρδουμπά	59
«Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν»	X. Θεοδωρίκα	61
Πρόγραμμα Εκδρομών - Δωρεές		62
Εγγραφές μελών - Πρόγραμμα ομιλιών		63

Εξώφυλλο: Ανοιξιάτικη πρωινή ομίχλη στα Ζαγοροχώρια (φωτ. Βασίλης Συκάς).

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί, τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για την φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Τί παίζει με τα τρόφιμα;

Με πρόσφατη απόφαση του Επιτρόπου για την Υγεία και τους Καταναλωτές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιτρέπει για δεύτερη φορά, 12 ολόκληρα χρόνια μετά την πρώτη, την καλλιέργεια γενετικά τροποποιημένου οργανισμού (ΓΤΟ) στην Ευρώπη, της ποικιλίας πατάτας Amflora της γερμανικής χημικής βιομηχανίας BASF. Παράλληλα, η Επιτροπή επέτρεψε την κυκλοφορία και μεταποίηση τριών ποικιλιών μεταλλαγμένου καλαμποκιού της Monsanto, ελέγχει για πιθανή έγκριση και άλλες ποικιλίες καλαμποκιού και ετοιμάζει πρόταση που θα δίνει μεγαλύτερα περιθώρια επιλογής στα κράτη-μέλη για το αν θα καλλιεργούν ΓΤΟ ή όχι.

Ακόμα και σε χώρες που αρνούνται την καλλιέργεια ΓΤΟ, όπως η Ελλάδα, οι οργανισμοί αυτοί μπορούν να φτάσουν στον καταναλωτή «έμμεσα». Μέσα από τυποποιημένα τρόφιμα, ή μέσα από προϊόντα ζώων που έχουν τραφεί με μεταλλαγμένες ζωοτροφές. Πολλά από τα πρώτα δεν ξεκαθαρίζουν σαφώς στην ετικέτα τους ότι περιέχουν ΓΤΟ (όπως προβλέπει η ευρωπαϊκή νομοθεσία), ενώ για τα δεύτερα δεν προβλέπεται καν αναγραφή της διατροφής των ζώων.

Δε θα σταθώ στα προβλήματα που ανακύπτουν από τη χρήση ΓΤΟ, για τα οποία πολύς λόγος έχει γίνει, αλλά στη μεγάλη δυσκολία πρόσβασης στην πληροφορία και το τεράστιο έλλειμμα ενημέρωσης του κοινού στον τομέα των τροφίμων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο, εν πολλοίς άγνωστος, Codex Alimentarius, ο περίφημος Κώδικας Διατροφής.

Η ιστορία του Κώδικα αρχίζει το 1893, στην Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία, όταν διαπιστώθηκε ότι τα δικαστήρια χρειάζονταν κάποιες συγκεκριμένες κατευθύνσεις για να επιλύουν θέματα που σχετιζόνταν με τα τρόφιμα. Αυτοί οι κανόνες έγιναν γνωστοί ως Codex Alimentarius και διατηρήθηκαν σε ισχύ μέχρι και τη διάλυση της Αυτοκρατορίας το 1918.

Μετά τη ραγδαία πρόοδο στην τεχνολογία τροφίμων, τη μικροβιολογία κ.λπ., κατά τη δεκαετία του 1960, ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO) του ΟΗΕ οργανώσαν από κοινού το νέο Κώδικα Διατροφής, με σκοπό να διαμορφώσουν και να καθιερώσουν ορισμούς και προϋποθέσεις για τα τρόφιμα, να βοηθήσουν στην εναρμόνισή τους και, με αυτό τον τρόπο, να

διευκολύνουν το διεθνές εμπόριο.

Ο Κώδικας περιέχει πάνω από 4.000 πρότυπα, από γενικά, που ισχύουν για όλα τα τρόφιμα, ως ειδικά, εστιασμένα σε συγκεκριμένα τρόφιμα ή προϊόντα τους. Τα γενικά πρότυπα αναφέρονται στην υγιεινή, τη σήμανση, τα υπολείμματα αγροχημικών και κτηνιατρικών φαρμάκων, τις επιθεωρήσεις των εισαγωγών και εξαγωγών και τα συστήματα πιστοποίησης, τις μεθόδους ανάλυσης και δειγματοληψίας, τα πρόσθετα τροφίμων, τους μολυσματικούς παράγοντες και τη διατροφή και τα τρόφιμα για ειδικές διαιτητικές χρήσεις. Επιπλέον, υπάρχουν συγκεκριμένα πρότυπα για κάθε τύπο τροφίμων και σχετικών προϊόντων, από τα φρέσκα, κατεψυγ-

μένα και επεξεργασμένα φρούτα και λαχανικά, τους χυμούς φρούτων, τα δημητριακά και τα όσπρια, έως τα λίπη και τα έλαια, τα ψάρια, το κρέας, τη ζάχαρη, το κακάο και τη σοκολάτα, το γάλα και τα γαλακτοκομικά, την αφυδατωμένη ινδική καρύδα, τις μεξικάνικες πιπεριές και ότι άλλο μπορείτε να φανταστείτε.

Ο Κώδικας οργανώνεται από την Επιτροπή του «Codex Alimentarius», ένα διακυβερνητικό σώμα, όπου όλες οι χώρες-μέλη έχουν ψήφο. Υποεπιτροπές τεχνοκρατών είναι αρμόδιες για τη σύνταξη των προτύπων, τα οποία υιοθετούνται από την Επιτροπή. Αν και τα πρότυπα του Κώδικα δεν είναι δεσμευτικά, έχουν μεγάλη βαρύτητα και αναγνωρίζονται ως απόλυτα βασισμένα στην επιστήμη. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου αποδέχεται τον Κώδικα και πάντα χρησιμοποιεί τα πρότυπά του σε περιπτώσεις εμπορικών διαφωνιών που αφορούν είδη διατροφής ή προϊόντα τροφίμων. Οι εθνικοί και τοπικοί νόμοι και κανόνες έχουν σχεδόν πάντα ως αφετηρία τους αυτά τα πρότυπα. Στην ουσία, η επιρροή του Κώδικα και η χρήση του σε θέματα δημόσιας υγείας και πρακτικών στο εμπόριο τροφίμων είναι τεράστια και επεκτείνεται σε όλες τις ηπείρους.

Και ως εδώ τα πράγματα είναι καλά και ο Κώδικας φαίνεται να εξυπηρετεί τους στόχους του: την παραγωγή ασφαλούς τροφής, την προστασία της καταναλωτικής υγείας και τη διασφάλιση δίκαιων πρακτικών στο εμπόριο τροφίμων.

Υπάρχουν όμως κάποιοι, κυρίως γιατροί και οργανώσεις καταναλωτών, που αντιδρούν, θεωρώντας ότι η Επιτροπή του Κώδικα προωθεί συγκαλυμμένα τα συμφέροντα των μεγάλων βιομηχανιών χημικών και τροφίμων και ότι επιχειρεί να επιβάλει μια σκληρή διεθνή νομοθεσία που θα έχει τεράστιες αρνητικές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία παγκοσμίως και ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Αγνοώντας τη συνωμοσιολογία, υπάρχει μια σειρά σημαντικών θεμάτων που προκύπτουν. Έτσι λοιπόν, κάποια από τα νέα πρότυπα του Κώδικα που τίθενται σε ισχύ σταδιακά από την 31η Δεκεμβρίου 2009 προβλέπουν ότι:

- Όλα τα θρεπτικά στοιχεία (βιταμίνες και άλατα) θεωρούνται επικίνδυνα και πρέπει να αφαιρούνται από τα τρόφιμα, καθώς ο Κώδικας απαγορεύει τη χρήση τους. Η περιεκτικότητά τους πρέπει να περιοριστεί σε αμελητέα επίπεδα (15% ή και λιγότερο της επιθυμητής ημερήσιας δόσης).
- Τα επιτρεπόμενα θρεπτικά στοιχεία που αναφέρονται στη Λίστα Αποδεκτών Στοιχείων είναι λιγότερα από 20, ένα από τα οποία είναι το φθόριο, που δεν έχει κανένα βιολογικό όφελος. Όλα τα άλλα απαγορεύονται.
- Όλα τα τρόφιμα θα πρέπει να ακτινοβολούνται (ψυχρή αποστείρωση) για λόγους υγιεινής, εκτός αν καταναλώνονται ωμά στην τοπική αγορά.
- Όλα τα εκτρεφόμενα ζώα (θηλαστικά, πτηνά και ψάρια) θα λαμβάνουν υποχρεωτικά ισχυρές δόσεις αντιβιοτικών και εξωγενούς αυξητικής ορμόνης.
- Όλες οι αγελάδες στη γαλακτοκομική παραγωγή μπορούν να λαμβάνουν την γενετικά τροποποιημένη βόειο αυξητική ορμόνη της Monsanto.
- Επιτρέπεται η εισαγωγή ΓΤΟ σε καλλιεργούμενα είδη, ζώα, ψάρια και δένδρα παγκοσμίως, χωρίς υποχρεώσεις σήμανσης και αναγραφής.
- Επιτρέπεται η προσθήκη μη οργανικών, χημικών πρόσθετων και συντηρητικών, χωρίς συγκεκριμέ-

νες υποχρεώσεις σήμανσης και αναγραφής.

- **Αυξάνονται τα επιτρεπόμενα επίπεδα καταλοίπων αγροχημικών που αναγνωρίζονται ως τοξικά για ζώα και ανθρώπους.** Οι νέες ρυθμίσεις επαναφέρουν 7 από τα 12 πιο τοξικά ζιζανιοκτόνα που απαγορεύτηκαν από 176 χώρες, συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ, το 1991 με τη Σύμβαση της Στοκχόλμης για τα Οργανικά Ζιζανιοκτόνα (μεταξύ τους τα Toxarphen, Aldrin κ.ά.). Συνολικά ο Κώδικας επιτρέπει την παρουσία σε τρόφιμα 3.275 διαφορετικών αγροχημικών, πολλά από τα οποία ενοχοποιούνται ως παθογόνα ή καρκινογόνα, σε μεγαλύτερα επίπεδα από τα αποδεκτά σήμερα.
- **Αυξάνεται η επιτρεπόμενη περιεκτικότητα αφλατοξίνης στο γάλα σε 0,5 ppb, επίπεδο που θεωρείται τοξικό.** Η αφλατοξίνη εμφανίζεται στο γάλα ζώων που έχουν τραφεί με μouxλιασμένους σπόρους και είναι ισχυρότατο καρκινογόνο. Τουλάχιστον 300 συνθετικά πρόσθετα τροφίμων επιτρέπονται με τα νέα πρότυπα, πολλά από τα οποία είναι εν δυνάμει τοξικά όπως η ασπαρτάμη, η ταρτραζίνη κ.ά.

Οι αντιθέσεις είναι μεγάλες. Πάρτε για παράδειγμα τα πρότυπα για τις βιταμίνες, τα βότανα, τα αντιοξειδωτικά και αλλά συμπληρώματα τροφής που χρησιμοποιούνται ευρέως, ακόμα και στο πλαίσιο της εναλλακτικής ιατρικής. Η πρόταση, το 1996, για την κατηγοριοποίησή τους ως φάρμακα και συνεπώς απαγόρευση της ελεύθερης πώλησής τους, αποσύρθηκε λόγω αντιδράσεων, επανήλθε όμως με τα αυστηρά πρότυπα του 2005. Η θέση της Επιτροπής είναι ότι αυτό έγινε για να περιοριστεί η ανεξέλεγκτη χρήση και κατάχρηση συμπληρωμάτων διατροφής. Ο αντίλογος είναι ότι, απαγορεύοντάς τα, θα δημιουργηθούν σημαντικά διατροφικά προβλήματα σε μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού, θα περιοριστούν οι δυνατότητες της εναλλακτικής ιατρικής και θα υπάρξει στροφή προς τα «παραδοσιακά» φάρμακα (και φυσικά αντίστοιχα κέρδη της φαρμακοβιομηχανίας).

Η θέση της Επιτροπής ότι οι διατάξεις του Κώδικα δεν είναι δεσμευτικές και η εφαρμογή τους εναπόκειται στο κάθε κράτος, επίσης «σηκώνει συζήτηση». Όταν ένα κράτος υιοθετήσει επίσημα τα πρότυπα του, όλες οι εμπορικές του συμφωνίες, αλλά και οι αντιδικίες (το αν για παράδειγμα θα αναγράφει στις συσκευασίες την παρουσία ΓΤΟ), θα ρυθμίζονται στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου βάσει του Κώδικα, και οι αποφάσεις θα «επιβάλλονται» στα άλλα συμβαλλόμενα κράτη. Ήδη από το 1994 ο Οργανισμός Τροφίμων και Φαρμάκων (FDA) των ΗΠΑ αποδέχεται τα πρότυπα του Κώδικα ως ανώτερα των εθνικών νόμων, ενώ με την Κεντροαμερικανική Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου του 2004 οι ΗΠΑ δεσμεύτηκαν ότι θα εναρμονιστούν στα πρότυπα αυτά από το 2010.

Μόνος αντίλογος είναι η διαμόρφωση εθνικών προτύπων με ανάλογη επιστημονική τεκμηρίωση και η προσφυγή στον ΠΟΕ με αυτά, κάτι όμως που είναι δύσκολο και δαπανηρό, ιδιαίτερα για αναπτυσσόμενες χώρες. Έτσι διαφαίνεται σταδιακή, «σιωπηλή» επιβολή του Κώδικα Διατροφής.

Στην Επιτροπή του Κώδικα συμμετέχουν τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανεξάρτητα, αλλά και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα που έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα για τα περισσότερα πρακτικά θέματα. Στην Ελλάδα Εθνικό Σημείο Επαφής με τον Κώδικα είναι ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (ΕΦΕΤ) του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, που έχει ως στόχο τη διαμόρφωση της Εθνικής Θέσης για τη διασφάλιση των συμφερόντων των Ελλήνων καταναλωτών. Προς αυτό το στόχο προωθείται η ανοικτή δημόσια διαβούλευση, υπάρχει μάλιστα και σχετικό σημείο στην ιστοσελίδα του ΕΦΕΤ (www.efet.gr).

Δυστυχώς σε αυτό το τόσο σημαντικό θέμα η παροχή πληροφορίας είναι ελλιπής και είναι πολύ δύσκολο να βγουν συμπεράσματα από μη ειδικούς, καθώς τα στοιχεία βρίσκονται θαμμένα στα «ψιλά γράμματα» δημοσιεύσεων που αριθμούν χιλιάδες σελίδες, κάτω από βουνά γραφειοκρατικής διατύπωσης και τεχνοκρατικής ορολογίας απροσπέλαστης σχεδόν για όλους μας. ■

Νίκος Πέτρου

Ο Τίμος Χαραλαμπίδης και ο Robert Smith
σε κατασκήνωση στο οροπέδιο του Προφήτη
Ηλία στον Όλυμπο τον Ιούλιο του 1960.

Μαρτυρία και ευχή Η ιστορία του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου

του Τίμου Χαραλαμπίδου

*«δεν μπορείς να νοιώσεις το μεγαλείο των βουνών
εάν δεν έχεις μεγαλείο μέσα σου»
Κ. Κρυστάλλης*

Από καθήκον στις γενναίες μορφές του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου (ΕΟΣ), που γνώρισα εδώ και περίπου 60 χρόνια, νοιώθω την υποχρέωση να «θυμηθώ» και να τους εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου. Σε αυτό συνέβαλε και η πρόσφατη δημοσίευση στο περιοδικό «ΚΟΡΦΕΣ» (Ιανουάριος 2010-τεύχος 201) του ΕΟΣ Αχαρνών από το φίλτατο Πρόεδρο Στέλιο Βασιλόπουλο, συνορειβάτη-αναρριχητή-χιονοδρόμο, με αφορμή την οικογενειακή γιορτή των 100 χρόνων του σεβαστού μας Πρύτανη του ΕΜΠ Καίσαρα Αλεξόπουλου.

Με τις ευχές όλων – να είναι κοντά μας και να τον θαυμάζουμε! Για όσους τον γνώρισαμε από κοντά τα «ορειβατικά πεδία», ο Άνθρωπος, ο Επιστήμων, Καίσαρ αποτελεί ζωντανό παράδειγμα απλής, λιτής, πειθαρχημένης ζωής που εφαρμόζει επί τόσες δεκαετίες. Εμείς οι ορειβατικοί τον ακολουθήσαμε, διδαχτήκαμε και προσπαθήσαμε.*

Ο ίδιος, δεινός ορειβάτης, ικανός αναρριχητής, ερευνητής σπηλαιολόγος, χιονοδρόμος αθλη-

τής, είναι από τα αρχαιότερα στελέχη του ΕΟΣ της Αθήνας και, από όσο θυμάμαι, και της Πάτρας.

Το 1951 πρωτοστάτησε στην ίδρυση ενός από τα «παιδιά» του Ορειβατικού, της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσεως. Σ' αυτό το ιδανικό περιβάλλον γνωρίσαμε και ζήσαμε πολλά, χάρη στις αμέτρητες επιστημονικές και τεχνικές συμβουλές των παλαιότερων για το βουνό. Οι συναντήσεις και συναναστροφές μου στο ορειβατικό περιβάλλον του ΕΟΣ, που με σεβασμό τηρούσαμε, έδωσαν τις ευκαιρίες να συνειδητοποιήσουμε την ανάγκη προστασίας της ελληνικής φύσης, την οποία, ομολογώ, μέχρι τότε οι περισσότεροι δεν είχαμε, ούτε καν, στη σκέψη μας.

Με αυτά τα αγαθά ψυχής που «εισέπραξα» από τον Ελληνικό Ορειβατικό Σύλλογο νοιώθω μεγάλο τον χρέος να μεταφέρω και να γνωρίσω – από όσα θυμάμαι βέβαια – στα νεότερα μέλη της Εταιρίας μας το ιστορικό της ξεκίνημα.

Το 1926, στις 16 Μαΐου, ως αθλητική ομάδα του Γυμναστικού Συλλόγου Αμαρουσίου –χάρη στο γυμναστή τους Μανώλη Μπαμιέρο– οι «Κούκοι» έλαβαν μέρος στο Πρωτάθλημα Ορειβασίας, από την πλατεία της Κηφισιάς ως την κορυφή της Πευντέλης. Στον αγώνα, που είχε προκηρύξει η Διεύ-

* Καθώς το τεύχος πήγαινε στο τυπογραφείο πληροφορηθήκαμε ότι ο Καίσαρ Αλεξόπουλος δεν είναι πια κοντά μας.

θυση Σωματικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας, κατέλαβαν τη δεύτερη θέση. Η ομάδα πήρε το όνομα «Κούκοι» γιατί στο διάστημα του αγώνα φορούσαν όλοι τους τραγιάσκες που τις είχε, για αυτό το λόγο, ράψει στο ραφείο του στη Χαριλάου Τρικούπη ο επίσης αθλούμενος Ηλίας Νικόπουλος. Το όνομα λοιπόν έμεινε και το ραφτάδικο του Ηλία έγινε το στέκι τους. Γνωρίσαμε και εμείς, για πολλά-πολλά χρόνια αυτό το στέκι, με τους πάντοτε γελαστούς Ηλία και Μαρίτσα (τη γυναίκα του), που μας υποδέχονταν ευχάριστα με ορειβατικές διηγήσεις και τα σχετικά καλαμπούρια. Την ίδια χρονιά τα αρχεία του Ορειβατικού αναφέρουν ότι ο Σταύρος Πίσσαλας και άλλοι έκαναν ασκήσεις αναρρίχησης στα βράχια του Λυκαβηττού, κάτι που συνηχίστηκε για πολλά χρόνια.

Το 1927, το γιορτινό πρωινό της 25ης Μαρτίου, η ομάδα των Κούκων ξεκινά για την Πεντέλη με πολύ κέφι και αρχηγό τον Μ. Μπαμιέρο. Ακολουθούν οι Πλάτων Μεταξάς, Κώστας Νάτσης, Ηλίας Νικόπουλος, Πλάτων Ταβλαρίδης, Γιάννης Καμπουρόπουλος, Αντώνης Μαρίνος και ακόμα 5-6 παιδιά που δεν γνώριζα. Σ' αυτή την ανάβαση, όπως μας διηγήθηκαν, «έπεσε» για πρώτη φορά η ιδέα για ίδρυση Συνδέσμου των μελών της ορειβατικής τους παρέας.

Με την πάροδο του χρόνου η ομάδα μεγαλώνει και στη μικρή –ακόμα τότε– Αθήνα γίνεται περισσότερο γνωστή με τα «κατορθώματά» της στα βουνά της Αττικής. Επαναλαμβάνονται συχνότερα οι αναβάσεις και προκαλούν την άμλλα στις ευχάριστες συντροφικές τους. Αποτελεί τιμή για τον ΕΟΣ της Αθήνας το ότι, ακόμα και σήμερα, μετά από 82 χρόνια, κάθε χρόνο την ίδια γιορτινή μέρα του Ευαγγελισμού, μια ομάδα από ορειβάτες πραγματοποιεί ανάβαση στην Πεντέλη και την ονομάζει «ημέρα των Κούκων».

Την επόμενη χρονιά, 1928, τα ελληνικά βουνά μετράνε πολλούς περισσότερους ορειβάτες, με πρωτοπόρους βέβαια τους Κούκους και με ώριμη πλέον την ιδέα για ίδρυση του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου. Από τις διηγήσεις τους θυμάμαι μερικά ονόματα εκείνων που πρωτοστάτησαν στην ίδρυση και που τους περισσότερους γνώρισα στο Σύλλογο. Οι Μανώλης Μπαμιέρος, Σπήλιος Αγαπητός, Κάισαρ Αλεξόπουλος, Τρύφων Βάθης, Μιχάλης Δέφνερ, Αντώνης Κανέλλης, Βασίλης Δεοντόπουλος, Κλεάνθης Παλαιολόγος, Φρίζος Θεοδωρίδης, Ιάκωβος Σαντοριναίος, Τάσσος Ζάππας, Επαμεινώνδας Πετραλιάς, Λάμπρος Ευταξί-

Δεξιά: Κ. Ζοηώτας και Χ. Κάκαθος στην κορυφή Μύτικας. Ο Χρήστος Κάκαθος ήταν ο ντόπιος οδηγός που οδήγησε τους Frederic Boissonnas και Daniel Band-Bony στην πρώτη καταγεγραμμένη ανάβαση στην κορυφή του Ολύμπου τον Αύγουστο του 1913.

Μιχάλης Δέφνερ,
Ζήρεια
1945

Θεμελίωση καταφυγίου στις Βρυσσούλες του Ολύμπου.
Ανάδοχος ο πρόεδρος του C.A.S. Μάιος 1934).

Α' Πανελλήνιο ορειβατικό συνέδριο στη Μονή Αγίου
Διονυσίου στον Όλυμπο (15-6-1936). Στο βήμα ο
πρόεδρος Σπήλιος Αγαπητός.

28 Οκτωβρίου 1945. Ο Ορειβατικός Δράμας γιορτάζει την επέτειο του ιστορικού ΟΧΙ του 1940 στο βουνό του, το Φαθακρό, στο φυσικό του χώρο. Εννεαμελής ομάδα ορειβατών, με αρχηγό τον αείμνηστο καλλιτέχνη φωτογράφο Θεόδωρο Σερβάνη, πραγματοποιεί ανάβαση στην κορυφή Δόντι (υψοσμ. 2.021μ.) όπου υψώνει την ελληνική σημαία επί του οροσήμου της κορυφής, σε αυτοσχέδιο ιστό από δεμένα μαστούνια και ψάλλει τον Εθνικό Ύμνο. Ακολούθησε ένας μικρός πανηγυρικός και η απλή τελετή τελείωσε με εθνικούς χορούς και τραγούδια της αξέχαστης Σοφίας Βέμπο. Οι ελάχιστοι επιζώντες της ομάδος αναρριγούν αναποθώντας με συγκίνηση τις ιερές εκείνες στιγμές. Στην φωτογραφία του θ. Σερβάνη, απεικονίζονται κατά σειράν από δεξιά προς αριστερά οι: Αριστογένης Τζήμας, Γεώργιος Κωνσταντίδης, Σάκης Πέτρου, Σωτήρης Γιαννάκου, Νώντας Κεραμιτσής, Μόσχος Βουγιούκας, Ιάκωβος Νικητίδης, Άγνωστος

Σάκης Πέτρου, 11.3.2010

Από αριστερά προς τα δεξιά: Ανδρ. Τσεκούρας, Ν. Περάκης, Γ. Μιχαηλίδης

μας είχε αρχίσει η άμιλλα κατασκευής ορειβατικών καταφυγίων με πρωτοβουλία του Κεντρικού Συμβουλίου αλλά και των κατά τόπους τμημάτων. Τότε φτιάχτηκαν καταφύγια στον Όλυμπο, το Χελμό, τον Παρνασσό, τη Ζήρεια, τον Ταΰγετο, το Παναχαϊκό, το κάτω Βέρμιο (Σέλι) και τα Λευκά Όρη.

Το 1936, στις 15 Ιουνίου διοργανώνεται στη μονή Αγίου Διονυσίου στον Όλυμπο, το πρώτο Πανελλήνιο Ορειβατικό Συνέδριο με σκοπό την ανακοίνωση της ορειβατικής δραστηριότητας της χώρας, τη μελέτη του τρόπου προαγωγής της ορειβασίας και την επαφή μεταξύ των διασκορπισμένων ορειβατών. Πρόεδρος του συνέδριου ήταν ο τότε πρόεδρος του ΕΟΣ, Σπήλιος Αγαπητός, και επίτιμος πρόεδρος ο τότε διάδοχος Παύλος. Είναι ενδιαφέρον ότι, ήδη από τότε, παρουσιάστηκαν απολογισμός σπηλαιολογικών εξερευνήσεων για 17 σπήλαια, μία πρόταση «Περί μέτρων προστασίας των φυτών των ελληνικών ορέων», σχέδιο για την «Τουριστική και Ορειβατική Οργάνωσιν του Ολύμπου» αλλά και προτάσεις για ορειβατικό τουρισμό υπό τον τίτλο «Η Τουριστική Αεροπορία συνεπικούρος της ορειβασίας». Οι πρωτοπόροι εκείνοι ήταν πραγματικά φωτισμένοι.

Το 1938, με ενέργειες του Κεντρικού Συμβουλίου του ΕΟΣ προς την Πολιτεία, ιδρύεται ο πρώτος

Εθνικός Δρυμός στον ελλαδικό χώρο, στον Όλυμπο και ακολουθεί εκείνος του Παρνασσού. Το ίδιο διάστημα με απόφαση του ΚΣ γίνεται επίτιμος Πρόεδρος του ο τότε διάδοχος Παύλος.

1940-41. Γενική επιστράτευση και πόλεμος. Προέχει η άμυνα της χώρας. Μεταξύ όλων, οι χιονοδρόμοι μέλη του ΕΟΣ φεύγουν για το μέτωπο (με τα σκι τους). Ακόμα και οι νεαρότεροι ηγούνται εθελοντές για να επανδρώσουν το, νεοσύστατο τότε, Τάγμα Χιονοδρόμων του Ελληνικού Στρατού. Επικεφαλής τους μπαίνει ο προγυμναστής τους Μ. Μπαμιέρος. Σε όλη τη διάρκεια των μαχών πολέμησαν σκληρά, ερευνώντας την πρώτη γραμμή, με τον ηρωικό διοικητή τους, Ταγματάρχη Ιωάννη Παπαρόδου, ο οποίος την τελευταία μέρα του πολέμου έπεσε από εχθρικό βλήμα, αμυνόμενος έξω από την Καστοριά.

Ας σημειωθεί εδώ ότι οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας στη μεταπολεμική περίοδο οργάνωσαν ειδικές ομάδες χιονοδρόμων-καταδρομέων, βασιζόμενες κατά πολύ στα εκπαιδευμένα στελέχη του ΕΟΣ ανά την Ελλάδα.

Κατοχή. 1942-43. Η περίοδος της μεγάλης πείνας. Ομάδες στελεχών του ΕΟΣ μεριμνούν εθελοντικά για την περίθαλψη παιδιών στις παιδικές κατασκηνώσεις της Πάρνηθας.

Επάνω: Ομάδα ορειβατών σε άγνωστη κορυφή τη δεκαετία του 50. Αναγνωρίζονται πρώτος από δεξιά ο Γ. Μιχαηλίδης και στο κέντρο ο Σταύρος Πίσσαλας.

Κάτω: Απονομή επάθλου χιονοδρομικού αγώνα στο καταφύγιο Πάρνηθας. Καίτη Φατούρου, Τίμος Χαραλαμπίδης, Μιχάλης Δεφνερ, Μ. Παπακωνσταντίνου (υπουργός αθλητισμού), Πέτρος Μηρούσαλης (1964).

Απέναντι στις φοβερές συνθήκες κείνης της εποχής οι προσπάθειές τους ήταν τιτάνιες. Επικεφαλής όλων των στελεχών μπήκε ο καθηγητής χημικός-βιολόγος Μιχάλης Δέφνερ, δεινός ορειβάτης, αναρριχητής, χιονοδρόμος-αθλητής, σεβαστός, μεθοδικός οργανωτής και μεγάλος «δάσκαλος» του βουνού. Πολύτιμοι εθελοντές συνεργάτες του ήταν τα στελέχη του ΕΟΣ Σταύρος Πίσσαλας και Γιώργος Μωυσιδής.

Τα έβγαλαν όμως πέρα!

Εμείς οι νεότεροι πήραμε πολλά από τα μεθοδικά διδάγματα του Μιχάλη, γνωρίσαμε και εφαρμόσαμε τη φυσική, απλή ζωή που ο ίδιος ακολουθούσε και γι' αυτό το λόγο την ονομάσαμε «σχολή Δέφνερ».

Μεταπολεμική περίοδος. Αρχίζουν να αναπτύσσονται έντονες δραστηριότητες του ΕΟΣ σε ολόκληρη τη χώρα. Ιδρύονται νέα τμήματα του Ορειβατικού, πολλαπλασιάζονται τα καταφύγια στα βουνά μας, ανοίγονται νέα αναρριχητικά πεδία, αποκαλύπτονται νέα σπήλαια, δημιουργούνται αθλητικά χιονοδρομικά κέντρα κι οι βιότοποι γίνονται επισκέψιμοι στους ειδικούς.

Η ελεύθερη πλέον επικοινωνία στην ύπαιθρο χώρα δημιουργεί κατάλληλες συνθήκες για την επαφή των μελών, κοινές αναβάσεις μεταξύ ορειβατικών τμημάτων, Πανελλήνιες ετήσιες συγκεντρώσεις (κάθε 20η Ιουλίου) με κύριο σκοπό την αλληλογνωριμία, την αλληλεγγύη και την πρόοδο του ΕΟΣ.

Αυτές οι δραστηριότητες προκαλούν διάθεση στα μέλη να δουλέψουν σκληρά, ακόμα και με προσωπική οικονομική προσφορά τους, προκειμένου να πραγματοποιηθούν τα ορειβατικά τους όνειρα. Η κρατική βοήθεια, όπως πάντα, σχεδόν απούσα.

Η δεκαετία του 1950. Βρίσκει τον ορειβατικό οργανισμό της χώρας ισχυρό, να περιλαμβάνει στους κόλπους του όλες τις εκδηλώσεις που αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση της Φύσης, του αθλήματος και στην περιβαλλοντική παράδοση.

Οι νέοι, έχοντας πια διέξοδο, μπορούν να διαλέξουν. Η διόγκωση αυτή των δραστηριοτήτων, όπως και η σχετική βελτίωση των οικονομικών συνθηκών στη χώρα, ανοίγουν νέους ορίζοντες. Έτσι, πολλά στελέχη του ΕΟΣ, με αργό αλλά σταθερό ρυθμό, παρουσιάζουν πρωτοβουλίες με σκοπό την εξειδίκευση του κλάδου τους και την περαιτέρω ανάπτυξή του.

Σε αυτή τη σειρά, ήρθε το 1951 και η ίδρυση της «Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσεως», με σκοπό, όπως διείδαν οι ιδρυτές της, την προστασία της φυσικής κληρονομιάς της χώρας, της πανίδας, της χλωρίδας, των βιοτόπων κ.λπ. Πρωτοπόροι της τολμηρής αυτής απόφασης γίνονται οι καθηγητές Καίσαρ Αλεξόπουλος, Ιάκωβος Σαντοριναίος, Μιχάλης Δέφνερ, Αντώνης Κανέλης, Τρύφων Βάθης, Κ. Γουλιμής, Φροίξος Θεοδωρίδης και το ζεύγος Πετροχείλου, ενώ στη συνέχεια ακολουθούν οι Βύρων Αντίπας, Πιέρ Μπρούσαλης, Νάσος Τζάρτζανος, Αντώνης Μαρίνος, Λεωνίδα Πινάτση, Περικλής Κόλλας, Βασίλης Πλέσσα, Ελισάβετ Ψαθίδου. Η ΕΕΠΦ στην αρχή στεγάστηκε στα γραφεία του ΚΣ του ΕΟΣ στην Καραγεώργη Σερβίας 7. Δούλεψαν όλοι τους με μεθοδικότητα και πίστη για να τη στήσουν, τους γνωρίσαμε

από κοντά και τιμούμε πάντα την προσφορά τους. Οι αείμνηστοι Βύρων Αντίπας, Πιέρ Μπρούσαλης, Κ. Γουλιμής και Έλμουτ Μπάουμαν στάθηκαν για πολλά-πολλά χρόνια στην πρώτη γραμμή.

Αργότερα, η φίλη Αλίκη Βαβούρη αποτέλεσε τον ισχυρό κρίκο ανάμεσά τους, σε στενή συνεργασία με τους πρόθυμους εθελοντές περιβαλλοντολόγους, το Γιώργο Σφήκα, τον Κώστα Πινάτση, τον Κώστα Ζολώτα και τη Γερμανίδα σύζυγό του στον Όλυμπο, το Στέλιο Μάθιους, τη Μυρτώ και τον Μάκη Απέργη και τα εκάστοτε μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων της Εταιρείας.

Την ίδια πορεία «απεξάρτησης» από τον ΕΟΣ ακολούθησαν και άλλα σημαντικά μέλη, στους κλάδους τους, όπως το ζεύγος Πετροχείλου στη σπηλαιολογία, ο Γιώργος Μιχαηλίδης στην αναρρίχηση, ο Στέλιος Βασιλόπουλος στη χιονοδρομία και πολλοί άλλοι ακόμα.

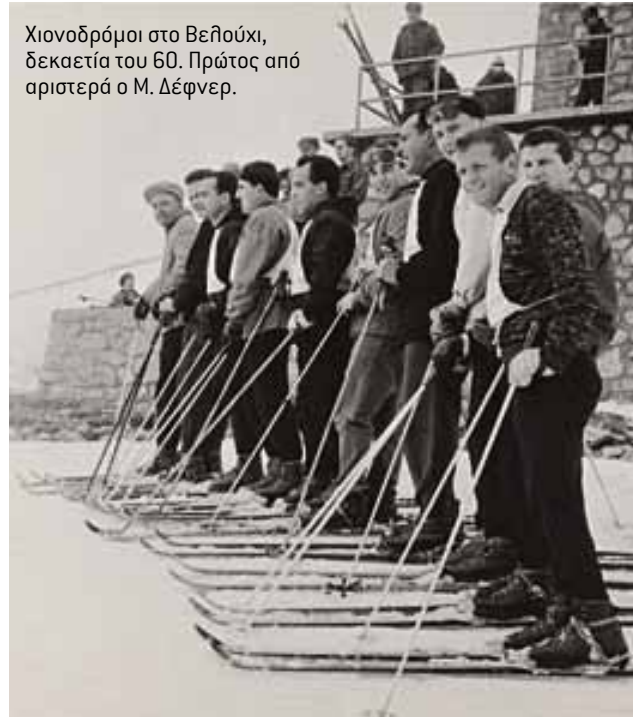
Μαζεύοντας τις σκόρπιες σκέψεις μου γύρω από το «ξεκίνημα» του ΕΟΣ ήθελα να γνωρίσω στους νεότερους την ιστορία μας και στους παλαιότερους να προκαλέσω τη νοσταλγία τους.

Αγαπητοί φίλοι εδώ, για μια ακόμα φορά, θα μου επιτρέψετε να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στους «δασκάλους» και το θαυμασμό μου στη λατρευτή ΜΑΝΑ μας, τη ζωοδότρα Φύση.

Με την ευχή να περπατάτε στα βουνά για να νιώθετε το μεγαλείο τους. ■

*«Ω φύση, ολάκερη Ζωή, κι ολάκερη Σοφία»
Κωστής Παλαμάς*

Χιονοδρόμοι στο Βελούκι, δεκαετία του 60. Πρώτος από αριστερά ο Μ. Δέφνερ.

Μια ματιά στην Εταιρία Προστασίας Πρεσπών

του Ντον Μάθιους

Ενώ η Πρέσπα, ως τοπίο και ως Εθνικό Πάρκο, είναι πασίγνωστη στους Έλληνες σήμερα, η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών (ΕΠΠ) είναι σχετικά άγνωστη. Αυτή η κατάσταση είναι αδικαιολόγητη και ιδιαίτερα για τα μέλη της ΕΕΠΦ που πρέπει να γνωρίζουν το οικολογικό έργο της ΕΠΠ. Πρέπει να γνωρίζουν, πρώτα απ'όλα, ότι η ΕΕΠΦ έκανε την αρχική πρόταση που οδήγησε στην ίδρυση του Εθνικού Δρυμού το 1974 και, 17 χρόνια μετά, το 1991, ήταν ανάμεσα στους 10 φορείς που ίδρυσαν την ΕΠΠ, μία Μη-Κυβερνητική Οργάνωση που απαρτίζεται από ελληνικές και ξένες οργανώσεις.

Η ΕΠΠ ιδρύθηκε για να βοηθήσει ουσιαστικά στην προστασία της φύσης στο Πάρκο, αλλά και για να βοηθήσει τους ντόπιους των 12 χωριών που βρίσκονται μεσ' την προστατευόμενη περιοχή να βελτιώσουν τις συνθήκες της ζωής τους. Το σκεπτικό της ήταν –και είναι– απλό: η προστασία δεν

μπορεί να γίνει πραγματικότητα χωρίς την ενεργή συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων. Υπήρχαν, όμως, τότε βασικά προβλήματα στην επίτευξη του επιθυμητού στόχου. Ένα ήταν η έλλειψη μιας γενικής κουλτούρας σχετικά με την προστασία της φύσης. Εκτός από λίγους οικολόγους, φυσιοδίφες, επιστήμονες βιολόγους, και πολύ λίγα φωτισμένα άτομα σε κρατικές θέσεις, ο κόσμος δεν είχε συνειδητοποιήσει την μεγάλη σημασία της φύσης, ούτε το βαθμό της καταστροφής της από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Άλλο ένα πρόβλημα ήταν η έλλειψη ενός οργανωτικού σχήματος (π.χ. ενός Φορέα Διαχείρισης με κρατική υποστήριξη) που θα μπορούσε να αναλάβει και να συντονίσει τη φροντίδα που χρειαζόταν. Έλειπαν, επίσης, οι επιστημονικές γνώσεις για τις βιολογικές παραμέτρους. Χωρίς γνώση, ακόμα και ο πιο καλοπροαίρετος άνθρωπος δεν ξέρει τι πρέπει να κάνει. Τέλος, η αντίληψη των ίδιων των οικολόγων ήταν, πολλές φορές, πολύ στενή. Οι ορνιθολόγοι για παράδειγμα σκέφτονταν κυρίως την προστασία των πουλιών. Δεν είχαν υπόψη τους τότε μια ολοκληρωμένη διαχείριση, ούτε φαντάζονταν ότι οι ανάγκες του ντόπιου πληθυσμού είχαν σχέση με το δικό τους αντικείμενο.

Σ' αυτό το κενό μπήκε η ΕΕΠ. Βέβαια, δεν μπορούσε μόνη της να καλύψει τις ελλείψεις, και δεν μπορούσε μονομιάς να βρει κατάλληλες λύσεις στα πολλά προβλήματα. Δούλεψε, όμως, σταθερά και με πείσμα και πάθος, και μετά από 18 χρόνια ενασχόλησης με την Πρέσπα, έχει προωθήσει σημαντικά το στόχο της προστασίας.

Θυρόφραγμα

Τι έχει καταφέρει; Μία τόσο σύντομη αναφορά δε μπορεί να περιγράψει όλες τις δραστηριότητες της ΕΠΠ. Μπορεί, όμως, να παρουσιάσει τις πιο σημαντικές. Έτσι λοιπόν η ΕΠΠ:

- ▶ Κατασκεύασε, στο πλαίσιο ενός τετραετούς προγράμματος LIFE, ένα καινούριο φράγμα που ελέγχει τη στάθμη νερού στη Μικρή Πρέσπα. Τα υγρολίβαδα, και επομένως τα διάφορα πουλιά που τα έχουν ανάγκη για την επιβίωση τους, χρειάζονται μια συγκεκριμένη στάθμη νερού.

- ▶ Δουλεύει χρόνια για την αποκατάσταση των υγρολίβαδων. Τα τελευταία χρόνια παρουσιάστηκε ένα σοβαρό πρόβλημα για τους ψαράδες, τα ψάρια και τα διάφορα πουλιά. Οι χωρικοί δεν μαζεύ-

ουν πια τα καλάμια για τα καλύβια, τα σπίτια και τις σχεδίες τους επειδή οι ανάγκες τους άλλαξαν και τα παλιά φυσικά υλικά που χρησιμοποιούσαν έχουν αντικατασταθεί από συνθετικά. Γι' αυτό οι καλαμιώνες είχαν επεκταθεί καταλαμβάνοντας υγρές χορταριασμένες εκτάσεις στις άκρες της λίμνης, καταστρέφοντας έτσι τα υγρολίβαδα. Πολλά σημαντικά πουλιά (ερωδιοί, χαλκόκοτες, χήνες, κ.λπ.) που τρέφονταν από τα μικρά ψάρια και ασπόνδυλα που ζουν στα ρηχά νερά δεν έβρισκαν πια τροφή. Επίσης, τα ρηχά νερά στα λιβάδια είναι απαραίτητα για την αναπαραγωγή ορισμένων ψαριών όπως τα γριβάδια ή κυπρίνοι που ψαρεύονται πολύ από τους ντόπιους. Οι κυπρίνοι δεν μπορούσαν να περνά-

Οι Νεροβούβαλοι στην Πρέσπα συνεισφέρουν στον έλεγχο των καλαμιώνων.

Υγρά λιβάδια στην Πρέσπα

Φωτ. Φ. Βακίτσου

Ιδιόκτητο κτήριο που αναπαλαιώθηκε στο Λαιμό Πρεσπών

Φωτ. Π. Ναλποντίδου

Τοπίο στις Πρέσπες

Φωτ. Λ. Νικολάου

νε τους πυκνούς καλαμιώνες για να αφήσουν τα αυγά σε πλημμυρισμένα λιβάδια. Έτσι, με λιγότερα ψάρια, οι ψαράδες έχαναν τους πόρους τους. Η ΕΠΠ βρήκε και εφάρμοσε μια οικολογική λύση που ικανοποιεί και τις τρεις ομάδες, πουλιά, ψάρια και ανθρώπους. Απόκτησε ένα κοπάδι από νεροβούβαλους που βόσκουν στα νερά και εμποδίζουν την ανάπτυξη των καλαμιώνων. Την ίδια στιγμή η ΕΠΠ δίνει δουλειά σε ντόπιους για να κόβουν τα καλάμια με τα τρακτέρ τους. Οι κτηνοτρόφοι χρησιμοποιούν τα κομμένα καλάμια για τροφή για τα ζώα τους. Τα υδρόβια πουλιά έχουν αρχίσει να γυρίζουν, και οι ψαράδες πιάνουν πιο πολλά γριβάδια στα δίκτυα τους. Βέβαια, τέτοιες λύσεις δεν είναι καθόλου εύκολες στην εφαρμογή. Απαιτούν μια έξυπνη και συνεχή διαχείριση. Το παράδειγμα τούτο δείχνει ξεκάθαρα ότι, όταν υπάρχει θέληση, είναι πράγματι δυνατό να χαράξουν οι άνθρωποι μια καινούρια και ωφέλιμη ισορροπία με τη φύση.

► Έκτισε ένα Κέντρο Πληροφόρησης με εκθέματα σχετικά με το Διεθνές Πάρκο Πρεσπών, και βοήθησε τον Φορέα Διαχείρισης να φτιάξει εκθέματα για τα άλλα κέντρα του Πάρκου.

► Έκανε την έρευνα και συνέταξε ένα πολύ ωραίο οικολογικό οδηγό συνοδευόμενο από 4 χάρτες για τα 14 μονοπάτια της περιοχής. Αυτές οι δραστηριότητες υπογραμμίζουν την προσπάθεια της ΕΠΠ να προωθήσει τον ήπιο τουρισμό και να έλξει τουρίστες και φυσιοδίφες στην Πρέσπα.

► Συνέταξε ένα βιβλίο για την παραδοσιακή αρχιτεκτονική με σκοπό να δώσει κίνητρα στους ντόπιους να διατηρήσουν τα όμορφα χαρακτηριστικά στα παλιά σπίτια τους. Ανακαίνισε 2 σπίτια σαν πρότυπα διατηρώντας το παλιό στυλ, τα οποία σήμερα χρησιμοποιεί για τα γραφεία της.

► Ανάλαβε για το Δήμο Πρεσπών να διαμορφώσει το χωροταξικό σχέδιο που (όταν εγκριθεί) θα καθορίσει την οικιστική ανάπτυξη της περιοχής.

► Πρότεινε στο ελληνικό κράτος την ίδρυση του Διεθνούς Πάρκου με συμμετέχουσες χώρες την Αλβανία και τη ΠΓΔΜ, κάτι που έγινε πραγματικότητα το Φλεβάρη 2000. Από τότε, βοηθά ακούραστα για τη στήριξη και προώθηση του Διεθνούς Πάρκου.

► Μέχρι πρόσφατα κάλυπτε τη θέση της ΜΚΟ στο Φορέα Διαχείρισης του Ελληνικού Πάρκου. Έχει αναλάβει το Προεδρείο

της Επιτροπής Διαχείρισης Νερών, αλλά και την εκπαίδευση του προσωπικού του Φ.Δ. σε διάφορους τομείς. Εκπαιδεύει τα στελέχη του Πάρκου στην καταμέτρηση πουλιών, την παρατήρηση και τον έλεγχο των ψαριών στη λίμνη και στα ποτάμια, το κόψιμο των καλάμιών, στις επιμορφωτικές δραστηριότητες με τα σχολεία Πρεσπών, κ.λπ.

► Προωθεί, με γεωπόνους που βρίσκει η ίδια, τη βιολογική καλλιέργεια των φασολιών, και την εκπαίδευση αγροτών σε μεθόδους λιγότερο βλαβερές στο περιβάλλον. Επίσης, προωθεί μια μελέτη για τη στάγδην άρδευση των φυτών.

► Έχει αναλάβει οικολογικές ξεναγήσεις στην περιοχή, και μαθήματα και εξορμήσεις με τα τοπικά σχολεία.

► Συνεχίζει, πάντοτε με το ίδιο πάθος, την επιστημονική έρευνα των ζώων και των ενδιαιτημάτων της Πρέσπας. Τελευταία, μελετά την ενδημική πέστροφα, τις νυχτερίδες της περιοχής (έχουν εντοπιστεί μέχρι τώρα 25 είδη), τη Σταχτόχνα και τα χερσαία ενδιαιτήματα των βουνών.

► Βοηθά στην παισιώση και ενίσχυση άλλων οργανώσεων ώστε να είναι αυτές σε θέση να αναλάβουν δραστηριότητες για την προστασία του περιβάλλοντος, π.χ. στο Ζάγκραντες της Αλβανίας. Σ' αυτή τη μικρή κοινότητα, η ΕΠΠ προσέφερε χρήματα, συγκεκριμένα σ' ένα Σύλλογο Γυναικών, για την ανακαίνιση ενός σχολείου που σήμερα έχει γίνει Κέντρο Πληροφόρησης. Επίσης, εκπαιδεύει Αλβανίδες σε θέματα οικολογίας και σε θέματα διαχείρισης του Κέντρου. Το Κέντρο τώρα λειτουργεί και σκοπός του είναι να συνεργάζεται με τοπικά σχολεία και με το Πανεπιστήμιο Γκορτσά στα θέματα πληροφόρησης και προστασίας των Πρεσπών.

Υπάρχουν πολλές άλλες δραστηριότητες της ΕΠΠ. Πιστεύω όμως πως έχω παρουσιάσει αρκετές ώστε να καταλάβει ο αναγνώστης την καλή δουλειά της. Η ΕΠΠ εργάζεται σκληρά πάνω από 18 χρόνια για να δημιουργεί κατάλληλες συνθήκες για την προστασία της περιοχής, και με υποδειγματικό τρόπο. Ευτυχώς υπάρχουν ακόμα οικολογικές οργανώσεις σαν την ΕΠΠ στην Ελλάδα και η ΕΕΠΦ είναι περήφανη που συμμετέχει σ' αυτήν ως ιδρυτικό μέλος. Με το ζήλο και την αφοσίωσή τους δουλεύουν σκληρά για να καλύψουν τα κενά που υπάρχουν στον τομέα που λέγεται «προστασία της φύσης». ■

Φωτ. Ε. Κουτσέρη

Ηλεκτραλιεία για τη μελέτη της ιθυσπανίδας

Φωτ. Λ. Νικολάου

Από τις μεσοχειμωνιάτικες καταμετρήσεις της ορνιθοπανίδας

Φωτ. Λ. Νικολάου

Η κλιματική αλλαγή και η διάσκεψη της Κοπεγχάγης

της Άννας Κοτρίκλα

Βάσει της τελευταίας αναφοράς της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (Intergovernmental Panel on Climate Change - IPCC), που εκδόθηκε το 2007, η παγκόσμια θέρμανση είναι σαφής και προκύπτει από παρατηρήσεις αύξησης της μέσης θερμοκρασίας της ατμόσφαιρας και των ωκεανών, την εκτεταμένη τήξη των πάγων και την άνοδο της στάθμης της θάλασσας. Η συνολική αύξηση της θερμοκρασίας μεταξύ 1850-1899 και 2001-2005 ήταν 0,76°C (0,57°C έως 0,95°C). Βάσει της ίδιας αναφοράς, υπάρχει πολύ υψηλό επίπεδο βεβαιότητας ότι η παρατηρούμενη παγκόσμια θέρμανση οφείλεται στην ανθρωπογενή αύξηση των συγκεντρώσεων των αερίων του θερμοκηπίου από την βιομηχανική περίοδο έως σήμερα. Ενδεικτικά η συγκέντρωση του διοξειδίου του άνθρακα έχει αυξηθεί από τα 280 ppm στην προ-βιομηχανική εποχή στα 379 ppm το 2005**.

Για το μέλλον, η αναφορά προβλέπει ότι την περίοδο 2090-2099 η θερμοκρασία θα αυξηθεί κατά 0,6-4,0 °C (ανάλογα με το επίπεδο των εκπομπών) σε σχέση με την περίοδο 1980-1999. Η ζοφερότερη όμως πρόβλεψη είναι ότι, ακόμα και αν οι συγκεντρώσεις των αερίων του θερμοκηπίου σταθεροποιηθούν, η ανθρωπογενής θέρμανση και η άνοδος της στάθμης της θάλασσας θα συνεχιστεί για αιώνες εξ αιτίας της μεγάλης χρονικής κλίμακας που λαμβάνουν χώρα τα κλιματικά φαινόμενα και οι αναδράσεις τους.

Η αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου γίνεται κατ' αρχήν με μέτρα μετριασμού με στόχο τη μείωση των συγκεντρώσεων των αερίων του θερμοκηπίου. Επιπλέον απαιτείται η λήψη μέτρων προσαρμογής στο υφιστάμενο φαινόμενο ώστε να μειωθούν οι δυσμενείς επιδράσεις του (π.χ. προστασία περιοχών που κινδυνεύουν από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας όπως η Ολλανδία, το Μπαγκλαντές και οι μικρές νησιωτικές χώρες). Το φαινόμενο είναι παγκόσμιο και οι λύσεις προϋποθέτουν συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο. Το γενικό διεθνές πλαίσιο αντιμετώπισης

* Η Άννα Κοτρίκλα είναι Διδάκτωρ Περιβαλλοντικής Επιστήμης

** Βλέπε σχετικό αφιέρωμα με τίτλο «Η υπερθέρμανση του πλανήτη» στα τεύχη 115 & 116 του περιοδικού μας.

Φωτ. Ν. Πέτρου

της κλιματικής αλλαγής τίθεται από τη Σύμβαση Πλαίσιο του ΟΗΕ για την Αλλαγή του Κλίματος (1992), η οποία εξειδικεύτηκε από το Πρωτόκολλο του Κιότο το 1997. Βάσει του Πρωτοκόλλου του Κιότο, την πενταετία 2008-2012, 37 εκβιομηχανισμένες χώρες και η Ευρωπαϊκή Ένωση υποχρεούνται να μειώσουν τις εκπομπές τους (κατά μέσο όρο) κατά 5% σε σχέση με τα επίπεδα πριν το 1990.

Καθώς η περίοδος αυτή λήγει, στα τέλη του 2007, στη διεθνή Διάσκεψη του Μπαλί για το Κλίμα, πάνω από 190 εκπρόσωποι κυβερνήσεων συμφώνησαν να μορφοποιήσουν μια νέα, νομικά δεσμευτική συμφωνία, έως το τέλος του 2009, η οποία θα έπρεπε να θεθεί σε ισχύ πριν τον Ιανουάριο του 2013 για να διαδεχτεί το πρωτόκολλο του Κιότο. Ακολούθησε μια διετία διαπραγματεύσεων και η τελική Διάσκεψη πραγματοποιήθηκε στην Κοπεγχάγη, μεταξύ 7 και 18 Δεκεμβρίου 2009.

Οι βασικοί στόχοι της Διάσκεψης της Κοπεγχάγης, ήταν:

- Να δεσμευτούν οι αναπτυγμένες χώρες να μειώσουν γενναία τις εκπομπές αερίων του θερμο-

κηπίου έως το 2020.

- Να προσδιορίσουν οι αναπτυσσόμενες χώρες τα μέτρα που προτίθενται να λάβουν ώστε να περιορίσουν τις εκπομπές τους ανάλογα με τις ευθύνες και τις δυνατότητες που τους αναλογούν.
- Να συμφωνηθεί η διάθεση οικονομικής βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε αφενός να υλοποιήσουν τις δεσμεύσεις τους και αφετέρου να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες του φαινομένου του θερμοκηπίου.
- Να εκπονηθεί ένα αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης των διεθνών χρηματοδοτικών πόρων για αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υποστήριξαν την άποψη ότι για να αποφευχθούν μη αντιστρεπτές μεταβολές μεγάλης κλίμακας, είναι απολύτως απαραίτητο να αποτραπεί άνοδος της θερμοκρασίας πάνω από 2 °C (κατ' άλλους 1,5°C) σε σχέση με τις τιμές πριν τη βιομηχανική επανάσταση ή 1,2 °C σε σχέση με τις σημερινές τιμές. Για να επιτευχθεί ο

στόχος αυτός, σύμφωνα με τις καλύτερες εκτιμήσεις, θα πρέπει οι αναπτυσσόμενες χώρες να μειώσουν τις εκπομπές τους κατά 25-40% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 έως το 2020 και κατά 50-80% έως το 2050. Οι αντίστοιχες συγκεντρώσεις του CO₂ δεν πρέπει να ξεπεράσουν τα 450 ppm (ή κατ' άλλους τα 350 ppm).

Λίγο πριν τη διάσκεψη έγινε φανερό ότι οι διαπραγματεύσεις δεν θα κατέληγαν σε μια νομικά δεσμευτική διεθνή σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψη την παγκόσμια οικονομική ύφεση και την απουσία σχετικής εσωτερικής νομοθεσίας στις ΗΠΑ. Το τελικό κείμενο, η Συμφωνία της Κοπεγχάγης, βασίζεται σε μια πρόταση που υποβλήθηκε από μια ομάδα πέντε κρατών (ΗΠΑ, Κίνα, Ινδία, Βραζιλία και Νότια Αφρική) υπό την καθοδήγηση των ΗΠΑ. Στη Συμφωνία διακηρύσσεται γενικά ότι θα απαιτηθούν γενναίες μειώσεις στις παγκόσμιες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και ότι οι χώρες θα αναλάβουν δράση για να διατηρηθεί η παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας κάτω από τους 2°C σε σχέση με την προ-βιομηχανική εποχή. Στο κείμενο

δεν περιλαμβάνονται συγκεκριμένοι μεσοπρόθεσμοι στόχοι για το 2020, ούτε αναφέρεται κάποιο μακροπρόθεσμο όραμα για τη μείωση των εκπομπών έως το 2050. Τίθεται μια (ελαστική) προθεσμία έως και 31 Ιανουαρίου 2010 στα κράτη να υποβάλουν στον ΟΗΕ σχέδια με δεσμευτικούς στόχους για τον περιορισμό των εκπομπών τους. Οι ομάδες εργασίας θα συνεχίσουν να εργάζονται προς την κατεύθυνση της προετοιμασίας της επόμενης συνάντησης των μερών που θα πραγματοποιηθεί στο Μεξικό στα τέλη του 2010.

Στο οικονομικό σκέλος, η Συμφωνία δεσμεύει τις αναπτυσσόμενες χώρες να παρέχουν στις φτωχές χώρες οικονομική βοήθεια, η οποία ανέρχεται στα 30 δισεκατομμύρια δολάρια για την τριετία 2010-2012 και στα 100 δισεκατομμύρια δολάρια κατ' έτος για τα επόμενα χρόνια μέχρι το 2020. Η βοήθεια αυτή, σκοπό έχει αφενός να μειωθούν οι εκπομπές των χωρών αυτών με επενδύσεις στην καθαρή ενέργεια και την προστασία των δασών και αφετέρου να προσαρμοστούν οι χώρες στις συνέπειες του φαινομένου του θερμοκηπίου. Η διαχείριση της βοήθειας θα γίνεται με εξωτερική επίβλεψη.

Η Συμφωνία της Κοπεγχάγης αποτελεί ένα πολύ μικρό, θετικό βήμα σε μια επίπονη διαδικασία με στόχο την επίτευξη μιας δεσμευτικής Σύμβασης πριν τη λήξη του Πρωτοκόλλου του Κιότο. Είναι πράγματι εξαιρετικά δύσκολο να συγκεραστούν οι απόψεις πολλών μερών, με τεράστιες διαφορές στο επίπεδο ανάπτυξης, στις πλουτοπαραγωγικές πηγές και στην πολιτική κατάσταση, ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες ύφεσης. Είναι ενθαρρυντικό ότι γίνεται παγκόσμια αποδεκτό το κρίσιμο κατώφλι των 2 °C που αρχικά, αποτελούσε Ευρωπαϊκή πρόταση και επίσης ότι για πρώτη φορά, ανα-

γνωρίζεται η ανάγκη υποστήριξης των φτωχών χωρών για να προσαρμοστούν στην κλιματική αλλαγή με συγκεκριμένα ποσά οικονομικής βοήθειας. Επιπλέον, ήδη 73 χώρες που αντιστοιχούν περίπου στο 80% των παγκόσμιων εκπομπών ανταποκρίθηκαν στον σχετικό όρο της Συμφωνίας και υπέβαλλαν στον ΟΗΕ δεσμεύσεις για μειώσεις των εκπομπών τους. Το πρόβλημα είναι ότι όσα συμφωνήθηκαν στην Κοπεγχάγη αποτελούν ένα πολύ χαμηλό κοινό παρονομαστή που αποτυγχάνει να εγγυηθεί έναν ασφαλή πλανήτη για τις μελλοντικές γενιές:

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δήλωσε ότι θα μειώσει κατά 20% τις εκπομπές της ως το 2020 σε σχέση με το 1990 και το ποσοστό θα αυξηθεί στο 30% εφόσον και άλλα αναπτυσσόμενα κράτη αναλάβουν αντίστοιχες δεσμεύσεις. Οι ΗΠΑ δεσμεύθηκαν να μειώσουν τις εκπομπές τους κατά 17% έως το 2020 σε σχέση με το 2005, πράγμα που αντιστοιχεί σε μείωση περίπου 3% σε σχέση με το 1990. Η Κίνα θα καταβάλει προσπάθεια να μειώσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα κατά 40-45% ανά μονάδα ΑΕΠ σε σχέση με το 2005.

Οι δεσμεύσεις για μειώσεις των εκπομπών έχουν σε μεγάλο βαθμό εγκριθεί στο εσωτερικό των χωρών με μια αξιοσημείωτη εξαίρεση: Ο κλιματικός νόμος για τις δεσμεύσεις των ΗΠΑ εγκρίθηκε το 2009 από τη Βουλή των Αντιπροσώπων κατόπιν όμως πέρασε σε δεύτερη μοίρα καθώς το θέμα της αναμόρφωσης της υγειονομικής περιθάλψης ήρθε στο προσκήνιο των συζητήσεων με αποτέλεσμα να εκκρεμεί η έγκριση του κλιματικού νόμου από τη Γερουσία της χώρας έως και σήμερα. Ουσιαστικά η δέσμευση των ΗΠΑ είναι ανεπιβεβαίωτη και αυτό βάζει σε κίνδυνο την επίτευξη δεσμευτικής συμφωνίας μέσα στο 2010 λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ΗΠΑ μαζί με την Κίνα εκπέμπουν πάνω από το 40% των αερίων του θερμοκηπίου σήμερα.

Επιπλέον οι εκτιμήσεις συγκλίνουν ότι οι δεσμεύσεις που διατυπώθηκαν από τις διάφορες χώρες δεν είναι αρκετές ώστε να συγκρατηθεί η άνοδος της θερμοκρασίας στους 2 °C σε σχέση με την προβιομηχανική περίοδο, αλλά ότι οι συγκεντρώσεις των αερίων του θερμοκηπίου θα φτάσουν τα 550 ppm και η θερμοκρασία του πλανήτη θα αυξηθεί κατά περίπου 3 °C ως το 2100, με καταστροφικά αποτελέσματα για τον πλανήτη. Οι ίδιες εκτιμήσεις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η οικονομική βοήθεια που ανακοινώθηκε ότι θα δοθεί στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν θα είναι αρκετή για να αντιμετωπίσουν μια τέτοια αύξηση της θερμοκρασίας. Υπό την έννοια αυτή, η Συμφωνία της Κοπεγχάγης αποτυγχάνει στην επίτευξη δύο στόχων της.

Το αποτέλεσμα αποτελεί πλήγμα για το κύρος του ΟΗΕ και την ικανότητα των μηχανισμών

του να ηγηθούν στην προσπάθεια επίλυσης του κλιματικού προβλήματος: Παρόλο που στην Κοπεγχάγη παρίσταντο σχεδόν 200 αντιπρόσωποι χωρών, η συμφωνία τελικά μορφοποιήθηκε την τελευταία ώρα, κεκλεισμένων των θυρών, μεταξύ πέντε κρατών υπό την αιγίδα των ΗΠΑ. Κατόπιν αυτού, οι υπόλοιπες χώρες είχαν την επιλογή ή να αποδεχτούν το αποτέλεσμα ή να αποχωρήσουν χωρίς συμφωνία, και χωρίς την οικονομική ενίσχυση που χρειαζόνταν για να αντιμετωπίσουν την αποτυχία της διάσκεψης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με συγκριτικά θετική δράση πριν τη διάσκεψη, υποσκελίστηκε διότι εξάρτησε τις δεσμεύσεις της από τις προτάσεις των άλλων ανεπτυγμένων χωρών κάτι που αποδείχτηκε πως δεν ήταν αποτελεσματική στρατηγική.

Η διαδικασία της Κοπεγχάγης ανέδειξε γλαφυρά την αδυναμία του κόσμου να συσπειρωθεί και να λάβει κοινές αποφάσεις, ικανές να αποτρέψουν την καταστροφή του πλανήτη. Βέβαια η προσπάθεια δεν σταματά εδώ. Ακολουθεί μέσα στο 2010 η επόμενη Διάσκεψη του ΟΗΕ, στο Μεξικό, ως μια ακόμα ευκαιρία για την επίτευξη μιας δεσμευτικής και αποτελεσματικής συμφωνίας.

Παράλληλες δράσεις που θα συνεργήσουν σε μια καλή διεθνή συμφωνία αφορούν στην ευαισθητοποίηση των πολιτών ώστε να πιέσουν από τη βάση για την υιοθέτηση σχετικών πολιτικών και να αλλάξουν το πρότυπο που κυριαρχεί στο δυτικό κόσμο για την χρήση και την εξοικονόμηση ενέργειας, μεταβάλλοντας και οι ίδιοι συνήθειές και τρόπο ζωής. Στο πλαίσιο αυτό, αποτελεί ουσιώδη πρόκληση για τους επιστήμονες να διαδώσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στο κοινό με τρόπο εκλαϊκευμένο αλλά σαφή και επιστημονικά ορθό, ώστε να καταπολεμηθεί η άγνοια και η παραπληροφόρηση από διάφορα συμφέροντα. Επιπλέον είναι καιρός να ενταθούν οι προσπάθειες απεξάρτησης της παγκόσμιας οικονομίας από τον

άνθρακα, που σημαίνει την μείωση της ενεργειακής σπατάλης και την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με συγκεκριμένες πολιτικές και την υποστήριξη της έρευνας και των τεχνολογικών καινοτομιών. Διότι, ακόμα και αν ήταν άμεσα δυνατή η υπογραφή μιας καλής συμφωνίας, αυτή θα παρέμενε νεκρό γράμμα αν δεν υποστηριζόταν από τους πολίτες και τις κυβερνήσεις τους και αν δεν βασιζόταν σε εφικτές τεχνολογικές λύσεις. ■

Πηγές

EU, 2009. A post-2012 global climate regime: the EU's contribution (http://ec.europa.eu/environment/climat/future_action.htm, προσπελάστηκε τον Ιανουάριο 2010)

EurActive, 2010. Climate Change (<http://www.euractiv.com/en/climate-environment>, προσπελάστηκε τον Ιανουάριο 2010).

FCCC. 2009. Fulfilment of the Bali Action Plan and Components of an agreed outcome. Report no. FCCC/AWGLCA/2009/4 (Part II) (<http://unfccc.int/resource/docs/2009/awglca5/eng/04p02.pdf>, προσπελάστηκε τον Ιανουάριο 2010).

IPCC, 2007. Summary for Policymakers. In: Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Solomon, S., D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor and H.L. Miller (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom, and New York, NY, USA.

Parry M., 2010. Copenhagen number crunch, Nature Reports Climate Change, 4, 18-19.

UN, 1992. United Nations Framework Convention on Climate Change (<http://unfccc.int/2860.php>, προσπελάστηκε τον Ιανουάριο 2010).

UN, 1997. Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change, (<http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>, προσπελάστηκε τον Ιανουάριο 2010).

UN, 2009. United Nations Climate Change Conference, Dec 7 – Dec 18, 2009 (<http://en.cop15.dk>, προσπελάστηκε τον Φεβρουάριο 2010).

UN, 2010. Copenhagen Accord (<http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/107.pdf>, προσπελάστηκε τον Ιανουάριο 2010).

Ανεμογεννήτριες στην ελληνική φύση

Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο του θερμοκηπίου και η επαπειλούμενη κλιματική αλλαγή έχουν ωθήσει τις περισσότερες κυβερνήσεις, μαζί και τις δικές μας, σε προσπάθειες ελέγχου των καύσεων, περιορισμού της κατανάλωσης και, ταυτόχρονα, αύξηση του ρόλου των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), ιδιαίτερα των αιολικών, στο ενεργειακό ισοζύγιο.

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις της προηγούμενης κυβέρνησης προκάλεσαν σημαντικές αντιδράσεις των ΜΚΟ, φορέων αλλά και των τοπικών κοινωνιών. Ο σχεδιασμός του νέου υπουργείου κινείται σε σωστότερη κατεύθυνση, εκφράζονται όμως και εδώ αρκετές αντιρρήσεις, κυρίως για την «άνεση» χωροθέτησης καθώς η προσαρμογή στο δεσμωτικό 20-20-20 της ΕΕ (μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20%, αύξηση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20% και αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στη συνολική παραγωγή ενέργειας στο 20%, μέχρι το 2020) φαίνεται να υπερισχύει των περιβαλλοντικών κριτηρίων.

Σημαντικά θέματα που αποσιωπώνται είναι ότι η παραγωγή ρεύματος των ανεμογεννητριών (Α/Τ) είναι ασταθής και απρόβλεπτη (εξαρτάται από τη διακύμανση του ανέμου) και απαιτεί πάντα, για ομαλή λειτουργία του συστήματος, την παράλληλη λειτουργία υποστηρικτικών σταθμών ορυκτών καυσίμων και ότι οι Α/Τ παράγουν πραγματική ισχύ κατά 25% έως 30% χαμηλότερη της ονομαστικής τους. Συνεπώς ο ισχυρισμός ότι οι μεγάλης κλίμακας ΑΠΕ μπορούν να αντικαταστήσουν

συμβατικούς σταθμούς λιγνίτη ή φυσικού αερίου είναι αναληθής ενώ, τελικά, οι Α/Τ εξοικονομούν μικρότερο ποσό CO₂ από αυτό που διατυμπανίζεται. Επιπλέον η αιολική ενέργεια δεν είναι ανταγωνιστική συγκριτικά με εκείνη από ορυκτά καύσιμα και απαιτεί μόνιμη επιδότηση στην τιμή αγοράς που βαρύνει τους καταναλωτές.

Οι γεωμορφολογικές και βιογεωγραφικές ιδιαιτερότητες και η πλούσια ιστορία του τόπου μας δημιουργούν ένα σύνθετο υπόστρωμα, μέσα στο οποίο πολλές από τις ιδανικές για αιολικά θέσεις συμπίπτουν με περιοχές ανεκτίμητης φυσικής, ιστορικής και πολιτιστικής αξίας που επιβάλλεται να προστατευτούν. Και εκεί αρχίζουν οι συγκρούσεις.

Το ότι η ενέργεια που παράγεται από τα αιολικά είναι «καθαρή» δε σημαίνει ότι στερείται περιβαλλοντικών επιπτώσεων (αλλοίωση τοπίου και οικοσυστημάτων από τα συνοδά έργα), ούτε ότι έχει απεξαρτηθεί από τα τεράστια οικονομικά συμφέροντα που πιέζουν και προσπαθούν να επιβάλλουν καταστάσεις. Επιπλέον, το ελλιπές καθεστώς προστασίας του περιβάλλοντος, ο ασαφής χωροταξικός σχεδιασμός και το σύστημα επιδοτήσεων αφήνει «παράθυρα» και ανοίγει ορέξεις.

Φυσικά, η απάντηση στο ερώτημα «που;» δε μπορεί να είναι «παντού», όπως δε μπορεί να είναι και «πουθενά»!

Με δεδομένη την έλλειψη αντικειμενικού και αξιόπιστου ρυθμιστικού πλαισίου, αυτό που χρειάζεται, όπως και για τόσα άλλα θέματα στη χώρα μας, είναι ανοιχτή, καλόπιστη συζήτηση για να

Ανεμόγεννήτριες
στη Νότια Εύβοια

Φωτ. Α. Βιδάλης

βρεθεί η μέση οδός και οι βέλτιστες λύσεις κατά περίπτωση. Και, όπως και για τόσα άλλα θέματα στη χώρα μας, οι εμπλεκόμενες πλευρές δεν φαίνεται να έχουν διάθεση να το κάνουν.

Στη συνέχεια παραθέτουμε κάποιες απόψεις, ελπίζοντας να σας βοηθήσουν να βγάλετε τα δικά σας συμπεράσματα. Διαβάζοντάς τες θα διαπιστώσετε ότι προσεγγίζουν το θέμα από πολλές πλευρές, ότι εστιάζονται σε διαφορετικές παραμέτρους και εντοπίζουν ανάλογα διαφορετικά προβλήματα. Παρόλα αυτά υπάρχουν κάποια κοινά σημεία.

Ένα είναι η έλλειψη γενικού χωροταξικού σχεδιασμού και η προσπάθεια υποκατάστασής του με ειδικές ρυθμίσεις που συγκρούονται με πολλά άλλα εγκεκριμένα πλαίσια προστασίας. Δεύτερο είναι η επιτακτική ανάγκη εξορθολογισμού της κατανάλωσης και μείωσης της σπατάλης ενέργειας, με εντατικά προγράμματα εξοικονόμησης, αύξησης της ενεργειακής απόδοσης (συσκευών, κτιρίων κ.λπ.) και πρόωξης της παραγωγής σε μικρή κλίμακα.

Τρίτο και σημαντικότερο είναι οι αναμφισβήτητες και σοβαρές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα, τα είδη και το τοπίο.

Πολλές από τις προτεινόμενες ρυθμίσεις, όπως η αποσύνδεση της άδειας παραγωγής από την περιβαλλοντική αδειοδότηση, η έγκριση επεμβάσεων σε δάση και δασικές εκτάσεις, ο χαρακτηρισμός των συνοδευτικών έργων (δρόμων, δικτύων μεταφοράς κ.λπ.) ως «ανεξάρτητων» και τα μεγάλα χρονικά όρια (25+25 χρόνια), υποβαθμίζουν τη σημα-

Σχέδιο Νόμου «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής». Άρθρο 1 Εθνικός Στόχος Α.Π.Ε.

«Ο εθνικός στόχος για τη συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας, καθορίζεται σε ποσοστό 20% μέχρι το 2020. Ο αντίστοιχος εθνικός στόχος για τη συμμετοχή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας καθορίζεται σε ποσοστό τουλάχιστον 40% μέχρι το 2020.

Η προστασία του κλίματος μέσω της πρόωξης της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. αποτελεί περιβαλλοντική και ενεργειακή προτεραιότητα υψίστης σημασίας για τη χώρα. **Η προτεραιότητα αυτή λαμβάνεται καθοριστικά υπ' όψιν σε περιπτώσεις στάθμισης με άλλες περιβαλλοντικές ή κοινωνικές παραμέτρους».**

σία της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, υποθάλπουν αυθαιρέσιες και στερούν τη δυνατότητα ελέγχου και αντίδρασης των πολιτών.

Η θέση που υιοθετεί το Υπουργείο Περιβάλλοντος (!) ότι «**Η προτεραιότητα αυτή λαμβάνεται καθοριστικά υπ' όψιν σε περιπτώσεις στάθμισης με άλλες περιβαλλοντικές ή κοινωνικές παραμέτρους**» είναι τουλάχιστον παράδοξη. Η προστασία του περιβάλλοντος και της Φύσης είναι η υπέρτατη υποχρέωση και στιγihanότε άλλο πρέπει να προσαρμόζεται αναλόγως. Άλλωστε, στο όνομα της αυτής της προστασίας προωθούνται και οι ΑΠΕ.

Νίκος Πέτρου

Μιχαήλ Δεκλερής, (LL.M., J.S.D., Yale).

Πρόεδρος του **Επιμελητηρίου Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας**

Η Αλήθεια για τα Αιολικά Πάρκα

Τα λεγόμενα «Αιολικά Πάρκα» προσπαθούν να περάσουν τις πύλες του περιβάλλοντος της Ελλάδος εδώ και 10 χρόνια. Αρχικά με αποκλειστικά κριτήρια την εκμετάλλευση του μεγίστου αιολικού δυναμικού και την επιχειρηματική εκτίμηση της ευκαιρίας. Η απόπειρα αυτή απέτυχε χάρις στις ακυρωτικές αποφάσεις του ΣτΕ (βλ. ΣτΕ 1324/2001 κ.ά.), αλλά και στην αντίσταση της Νομαρχίας Ευβοίας με την επιστημονική στήριξη του Επιμελητηρίου Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας. Τόσον το Επιμελητήριο όσο και το ΣτΕ υπέδειξαν την ανάγκη ειδικής χωροταξίας, πάντοτε μακράν των βουνών, δασών και άλλων ευαίσθητων οικοσυστημάτων.

Την απαγόρευση αυτή επεχείρησαν να εξουδετερώσουν οι ενδιαφερόμενοι επενδυτές με σύμμα-

χο την Δημόσια Διοίκηση που έφθασε μέχρι του σημείου να εξισώνει τις ανεμογεννήτριες με τα έργα εθνικής αμύνης (!) Εις μάτην, διότι το ΣτΕ δεν απεδέχθη αυτή την υπερβολή!

Ακολούθησε διάστημα αμηχανίας για τους εγχώριους επενδυτές. Αλλά η αγορά ανακάλυψε την «πράσινη ενέργεια» που θα φέρει την «πράσινη ανάπτυξη» και την έβαλε στην θέση της Αρχής της Βιωσίμου Αναπτύξεως, ή μάλλον πιο πάνω. Το πρακτικό αποτέλεσμα είναι ότι κανείς δεν μπορεί να εμποδίσει την εγκατάσταση αιολικών πάρκων οπουδήποτε. Ένα τέτοιο είδος «πασπαρτού» προτάθηκε στο άρθρ. 1 παρ. 3 του Νομοσχεδίου «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των ΑΠΕ για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής». Η ερμηνευτική εγκύκλιος λέει ότι «βασικός στόχος του νομοσχεδίου είναι ... να συμβάλει ουσιαστικά στην απεμπλοκή μεγάλου αριθμού εν εξελίξει έργων ΑΠΕ, που βρίσκονται σήμερα σε αδειοδοτική τελμάτωση ... στη βάση της αρχής ότι οι ΑΠΕ, ως περιβαλλοντικά φιλικές μορφές ενέργειας, επιτρέπεται να χωροθετούνται κατ' αρχήν παντού...»

Κατά ταύτα, η Διοίκηση «ουδέν έμαθε και ουδέν εδιδάχθη» από την προϊστορία της υποθέσεως. Όμως, καμμία δύναμη και εξουσία δεν μπορεί να τεθεί υπεράνω της νομολογίας του ΣτΕ, όταν τούτο αποφαίνεται επί συνταγματικών ζητημάτων. Το ΣτΕ έχει κρίνει οριστικώς και αμετακλήτως ότι τα αιολικά πάρκα είναι βιομηχανικές εγκαταστάσεις που δεν επιτρέπεται να εγκαθίστανται επί ή πλησίον ευαίσθητων οικοσυστημάτων, οίον βουνών, ακτών, νησιών κ.λπ. Σε Κράτος Δικαίου, τα δικαστήρια έχουν τον τελευταίο λόγο. Η Διοίκηση οφείλει να ξαναδιαβάσει τις αποφάσεις αυτές.

Καμμία αξία και κανένα συμφέρον δεν είναι ανώτερο από την κορυφαία έννομη αξία της ελληνικής φύσεως και των ευαίσθητων στοιχείων της (δασών, βουνών, θαλάσσης, νησιών) που συγκροτούν την εθνική ταυτότητα της πατρίδος μας χιλιάδες χρόνια τώρα.

Γιώργος Σφήκας, επίτιμος πρόεδρος της ΕΕΠΦ

Ναι, αλλά υπό όρους

Στον τομέα της ενέργειας θα πρέπει να μειώσουμε την κατανάλωση, χρησιμοποιώντας λιγότερο ηλεκτροβόρες συσκευές και να αναπτύξουμε τις ΑΠΕ, ανεμογεννήτριες, φωτοβολταϊκά, γεωθερμία κ.λπ.

Λαμβάνοντας υπ' όψη μας τα παραπάνω οι Περιβαλλοντικές οργανώσεις δεν πρέπει, κατ' αρχήν, να είναι αντίθετες με την ανάπτυξη των ΑΠΕ. Από όλες τις ΑΠΕ η νέα γενιά ανεμογεννητριών φαίνεται η πιο ιδανική για να καλύψει τις ενεργειακές ανάγκες μας γιατί : α) είναι σχεδόν αθόρυβες,

β) παράγουν 3 MW η κάθε μία, γ) λειτουργούν σε οποιοδήποτε κλιματικές συνθήκες, μέχρι -15 °C και δ) λειτουργούν ακόμη και με το ελάχιστο αεράκι, για τουλάχιστον 330 ημέρες το χρόνο.

Επομένως, θα είμαστε ευτυχείς αν κάθε Δήμος, κάθε χωριό, κάθε αγρόκτημα και κάθε νοικοκυριό μπορούσε να παίρνει την ηλεκτρική ενέργεια που χρειάζονται από τον άνεμο. Άλλο όμως αυτό και άλλο ότι πάει να γίνει, όταν στις περιοχές που θεωρούνται περισσότερο «ανεμόπληκτες», όλα τα βουνά έχουν εκχωρηθεί σε μεγάλες εταιρείες και κοινοπραξίες που θα πουλάνε το ρεύμα στη ΔΕΗ ακριβότερα απ' ότι μας κοστίζει αν το φέρναμε από άλλη χώρα, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψη ότι οι κορυφογραμμές είναι συνήθως σημαντικοί βιότοποι ενώ πολλές από αυτές είναι και περιοχές Natura.

Προβλέπεται λοιπόν ότι, σε λίγα χρόνια, ορισμένες ορεινές περιοχές και νησιά μας θα έχουν μετατραπεί με τα λεγόμενα «Αιολικά πάρκα» σε βιομηχανικές ζώνες παραγωγής ενέργειας και θα έχουν χάσει το μεγαλύτερο μέρος από τη φυσικότητα και την οικολογική τους αξία, χωρίς να μειωθεί ούτε κατ' ελάχιστο το κόστος του ρεύματος και χωρίς να κλείσει κανένα θερμοηλεκτρικό εργοστάσιο. Άλλη μια φορά αποθέωση του καταναλωτισμού που χρόνια τώρα εφαρμόζουμε, ως κράτος αλλά και ως λαός.

Είναι λοιπόν ανάγκη να επανασχεδιασθεί η χωροθέτηση των ανεμογεννητριών, να μην τοποθετούνται αυτές σε προστατευόμενες περιοχές Natura και όπου τοποθετούνται να γίνονται τα κατάλληλα έργα αποκατάστασης του τοπίου. Επίσης πρέπει να αποφεύγεται η δημιουργία μεγάλων αιολικών πάρκων που καλύπτουν ολόκληρα βουνά. Έτσι θα μπορέσουμε να λύσουμε το ενεργειακό μας πρόβλημα, χωρίς να καταστρέψουμε την μοναδική στην Ευρώπη Ελληνική φύση.

Θύμιος Παπαγιάννης, αρχιτέκτονας-πολεοδόμος

Ανεμογεννήτριες στον ελληνικό χώρο

Η σύγχρονη πρακτική παραγωγής αιολικής ενέργειας και μετατροπής της σε ηλεκτρική είναι επιθυμητή τόσο για τη μείωση εκπομπής αερίων θερμοκηπίου όσο και για την υλοποίηση των αρχών της αειφορίας. Έχει όμως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

Πρώτα από όλα, υλοποιείται με την εγκατάσταση υπερμεγεθών ανεμογεννητριών, οι οποίες προϋποθέτουν για την κατασκευή τους σημαντική κατανάλωση πόρων και ενέργειας και εισάγονται από το εξωτερικό. Ένα αντικειμενικό ισοζύγιο κόστους και ωφέλειας θα ήταν εδώ διαφωτιστικό, παράλληλα με τη διερεύνηση της δυνατότητας παραγωγής

ανεμογεννητριών στη χώρα μας.

Δεύτερο, η εγκατάστασή τους απαιτεί για την εξυπηρέτησή τους την κατασκευή οδικών δικτύων βαρέως τύπου, καθώς και καλώδια μεταφοράς ενέργειας μέσης τάσης, ή και ειδικά λιμενικά έργα σε κάποιες ακραίες περιπτώσεις.

Τρίτο, μπορούν να προκαλέσουν κατά τη λειτουργία τους δυσμενείς επιπτώσεις στη χλωρίδα και την πανίδα, όπως θανάτους πουλιών, ενόχληση μεγάλων θηλαστικών, διευκόλυνση προσπέλασης οχημάτων σε παρθένες μέχρι τότε περιοχές.

Μία τέταρτη πτυχή προέρχεται από το ισχύον σύστημα επιδοτήσεων. Η χώρα μας έχει πλούσια εμπειρία από τις στρεβλώσεις που προκαλεί το σύστημα αυτό και από τη συμβολή του στην καλλιέργεια της διαφθοράς σε όλα τα επίπεδα, χωρίς όμως και να προκύπτει τελικό όφελος για τη χώρα. Οι παλαιότερες επιδοτήσεις της βιομηχανίας στη Θράκη είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Έτσι και στην περίπτωση των αιολικών 'πάρκων' –και μάλιστα με τις ενισχυμένες επιδοτήσεις στις παραμεθόριες περιοχές– υπάρχει ο κίνδυνος να επικρατήσει καθεστώς οικονομικού ανορθολογισμού, αν όχι ανωμαλίας.

Τέλος, συζητείται ευρύτατα και η αισθητική πλευρά. Πιστεύω ότι η ανεμογεννήτρια αυτή καθαυτή αποτελεί αντικείμενο βιομηχανικού σχεδιασμού υψηλής αισθητικής. Όμως η ένταξή της στο ελληνικό τοπίο απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Πρέπει να εξεταστούν οι επιπτώσεις των μονάδων ανεμογεννητριών στην κλίμακα του τοπίου και στα κτίσματα που περιλαμβάνει, στην ιστορικότητα κάποιων χώρων, στην πιθανή αλλοίωση των ειδικών χαρακτηριστικών μοναδικών τοπίων και μάλιστα παγκόσμιας κληρονομιάς, όπως τα Μετέωρα και το Άγιον Όρος.

Θα ήταν αναγκαίο επομένως να εξαιρεθούν από τους χώρους εγκατάστασης ανεμογεννητριών οι πάσης μορφής προστατευόμενες περιοχές που αφορούν τη φυσική και την πολιτιστική κληρονομιά, ιδιαίτερα μάλιστα αν είναι ορεινές ή νησιωτικές. Αντίθετα, θα πρέπει να διευκολυνθεί η εγκατάστασή τους σε πεδινές και αγροτικές –δημιουργώντας εκεί πρόσθετα εισοδήματα για τους αγρότες– καθώς και σε θαλάσσιες περιοχές.

Παράλληλα, τώρα που η Ελλάδα κύρωσε επίτελους την Ευρωπαϊκή Συνθήκη για το Τοπίο, είναι χρήσιμο να εκπονηθούν πιλοτικές μελέτες ένταξης ανεμογεννητριών τουλάχιστον σε ευαίσθητα τοπία, συνεξετάζοντας και τις υπόλοιπες παραμέτρους, ώστε να καλλιεργηθεί η απαραίτητη εμπειρία. Και βεβαίως πρέπει να εξασφαλιστεί η διαφάνεια και εντιμότητα σε όλες τις απαιτούμενες διαδικασίες αδειοδότησης και ελέγχου.

Νεκρό όρνιο δίπλα σε ανεμογεννήτριες

Φωτ. Σταύρος Ξηρουακής

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία Μαλαμώ Κορμπέτη, Υπεύθυνη Θεμάτων Πολιτικής Περιβάλλοντος

Πράσινη ανάπτυξη;

Το σχέδιο νόμου «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής» του Υπουργείου Περιβάλλοντος αναμένεται να ψηφιστεί στη Βουλή μέχρι το τέλος του μήνα. 175 φορείς ένωσης τη φωνή τους και κατέθεσαν τις ενστάσεις τους στο σχέδιο νόμου, το οποίο αποτελεί μια πρωτοφανή απειλή για τη φύση της Ελλάδας.

Η πρόταση των φορέων περιλαμβάνει για πρώτη φορά χαρτογράφηση σε εθνικό επίπεδο για τη σωστή χωροθέτηση των αιολικών πάρκων στην Ελλάδα, την οποία εκπόνησε η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Στη χαρτογράφηση φαίνονται οι πλέον ευαίσθητες στα αιολικά πάρκα περιοχές της Ελλάδας και οι οποίες θα πρέπει να εξαιρεθούν από την εγκατάσταση αιολικών πάρκων. Ο αποκλεισμός που προτείνεται βασίζεται σε τεκμηριωμένα επιστημονικά κριτήρια και περιλαμβάνει τις εξής περιοχές:

- Τα αναγνωρισμένα μεταναστευτικά περάσματα - στενωποί εντός του δικτύου Natura 2000 και των Σημαντικών για τα Πουλιά Περιοχών της

Ελλάδας (migratory bottlenecks).

- Υγροτόπιο διεθνούς σημασίας για την ορνιθοπανίδα (θεομοπετημένοι από την Συνθήκη Ραμσάρ) καθώς και ζώνη 3 χλμ γύρω από αυτούς.
- Ζώνες Ειδικής Προστασίας και Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά με ευάλωτα στα αιολικά είδη χαρακτηρισμού, καθώς και οι ζώνες τακτικής διάβασης πελεκάνων.
- Εκτάσεις σε ακτίνα 5 χλμ γύρω από φωλιές μεγάλων προστατευόμενων αρπακτικών ιδιαίτερα ευάλωτων στα αιολικά πάρκα.
- Εκτάσεις σε ακτίνα 2 χλμ από φωλιές μικρών προστατευόμενων αρπακτικών και άλλων ευάλωτων στα αιολικά πάρκα ειδών, καθώς και αποικίες συγκεκριμένων ειδών θαλασσοπουλιών που βρίσκονται σε μικρές ακατοίκητες νησίδες.

Ενώ το σχέδιο νόμου έχει «καλές προθέσεις» και περιέχει λύσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής (όπως η εξοικονόμηση ενέργειας και η συντόμευση της διαδικασίας αδειοδότησης), ανοίγει παράλληλα τον δρόμο για την ανεξέλεγκτη εγκατάσταση των αιολικών πάρκων στις πιο πολύτιμες προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας.

Αυτό σημαίνει ότι στην προσπάθεια να δοθούν λύσεις για την κλιματική αλλαγή δημιουργείται η χωρίς όρους πρόσβαση μιας αναπτυξιακής δραστηριότητας στους τελευταίους ανέγγιχτους πυρήνες της ελληνικής φύσης. Οι κύριες περιοχές οι οποίες θα επηρεαστούν από την εγκατάσταση αιολικών πάρκων είναι οι απάτητες βουνοκορφές και οι ακατοίκητες νησίδες της χώρας. Υψηλότατης αξίας οικοσυστήματα θα γεμίσουν δρόμους, δίκτυα μεταφοράς ρεύματος και άλλα έργα υποδομής, με αποτέλεσμα η χλωρίδα και η πανίδα τους να γίνει προβάσιμη στην εμπορική εκμετάλλευση. Θα λέγαμε ότι είναι μια συνέχεια της καταστροφής της ελληνικής φύσης ανάλογη, και ακόμα πιο επικίνδυνη, με αυτή της τελευταίας εικοσαετίας όπου φυσικές περιοχές κατακλύστηκαν με τουριστικές εγκαταστάσεις και δόμηση στις εκτός σχεδίου περιοχές.

Οι 175 φορές όμως θεωρούν ότι η κλιματική αλλαγή μπορεί να αντιμετωπιστεί χωρίς να θυσιαστεί η φυσική κληρονομιά μας. Χρειαζόμαστε υγιή και λειτουργικά οικοσυστήματα για να αντιμετωπίσουμε την κλιματική αλλαγή. Για το λόγο αυτό θα πρέπει πρώτα να ληφθούν σοβαρά μέτρα για την εξοικονόμηση ενέργειας και να αξιολογηθούν οι πραγματικές ανάγκες της χώρας για κατανάλωση ενέργειας. Είναι τουλάχιστον αναχρονιστικό μία βιομηχανική δραστηριότητα, όσον αφορά τις επιπτώσεις της στη φύση, να εγκαθίσταται σε εθνικό επίπεδο χωρίς κριτήρια χωροθέτησης.

Είναι λοιπόν γεγονός ότι η πράσινη ανάπτυξη αναδύεται σαν μια νέα αξία της εποχής και πάνω της χτίζεται η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος. Φαίνεται ότι η λογική αυτή λίγα έχει να προ-

σφέρει στην αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της σημερινής οικολογικής κρίσης. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί μία πράσινη ανάπτυξη χωρίς αυστηρά περιβαλλοντικά κριτήρια, θα πρέπει να φύγουμε από τη λογική που λέει ότι για να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή πρέπει να διογκωθεί το σύστημα που την παράγει: δηλαδή η διαρκής διόγκωση της οικονομικής ανάπτυξης εις βάρος της φύσης.

Σημείωση: Τις θέσεις των φορέων θα τις βρείτε εδώ: http://ornithologiki.gr/gr/politiki/show_article.php?artID=391&locale=gr

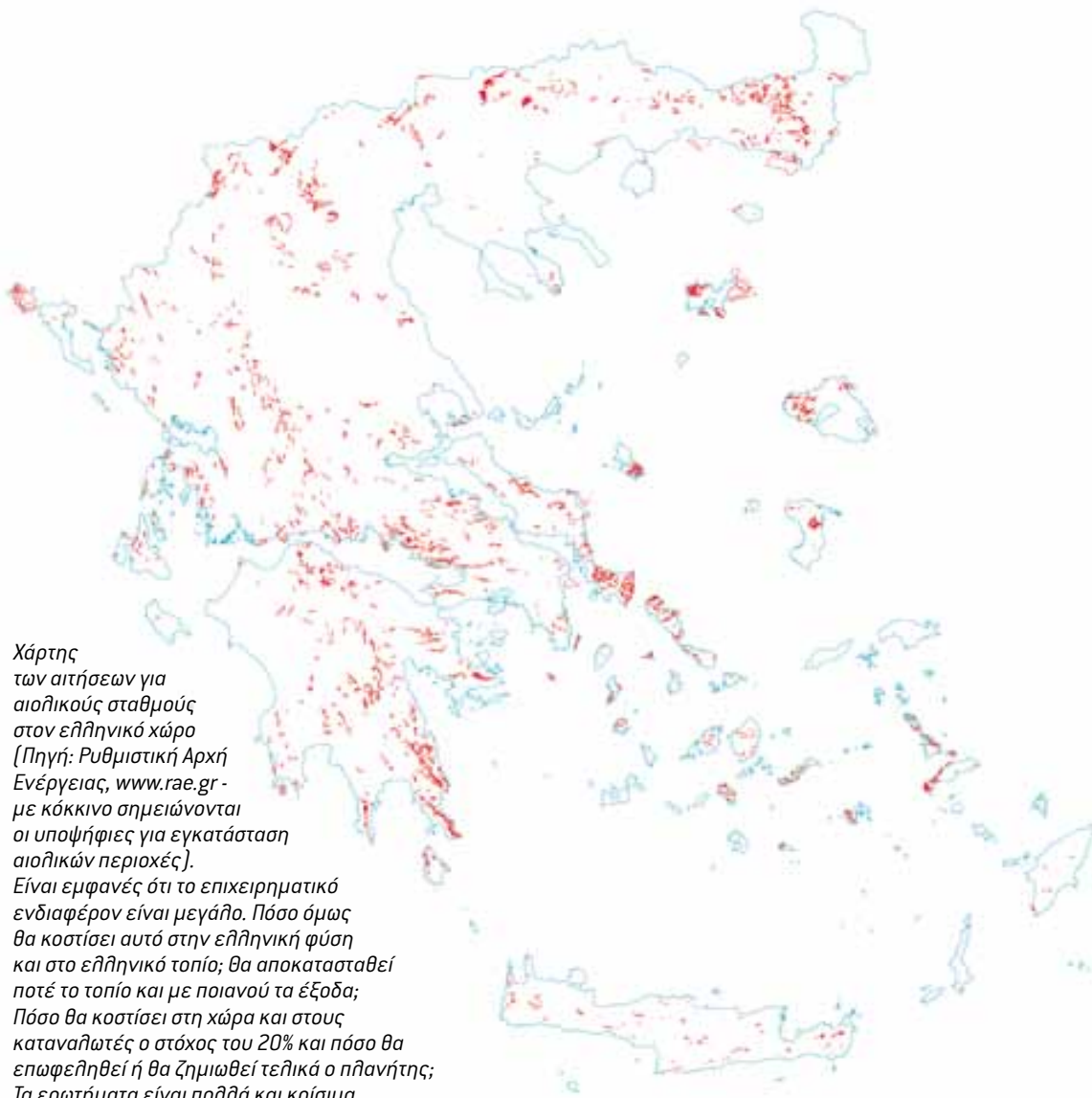

WWF Ελλάς

Ως οργάνωση που έχει αναγάγει την αναχαίτιση της κλιματικής αλλαγής σε κορυφαία στρατηγική προτεραιότητα, το WWF προφανώς αντιμετωπίζει θετικά την προοπτική κάθαρσης του «βρώμικου» εθνικού ενεργειακού προφίλ της χώρας, μέσα και από τη σωστή και αποτελεσματική εκμετάλλευση της αιολικής ενέργειας. Εξυπακούεται βεβαίως πως η κατασκευή αιολικών πάρκων θα πρέπει να εντάσσεται σε ένα ολοκληρωμένο εθνικό πλαίσιο περιβαλλοντικής προστασίας και να μην αντιμετωπίζεται αποσπασματικά και μόνο ως οικονομική επένδυση ή ως συνεισφορά στο ενεργειακό ισοζύγιο. Όπως και κάθε περιβαλλοντικό έργο με οικοδομική διάσταση, έτσι και τα αιολικά θα πρέπει να υπόκεινται σε κανόνες ορθής χωροθέτησης και εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεών τους, με βάση και την αρχή της προφύλαξης, ώστε να αποφευχθεί η οποιαδήποτε επίπτωση στις οικολογικές αξίες της κάθε περιοχής. Προφανώς ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δοθεί στις περιοχές που υπόκεινται σε θεσμικό καθεστώς προστασίας. Για τα ζητήματα αυτά, οι λεπτομερείς θέσεις του WWF Ελλάς έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της οργάνωσης. Επίσης, η επιστημονική ομάδα του WWF στη Δαδιά παρακολουθεί από το καλοκαίρι του 2009 τις επιπτώσεις στην ορνιθοπανίδα από τα αιολικά που λειτουργούν γύρω από το εθνικό πάρκο.

Η καθαρή ενέργεια είναι επιτακτική ανάγκη για ολόκληρο τον πλανήτη, άσχετα από το μερίδιο ευθύνης του καθενός στην κλιματική αλλαγή. Επίσης επιτακτική ανάγκη είναι και η προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας, όχι μόνο ως αυταξίας, αλλά και ως της πιο αποτελεσματικής ασπίδας στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Σίγουρα λοιπόν ένα κακοφτιαγμένο αιολικό, από τα πολλά που δυστυχώς υπάρχουν στην Ελλάδα, καθόλου δεν τιμάει κανέναν, καμία οικολογική αξία και κανένα οικοσύστημα. Σίγουρα επίσης, η συζήτηση για τα αιολικά πάρκα πρέπει να επικεντρωθεί στην ενεργειακή τους αξία και στους κανόνες ορθής χωροθέτησής τους, χωρίς τη

Χάρτης των αιτήσεων για αιολικούς σταθμούς στον ελληνικό χώρο (Πηγή: Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, www.rae.gr - με κόκκινο σημειώνονται οι υποψήφιες για εγκατάσταση αιολικών περιοχές).

Είναι εμφανές ότι το επιχειρηματικό ενδιαφέρον είναι μεγάλο. Πόσο όμως θα κοστίσει αυτό στην ελληνική φύση και στο ελληνικό τοπίο; Θα αποκατασταθεί ποτέ το τοπίο και με ποιανού τα έξοδα; Πόσο θα κοστίσει στη χώρα και στους καταναλωτές ο στόχος του 20% και πόσο θα επωφεληθεί ή θα ζημιωθεί τελικά ο πλανήτης; Τα ερωτήματα είναι πολλά και κρίσιμα...

φόρτιση που συνεπάγεται η έντονα υποκειμενική συζήτηση περί αισθητικής και την τάση για συνωμοσιολογική εξέταση του οτιδήποτε καινούριου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού, Δάφνη Μαυρογεώργου, Βιολόγος - Περιβ/λόγος, Υπεύθ. Περιβ/κών Προγραμμάτων

Το Σάγκα των Αιολικών...

Τα τελευταία χρόνια, η αιολική ενέργεια βρίσκεται ολοένα και περισσότερο στο ελληνικό περιβαλλοντικό προσκήνιο, τόσο συζητήσεων όσο και αντιδράσεων. Από τη μία πλευρά, η κλιματική αλλαγή επιβάλλει πλέον και στην χώρα μας τη μεγαλύτερη

διείσδυση ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο. Εκεί όπου έως σήμερα κυρίαρχη θέση έχουν ο λιγνίτης και τα μεγάλα υδροηλεκτρικά, μορφές με ιδιαίτερα σοβαρές και συχνά μη αναστρέψιμες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Από την άλλη, λόγω του βιαστικού και άτσαλου τρόπου με τον οποίο απελευθερώθηκε η αγορά ενέργειας καθώς και του τρόπου με τον οποίο ξεκίνησαν οι επενδύσεις ΑΠΕ στην Ελλάδα, αυτές οι μορφές ενέργειας έχουν αποκτήσει δυστυχώς «κακό όνομα».

Η αλήθεια είναι πως πολλά από τα αιολικά πάρκα που σχεδιάστηκαν και χωροθετήθηκαν επιπόλαια τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας (Κάρυστος - Εύβοια) θα ήταν σε καλύτερη μοίρα εάν η πολιτεία δεν είχε βιαστεί. Δυστυχώς όμως το ελληνι-

κό παράδοξο ακολουθείται ακόμα και στην περίπτωση της βιώσιμης - αειφορικής ανάπτυξης. Τα πράγματα θα ήταν απλούστερα για όλους, δηλαδή τους επενδυτές, τις υπηρεσίες αδειοδότησης, τις τοπικές κοινωνίες, αλλά ακόμη και τις ΜΚΟ, οι οποίες δεν φαίνεται να μπορούν να βρουν κοινό τόπο για το θέμα αυτό, εάν είχαν ακολουθηθεί μερικά απλά αλλά προσεχτικά βήματα προτού αρχίσει η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας την έκδοση αδειών παραγωγής.

Ιδανικά, το πρώτο βήμα θα ήταν ένα σωστό ειδικό χωροταξικό για τις ΑΠΕ το οποίο σέβεται τα σημαντικότερα αγαθά του τόπου μας, τα οικοσυστήματα, τους φυσικούς πόρους, τα τοπία και την πολιτιστική μας κληρονομιά. Στη συνέχεια η πολιτεία, σε συνεργασία με κατάλληλα καταρτισμένους φορείς, όπως οι ΜΚΟ και τα ερευνητικά ιδρύματα, θα μπορούσε να δώσει σωστές κατευθύνσεις σε εκείνους που σχεδιάζουν και αξιολογούν τέτοια έργα.

Η πολιτεία θα έπρεπε να είχε μεριμνήσει προτού ξεκινήσει η εγκατάσταση αιολικών πάρκων να ενημερώσει τις τοπικές κοινωνίες, ώστε να μην δημιουργούνται λανθασμένες εντυπώσεις. Τα αιολικά είναι τυπικό παράδειγμα έργων που μπορούν να αναπτυχθούν και σε ευαίσθητες περιοχές, αρκεί οι μελετητές και οι επενδυτές να ακολουθούν τα βασικά κριτήρια σχεδιασμού και χωροθέτησης. Ειδικά αφού πρόκειται για συνδυασμό έργων ηλεκτροπαραγωγής, οδοποιίας και μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και θα πρέπει να εξετάζονται στο σύνολό τους και όχι αποσπασματικά.

Ιδιαίτερα σημαντική πρακτική, η οποία δεν ακολουθήθηκε ποτέ, είναι να εμπλέκει κανείς τις τοπικές κοινωνίες στα επενδυτικά σχήματα τέτοιων έργων ή έστω να δίδονται ανταποδοτικά τέλη σε αυτές, όπως γίνεται συχνά σε Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο κ.ά. Χωρίς συμμετοχικές διαδικασίες δεν πρόκειται ποτέ να καταφέρουμε να αναπτυχθούμε με σεβασμό στο περιβάλλον και χωρίς να σηκώνουμε θύελλα αναίτιων αντιδράσεων.

Τέλος, το νέο σχέδιο νόμου που προωθείται από το νέο Υπουργείο Περιβάλλοντος δεν πείθει, παρ' όλες τις καλές του προθέσεις, ότι θα λύσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το περιβάλλον σε συνάρτηση με τις ΑΠΕ στην χώρα μας. Δεν μένει παρά να δούμε τι μας επιφυλάσσει το επικείμενο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις ΑΠΕ 2010 - 2020.

Greenpeace Greece, Δημήτρης Ιμπραήμ, Climate & Energy Campaigner

---

Οι κλιματικές αλλαγές είναι η μεγαλύτερη απειλή για την ανθρωπότητα και τη βιοποικιλότητα. Σήμερα 300.000 συνάνθρωποί μας ήδη πε-

θαίνουν κάθε χρόνο εξαιτίας των κλιματικών αλλαγών, ενώ 325.000.000 πλήττονται σοβαρά με κάποιον τρόπο από την αλλαγή του κλίματος.

Η 4η Έκθεση Αξιολόγησης της IPCC, μεταξύ άλλων προβλέπει ότι 20% - 30% όλων των ζωντανών οργανισμών στον πλανήτη θα αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο εξαφάνισης, αν η άνοδος της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας ξεπεράσει τους 1,5-2,5°C.

Το -καταστροφικό- αποτέλεσμα της Κοπεγχάγης, διογκώνει ακόμα περισσότερο το πρόβλημα. Ακόμα και αν υλοποιηθούν οι στόχοι περιορισμού των εκπομπών που έχουν υποσχεθεί οι ηγέτες του πλανήτη, η αύξηση της μέσης πλανητικής θερμοκρασίας θα ξεπεράσει τους 3°C. Σύμφωνα με την IPCC, η αύξηση αυτή θα απειλήσει με εξαφάνιση περίπου το 50% των ειδών του πλανήτη. Αν μάλιστα οι κυβερνήσεις αποτύχουν να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους και η άνοδος της θερμοκρασίας ξεπεράσει τους 4°C, τότε αναμένονται μαζικές εξαφάνισεις ειδών στον πλανήτη (έως 80%).

Δυστυχώς, η Ελλάδα τη δεκαετία που μας πέρασε απέτυχε παταγωδώς να συμβάλει στην παγκόσμια προσπάθεια για την καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών. Οι πενιχρές επιδόσεις της χώρας μας στην εγκατάσταση αιολικής ισχύος είναι μόνο ένας από τους δείκτες που το επιβεβαιώνουν. Νομοτελειακά λοιπόν, η Ελλάδα την περασμένη δεκαετία συνέχισε να αυξάνει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ παραβίασε σημαντικές Ευρωπαϊκές Οδηγίες για την ανάπτυξη των ΑΠΕ και την εξοικονόμηση ενέργειας.

Στη δεκαετία που βρίσκεται μπροστά μας δεν έχουμε πλέον την πολυτέλεια να επαναλάβουμε τα λάθη του παρελθόντος. Απαιτούνται ριζοσπαστικές αλλαγές στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο για τις ΑΠΕ, που σήμερα εγκλωβίζει την ανάπτυξή τους εξαιτίας της γραφειοκρατίας. Η Ελλάδα έχει την υποχρέωση να κινηθεί προς μία κοινωνία μηδενικού άνθρακα το αργότερο έως το 2050 και η αιολική ενέργεια είναι ένα από τα βασικά όπλα αυτής της πορείας. Για να το καταφέρουμε αυτό, έως το 2020 υπολογίζεται ότι απαιτείται η εγκατάσταση 2.000 MW ΑΠΕ ετησίως. Αναπόφευκτα, η αιολική ενέργεια θα είναι η αιχμή του δόρατος.

Η ευθύνη που φέρουμε όλοι για την πρόληψη της κλιματικής κρίσης απέναντι στις επόμενες γενιές είναι τεράστια. Είμαστε η πρώτη και η τελευταία γενιά που γνωρίζουμε το πρόβλημα και διαθέτουμε τα όπλα για να το λύσουμε. Η προώθηση της αιολικής ενέργειας και των ΑΠΕ εν γένει, σε συνδυασμό πάντα με την εξοικονόμηση ενέργειας, είναι ο μόνος τρόπος που έχουμε για την ουσιαστική και οριστική προστασία του προστατευτέου αντικειμένου, ανεξάρτητα από το πόσο διασταλτικά ή συσταλτικά το ερμηνεύουμε.

Αιολικά «πάρκα» και έωλα επιχειρήματα: αυταπάτη ή διαφθορά;

Όλα τα τελευταία νομοθετήματα για τις ΑΠΕ στην ουσία ασχολούνται μόνο με βιομηχανικά αιολικά «πάρκα». Βασίζονται σε μια κατάσταση και μια στρεβλή εικόνα ήδη διαμορφωμένη από τις εταιρείες και επιχειρούν επίσπευση πάσης θυσία. Χωροταξική προσέγγιση δεν έγινε ποτέ. Το τελευταίο νομοσχέδιο θα έχει καταστροφικά οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά αποτελέσματα.

Εάν το ζητούμενο είναι η μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην εξοικονόμηση και τον εξορθολογισμό της ενεργειακής χρήσης και ζήτησης και στην προστασία και τη διαχείριση του περιβάλλοντος, κατευθύνσεις που θα είναι πολύ πιο αποδοτικές και με λιγότερο κόστος. Πρώτα εξοικονομεί κανείς και μετά προσθέτει. Με την παρούσα λογική είναι σα να προτείνουμε σε έναν παχύσαρκο αντί για δίαιτα να τρώει και ένα άπαχο γιαουρτάκι μαζί με το γουρουνόπουλο.

Έτσι προωθούνται μονόπλευρα και με απαράδεκτα συνοπτικές μεθοδεύσεις βιομηχανικές εγκαταστάσεις αιολικών «πάρκων» των οποίων η αποτελεσματικότητα αμφισβητείται σοβαρά σε όλο τον κόσμο (Laughton & P. Spare 2001, Εκθεση ΕοΝ Γερμανίας, The Guardian 4-06-2008, J. Etherington «The Wind Farm Scam», EWEA) τα οποία, παρά το δυσανάλογο κόστος των υποδομών που απαιτούν, δε μας απαλλάσσουν από τους συμβατικούς σταθμούς και τα οποία δε συνεισφέρουν θέσεις εργασίας και ανάπτυξη στη χώρα μας.

Αντίθετα, το εθνικό διακυβέυμα είναι δυσανάλογα βαρύ καθώς, μεταξύ άλλων, η εξάπλωσή τους απειλεί με πρωτοφανή τρόπο τη βιοποικιλότητα, αλώνοντας και κατακερματίζοντας τα τελευταία οχυρά χλωρίδας και πανίδας, αλλοιώνει ανεπανόρθωτα το ελληνικό τοπίο, το σημαντικότερο εθνικό μας πόρο, μειώνει την αξία γης και ακινήτων και έρχεται σε αντιπαράθεση με τον τουρισμό και ιδιαίτερα τις εναλλακτικές του μορφές.

Βλέπουμε, με άλλοθι την πράσινη ανάπτυξη, να καταργείται ουσιαστικά στο σύνολό της η, ήδη ανεπαρκής, νομοθεσία προστασίας του περιβάλλοντος, αντί να συμπληρωθεί και κυρίως να εφαρμοστεί. Η υπό διαβούλευση ρύθμιση μάλιστα θεωρείται για αυτό αντισυνταγματική, θυμίζοντας τις ανάλογες για τα ολυμπιακά έργα ή ακόμη τον προπολεμικό Μεταλλευτικό Κώδικα.

Ο τρόπος με τον οποίο προωθείται αυτή τη στιγμή η ανάπτυξη των ΑΠΕ στη χώρα μας δείχνει να καθορίζεται από την προοπτική του εύκολου κέρδους. Μια τέτοια εξέλιξη θα είναι θλιβερή, όχι μόνο για τις καταστροφές που θα προκαλέσει

Φωτ. Α. Βιδάλης

αλλά γιατί θα έχει απαξιώσει στα μάτια της ελληνικής κοινωνίας κάτι που δυνητικά ήταν σύμβολο ελπίδας. Κι αν μην ξεχνάμε πως η πρώτη ύλη για όνειρα και πολιτισμό είναι η παρθένα φύση.

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επισκεφτείτε το ηλεκτρονικό περιοδικό «Εύπλοια» (www.eyploia.gr) και το ιστολόγιο «Παρατηρητήριο Αιολικής Ενέργειας» (www.windwatch.gr).

Ένωση Πολιτών Σκύρου για το Περιβάλλον Αποστολής Καλτσής, Βιολόγος Μ. Sc.

Αιολικοί σταθμοί: φύλα τη NATURA σου να έχεις τη μισή;

«Από την εγκατάσταση και λειτουργία του εν θέματι έργου καταλαμβάνεται μόνιμα το 49% σχεδόν της περιοχής του Δικτύου NATURA 2000» διαβάζουμε στη γνωμοδότηση του Τμήματος Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος του (τέως) ΥΠΕΧΩΔΕ σχετικά με τον αιολικό σταθμό των 111 ανεμογεννητριών που σχεδιάζεται στο όρος Κόχυλα της Σκύρου. Και μόνο αυτή η διαπίστωση θα έπρεπε να επαρκεί για να απορριφθεί η εν λόγω πρόταση χωροθέτησης, χωρίς καν να συνυπολογιστεί πως η περιοχή NATURA του Κόχυλα (μεταξύ άλλων) φιλοξενεί μία από τις μεγαλύτερες αποικίες του **μαυροπετρίτη** παγκοσμίως, αποτελεί σημαντικό **μεταναστευτικό σταθμό** για την ορνιθοπανίδα, είναι ο φυσικός βίοτοπος του **σκυριανού αλόγου** και φιλοξενεί **5 κινδυνεύοντα φυτικά είδη** που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Ελληνικής Χλωρίδας. Και θα έπρεπε να απορριφθεί γιατί μίας τέτοιας έκτασης βιομηχανική εγκατάσταση αυτονόητα θέτει σε κίνδυνο την ακεραιότητα και συνεκτικότητα της προστατευόμενης περιοχής και κατά συνέπεια τους σκοπούς διατήρησης της.

Και όμως το σχέδιο πήρε έγκριση και προχωρεί στην επόμενη φάση. Και πως άλλωστε θα μπο-

ρούσε να γίνει αλλιώς, όταν η επίσημη θέση της Πολιτείας πλέον είναι η κατάργηση κάθε προστατευτικής για το φυσικό περιβάλλον νομοθετικής διάταξης προς όφελος της ανάπτυξης σταθμών παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, το μερίδιο του λέοντος των οποίων, ας μη κρυβόμαστε, έχουν οι αιολικοί σταθμοί. Η περίπτωση της Σκύρου είναι χαρακτηριστική αλλά δεν είναι μεμονωμένη. Εθνικοί δρυμοί, βραχονησίδες και αραιοκατοικημένα νησιά, δάση, βουνοκορυφές και υγρότοποι, **τα τελευταία καταφύγια άγριας ζωής της Ελλάδας** είναι πλέον άνευ όρων διαθέσιμα για την εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων παραγωγής ενέργειας, οι οποίες με κάποιο...μεταφυσικό, προφανώς, τρόπο «εξαγνίζονται» από τις σοβαρές οικολογικές επιπτώσεις που έχουν και η καθεαυτή εγκατάστασή τους, αλλά και τα μεγάλης έκτασης συνοδά έργα που απαιτούνται για την ολοκλήρωσή τους.

Όσο καλοπροαίρετα κι αν θέλει κάποιος να δει το ζήτημα, το ισοζύγιο της ανάπτυξης αιολικών σταθμών μέσα σε προστατευόμενες περιοχές είναι εξόχως αρνητικό για αυτές. Είναι σαφές πως οι οικολογικές οργανώσεις με αντικείμενο το φυσικό περιβάλλον, οι τοπικές οικολογικές ομάδες και όλοι όσοι έχουν αγωνιστεί τόσα χρόνια για να επιτύχουν, βήμα-βήμα και με πολύ κόπο, το σεβασμό των προστατευόμενων περιοχών δεν μπορούν να επιτρέψουν αυτή η προσπάθεια να ευτελιστεί μονομιάς με μία υπογραφή σε ένα Σχέδιο Νόμου. Αντί, εν τέλει, να κάνουν με την ανάπτυξη των ΑΠΕ απειλή για την άγρια ζωή, ας θεωρήσουμε αυτή την περίπτωση ως ευκαιρία να σταθούμε κριτικά και να επαναπροσδιορίσουμε τόσο τη σχέση μας με αυτήν, όσο και το συλλογικό μας καταναλωτικό πρότυπο.

Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος της Νότιας Καρυστίας (ΣΠΠΕΝΚ -www.ochi.gr)

Αιολική απειλή για τη νότια Εύβοια

Η Νότια Εύβοια έχει ήδη εγκατεστημένες 347 ανεμογεννήτριες (212 MW) και σύμφωνα με στοιχεία της ΡΑΕ έχουν ήδη δοθεί άδειες παραγωγής για 800 νέες. Για το σκοπό αυτό μάλιστα κατασκευάζεται δεύτερη γραμμή υψηλής τάσης 400 MW και αναφέρεται πως ο μέγιστος αριθμός ανεμογεννητριών που «χωρούν» στη Ν. Εύβοια μαζί με τη Σκύρο έχει υπολογιστεί στις 2.581 μονάδες!

Με αυτή την υπερσυγκέντρωση αιολικών σταθμών η Ν. Εύβοια θα αλλάξει μορφή ριζικά. Ανεμογεννήτριες, δρόμοι και δίκτυα μεταφοράς προβλέπεται να την μετατρέψουν σε βιομηχανική περιοχή αιολικής ενέργειας με καταστροφή ενός φυσικού και αγροτικού τοπίου που είναι πολύτιμο τόσο πε-

Χάρτης των αιτήσεων για αιολικούς σταθμούς στη νότια Εύβοια. Μια καινούρια μεγάλη βιομηχανική περιοχή;

ριβαλλοντικά όσο και πολιτιστικά. Η απώλεια αυτή, όπως και η υποβάθμιση αρχαιολογικών θέσεων, θα στερήσουν από τη χώρα μας μια περιοχή μοναδικού κάλλους πολύ σημαντική για τη φύση και θα αποκλείσουν τη Ν. Εύβοια από την προοπτική της ανάπτυξης ενός ήπιου φυσιολατρικού τουρισμού. Ο αρνητικός αντίκτυπος των Α/Γ στη ζωή των κατοίκων γίνεται ήδη αντιληπτός από την αύξηση των πυρκαγιών που οφείλονται στις υπέργειες γραμμές μεταφοράς ρεύματος.

Ο ΣΠΠΕΝΚ θεωρεί ότι η Ν. Εύβοια έχει ήδη προσφέρει το μερίδιό της στις ΑΠΕ και οι επιπλέον ανεμογεννήτριες που σχεδιάζονται θα ζημιώσουν σοβαρά το περιβάλλον, τη ζωή των κατοίκων και την οικονομία του τόπου. Επιβάλλεται τουλάχιστον οι γραμμές μεταφοράς να είναι υπόγειες όπως συμβαίνει σε κάθε χώρα της Ευρώπης. Ως προς την προστατευόμενη περιοχή Natura της Όχης, πιστεύουμε πως οι εκατοντάδες ανεμογεννήτριες που σχεδιάζονται θα επιφέρουν βαρύτατο πλήγμα στην ακεραιότητά της σε σημείο μάλιστα που να μην δικαιούται πλέον τον τίτλο της προστατευόμενης περιοχής. Ο Σύλλογός μας προβάλλει την αξία της Ν. Εύβοιας αλλά και τον κίνδυνο που διατρέχει δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην περιοχή της Όχης.

Δημήτρης Βασιλάκης, Δασολόγος - Περιβ/λόγος
Α.Π.Θ. Msc. Περιβαλλοντικής Πολιτικής και Διαχείρισης Παν. Αιγαίου
Beatriz Cárcamo, Περιβαλλοντολόγος

Τα σπάνια αρπακτικά πουλιά της Θράκης στην δίνη των ανεμογεννητριών (Α/Γ)

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί πραγματικότητα. Οικοσυστήματα και άνθρωποι δέχονται τις δριμύεις επιπτώσεις της. Η ανάπτυξη των ΑΠΕ αποτελεί μέρος της λύσης ανάσχεσής της. Η δέσμευση της αιολικής ενέργειας αναφέρεται ως μια από τις ωριμότερες τεχνολογικά και πιο συμφέρουσες οι-

κοινωνικά λύσεις. Η υπερ-συγκέντρωση όμως των υποδομών δέσμευσης της αιολικής ενέργειας σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)¹ και μεταναστευτικούς διαδρόμους επιφυλάσσει αρνητικές επιπτώσεις για την ορνιθοπανίδα^{2,3}.

Η επιλογή μεγάλου τμήματος της Θράκης ως Περιοχής Αιολικής Προτεραιότητας 1 (ΠΑΠ1)⁴ οδηγεί σε υπερ-συγκέντρωση (960 ΜWe ή 460 Α/Γ) Αιολικών Πάρκων (ΑΠ) και σε αδιέξοδο, αφού το 50% της ΠΑΠ1 καλύπτεται από επτά περιοχές του δικτύου NATURA 2000 (4 εξ αυτών ΖΕΠ), εκ των οποίων δύο θεσμοθετημένα Εθνικά Πάρκα. Επιπλέον, στην ευρύτερη περιοχή της ΠΑΠ1 έχουν υποβληθεί αιτήσεις ηλεκτροπαραγωγής που ξεπερνούν τα 2200 ΜWe (400 ΜWe στην Βουλγαρία). Τα πρώτα θύματα από πρόσκρουση με υφιστάμενα ΑΠ έχουν είδη καταγραφεί (τέσσερα Όρνια και ένας Γερακαετός, Μαΐο 2008 - Ιούλιο 2009). Η λύση στο πρόβλημα είναι δύσκολη και πολυεπίπεδη. Προσπάθειες, όπως αυτή του WWF Ελλάς² αλλά και της ΕΟΕ^{3,5}, οι οποίες αδιαμφισβήτητα κινούνται στη σωστή κατεύθυνση, δεν αρκούν αν δεν πλαισιωθούν από την απαραίτητη πολιτική βούληση.

Αν δεχόταν κανείς ότι τα ΑΠ και η ορνιθοπανίδα μπορούν να συνυπάρξουν, αυτό θα προϋπέθετα τον ορθό χωροταξικό σχεδιασμό σε πέντε επίπεδα: α) διασυνοριακό – διεθνές επίπεδο, για την διασφάλιση της μετανάστευσης, β) εθνικό, για την αποφυγή των ΖΕΠ και τη συνοχή και συνέχεια των διαδρόμων πτήσης ειδών όπως το Όρνιο κ.ά., γ) περιφερειακό, για την αποφυγή περιπτώσεων όπως αυτή της ΠΑΠ1², δ) λοφοσειράς, για επιλογή της λιγότερο επικίνδυνης και την αποφυγή χώρων φωλιάσματος και ε) επίπεδο θέσης της κάθε Α/Γ, ώστε να επιλέγονται οι θέσεις με την μικρότερη πιθανότητα πρόσκρουσης. Επίσης, θα έπρεπε τα αποτελέσματα της Ειδικής Ορνιθολογικής Μελέτης (ΕΟΜ)^{3,4} να οδηγούν στην ουσιαστική χωροθέτηση της κάθε Α/Γ και όχι απλά να συμπληρώνει τον φάκελο των έργων όπως συμβαίνει με τη σημερινή αδειοδοτική διαδικασία.

Κλείνοντας, δεν θα έπρεπε να υπάρχει οικονομική σχέση μεταξύ επενδυτή και μελετητή, να υπάρχουν εγκεκριμένες προδιαγραφές για την Ειδική Ορνιθολογική Μελέτη και ενιαία τυποποιημένη διαδικασία αξιολόγησης της ποιότητάς της.

1. Οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών (ΕΕ L103/1 της 25.4.1979)
 2. http://politics.wwf.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=638&Itemid=416 3. http://www.ornithologiki.gr/docs/politiki/aiolika/aiolika_odigies.pdf 4. ΥΠΕΧΩΔΕ, «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας – Σχέδιο ΚΥΑ». Αθήνα: Ιανουάριος 2008. Από την ιστοσελίδα του ΥΠΕΧΩΔΕ <http://www.minenv.gr/4/42/00/ΚΥΑ.ΑΡΕ.January.2008.pdf> (τελευταία πρόσβαση: 22 Σεπτεμβρίου 2008). 5. http://www.ornithologiki.gr/docs/politiki/ape/ypomnima_aiolika_eoef_ZIP_password.pdf

Φωτ. WWF - Χ. Ζουγρόφου

Νεκρός γερακαετός σε αιολικό πάρκο εντός της ΠΑΠ 1
 Νεκρό όρνιο σε αιολικό πάρκο εντός της ΠΑΠ 1

Φωτ. WWF - Δ. Βασιλάκης

Φωτ. WWF - Δ. Βασιλάκης

Η εναέρια μεταφορά του ηλεκτρικού ρεύματος θέτει σε κίνδυνο ηλεκτροπληξίας και πρόσκρουσης τα αρπακτικά πουλιά

Φωτ. WWF - Τ. Γουπίτ

Κίνηση Πολιτών Δυτικής Φθιώτιδας

Απόσπασμα από τη γνωμοδότηση της Διεύθυνσης Αισθητικών Δασών Δρυμών και Θήρας του Υπουργείου γεωργίας (Ιανουάριος 2003).

Αιολικά πάρκα στις ράχες Τυμφρηστού

Τα τρία Αιολικά Πάρκα θα αναπτυχθούν στην κορυφογραμμή από Ράχη Τυμφρηστού μέχρι τη Σαράνταινα, στα όρια των Νομών Φθιώτιδας-Ευρυτανίας, σε μια εκτεταμένη αλπική περιοχή 40.000 στρεμμάτων. Έχει ένα επίμηκες τοξωτό σχήμα μήκους περίπου 40 km και δεσπόζει στον κοινό υδροκρίτη των λεκανών απορροής του Σπερχείου και του Κρικελοπόταμου. Δεν είναι τυχαίο ότι μέχρι σήμερα δεν έχουν διανοιχθεί δασικοί δρόμοι σ' αυτή την αλπική περιοχή. Σε όλο της το μήκος διασχίζεται από το Ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε4. Περιβάλλεται από εκτεταμένα ελατοδάση, δρυοδάση και δάση οξυάς. Το δάσος οξυάς που περιβάλλει το κυριότερο τμήμα της εν' λόγω περιοχής είναι το νοτιότερο όριο εξάπλωσης της οξυάς στην Ευρώπη.

Στις υπ' όψη Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) ένας θαλάσσιος βιολόγος μας διαβεβαιώνει ότι οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από την κατασκευή και λειτουργία των εν λόγω ΑΠ θα είναι ασήμαντες. Η πραγματικότητα όμως θα είναι άλλη:

Θα κατασκευαστούν 35 χλμ. δρόμοι προσπέλασης και εσωτερικό οδικό δίκτυο με προδιαγραφές δασικών δρόμων Γ' κατηγορίας (σύμφωνα με την ΜΠΕ) για την εξυπηρέτηση των τριών ΑΠ στα ψηλότερα σημεία της περιοχής. Αν ληφθεί υπόψη ότι το μήκος και το βάρος των στοιχείων των ανεμογεννητριών είναι ιδιαίτερα μεγάλο θα απαιτηθούν μεγάλα και επιμήκη οχήματα μεταφοράς καθώς και μεγάλου μήκους γερανός για το στήσιμο των ΑΓ οπότε θα απαιτηθούν ειδικών προδιαγραφών δρόμοι με μεγαλύτερο πλάτος καταστρώματος και με μεγαλύτερες ακτίνες καμπυλότητας και ενδεχομένως μεγαλύτερο μήκος δρόμων, περισσότερες εκσκαφές και μεγαλύτερα πρανή.

Από τη θεμελίωση των 106 Α/Γ θα προκύψουν περί τις 50.000 m³ βραχωδών εκχωμάτων τα οποία θα αποθεθούν σε θέσεις που δεν προσδιορίζονται.

Θα διαμορφωθούν 106 πλατείες διαστάσεων 30x30m πάνω στην κορυφογραμμή, με αναλόγου ύψους πρανή εκχωμάτων και επιχωμάτων που θα αλλοιώσουν το περίγραμμά της.

Η αναχλόαση των πρανών που θα δημιουργηθούν από κάθε είδους εκσκαφές είναι προβληματική για τέτοια υψόμετρα στα Ελληνικά δεδομένα. Το σύνολο των εγκαταστάσεων θα επιφέρει μια ιδιοκτησιακή κατάκτηση γιατί θα δημιουργηθούν 106 νέες ιδιοκτησίες των 4 ή 6 στρεμμάτων τις οποίες δε θα ανακτήσει ποτέ το Δημόσιο.

Η μεγαλύτερη επίπτωση όμως είναι η αλλοίωση

της οπτικής εικόνας του ορίζοντα από το πλήθος και το μέγεθος των μεταλλικών Α/Γ. Σε καμία περίπτωση τα ΑΠ δε συγκρίνονται με τους παραδοσιακούς ανεμόμυλους που ήταν λιγότεροι, μικρότεροι σε μέγεθος και κατασκευασμένοι από φυσικά υλικά. Αυτή η εικόνα μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τον τουρισμό της περιοχής που στηρίζεται στη φυσικότητα και την ακεραιότητα του τοπίου. Αυτό το στοιχείο άλλωστε είναι το ζητούμενο στις νέες κατευθύνσεις του τουρισμού (ορεινός τουρισμός, οικοτουρισμός, αγροτουρισμός κ.λπ). Πράγματι ένα αιώνια σιωπηλό και ειδυλλιακό αλπικό λιβαδικό τοπίο στο επίκεντρο μιας τουριστικής περιοχής θα μετατραπεί σε βιομηχανική περιοχή.

Είναι γεγονός ότι θα παράγεται καθαρή ενέργεια, πλην όμως η ενέργεια που θα παράγεται είναι μικρή, το δε μέγεθος και η διασπορά των ΑΠ δημιουργεί άλλοι τύπου σημαντικά προβλήματα ιδιαίτερα σε οικολογικά ευαίσθητες και υψηλής αισθητικής αξίας περιοχές.

Στην προκειμένη περίπτωση εκτιμούμε ότι πρόκειται για ασύμβατες λειτουργίες.

Για τους ανωτέρω λόγους δεν συμφωνούμε με την εγκατάσταση Αιολικών Πάρκων στην εν' λόγω περιοχή.

Δρ. Τακβόρ Σουκισιάν, Κύριος Ερευνητής, Ινστιτούτο Ωκεανογραφίας, Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών

Θαλάσσια αιολικά πάρκα

Το θέμα της θαλάσσιας αιολικής ενέργειας, δηλαδή της ενέργειας που προσφέρεται από τον άνεμο πάνω από τη θάλασσα είναι πολύ πρόσφατη εξέλιξη στις Ελληνικές θάλασσες. Με την εγκατάσταση θαλάσσιων αιολικών πάρκων (ΘΑΠ) οδηγούμαστε πιθανότατα σε εκτόνωση του χωροταξικού προβλήματος που έχει δημιουργηθεί σχετικά με τη χωροθέτηση χερσαίων αιολικών πάρκων (ΧΑΠ). Η χωροθέτηση είναι πολύ πιο ευέλικτη στη θάλασσα καθώς εκεί δεν υπάρχουν θέματα ιδιοκτησιακού καθεστώτος το οποίο συχνά εγείρει προβλήματα - υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι η περιοχή δεν εμπίπτει σε κάποια ειδική προστατευτική διάταξη. Από την άλλη πλευρά, σε σχέση με τα προβλήματα που δημιουργεί η λειτουργία ΧΑΠ και κυρίως μέσα ή κοντά σε θεσμοθετημένες προστατευόμενες περιοχές, η εγκατάσταση ΘΑΠ αναμένεται να έχει σαφώς λιγότερες ή και ελάχιστες αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις:

- Το θέμα της αισθητικής υποβάθμισης δεν υφίσταται αν η εγκατάσταση του ΘΑΠ γίνει μακριά από συγκεκριμένα σημεία τουριστικού/οικιστικού ενδιαφέροντος.

- Το πρόβλημα της ακουστικής όχλησης καθώς

και άλλες οχλήσεις σε επίπεδο «χρήσεων γης» που αναφέρεται για τα ΧΑΠ παύει να υφίσταται στη θάλασσα.

- Τα σοβαρά προβλήματα που σχετίζονται με συνοδευτικά έργα των ΧΑΠ (π.χ. εναέρια καλώδια, υποσταθμοί κ.ά.), η ενόχληση σε οικότοπους ή την πανίδα, στην περίπτωση των ΘΑΠ παύουν να υπάρχουν ή αμβλύνονται σημαντικά.
- Η εγκατάσταση ΘΑΠ μπορεί να βοηθήσει την ιχθυοπανίδα καθόσον περιορίζεται ουσιαστικά η αλίευση με συρόμενα αλιευτικά εργαλεία βυθού (τράτες) και έτσι μπορούν να ευδοκιμήσουν καταφύγια για τη βιοποικιλότητα του βυθού. Έρευνες στη Δανία ήδη έχουν δείξει ότι οι ιχθυοπληθυσμοί επανακάμπτουν μετά την εγκατάσταση ΘΑΠ.

Από τεχνικοοικονομική άποψη, το διαθέσιμο αιολικό δυναμικό στη θάλασσα είναι σαφώς μεγαλύτερο από αυτό της ξηράς και έτσι η εκμετάλλευσή του μπορεί να αποβεί αποδοτικότερη σε μεσοβραχυπρόθεσμο ορίζοντα. Ενώ η σχετική τεχνολογία των ΘΑΠ είναι καθιερωμένη, το δυσμενές θαλάσσιο περιβάλλον καθιστά την σχεδίαση, κατασκευή, εγκατάσταση και λειτουργία ενός ΘΑΠ εγχείρημα ακριβότερο από ένα αντίστοιχο στην ξηρά. Το βέβαιο πάντως είναι ότι χάρη κυρίως στα πραγματικά “περιβαλλοντικά οφέλη” (το χαμηλότερο “περιβαλλοντικό κόστος”) η αιολική ενέργεια στη θάλασσα αποτελεί εθνικό θέμα μείζονος σημασίας που πρέπει να προωθηθεί.

Φωτ. Α. Βιδάλης

Γραμματεία της Διαδημοτικής Συνεργασίας Πολιτών (delagram@hol.gr, sofsid@otenet.gr)

Υπεράκτιο Αιολικό Πάρκο 450MW στη θάλασσα του Μαραθώνα.

Το προτεινόμενο έργο του ομίλου ΤΕΡΝΑ προβλέπει την εγκατάσταση 90 Α/Γ των 5 MW συνολικού ύψους 153 μ, σε απόσταση 2 χλμ από την ακτή (ακρωτήριο Κυνόσουρα Εθνικού Πάρκου Σχοινιά), καλύπτοντας το θαλάσσιο μέτωπο μπροστά από τους Δήμους Μαραθώνα, Ν. Μάκρης και Ραφήνας και φτάνοντας έως τη νησίδα Ακίο της Εύβοιας.

Για την στερέωση στο βυθό με σκυρόδεμα προβλεπόταν για κάθε Α/Γ η χρήση 18.000 τόννων οπλισμένου σκυροδέματος και βάρους έρματος.

Ως σύλλογοι και κάτοικοι των τριών δήμων (Μαραθώνα, Ν. Μάκρης, Ραφήνας) συγκροτήσαμε τον Μάιο του 2009 Συντονιστική Επιτροπή 33 Συλλόγων -τη Διαδημοτική Κίνηση Πολιτών- ενημερωθήκαμε σχετικά με το έργο, συζητήσαμε το μεγάλο θέμα των ΑΠΕ και καταλήξαμε ομόφωνα ότι: «Είμαστε κάθετα αντίθετοι με τη χωροθέτηση του προτεινόμενου έργου γιατί δεν λαμβάνει υπόψη τα φυσικά, πολιτιστικά και οικιστικά χαρακτηριστικά της περιοχής μας, ενώ υπηρετεί μόνο το

οικονομικό συμφέρον του επενδυτή».

Δραστηριοποιηθήκαμε άμεσα, περνώντας το μήνυμα της στοιχειοθετημένης αντίθεσής μας στα υπουργεία. Η προμελέτη του έργου αποσύρθηκε από τη διαδικασία αδειοδότησης το Σεπτέμβριο του 2009, γιατί κατά το Υπ. Εμπορικής Ναυτιλίας και τον Οργανισμό Διμενούς Ραφήνας υπήρχαν ζητήματα ελεύθερης ναυσιπλοΐας, ιδιαίτερου χαρακτήρα της περιοχής, επιβάρυνσης του φυσικού και του οικιστικού περιβάλλοντος, κοινωνικών αντιδράσεων κ.ά.

Επαγρυπνούμε όμως γιατί στις 31/1/2010 δημοσίευμα στο ΒΗΜΑ της Κυριακής, επαναφέρει το έργο. Πιστεύουμε ότι η εγκατάσταση Α/Γ μετατρέπει την περιοχή σε βιομηχανική ζώνη ακυρώνοντας τις ισχύουσες χρήσεις γης, επιδρά μόνιμα στην χλωρίδα και την πανίδα απειλώντας την βιοποικιλότητα, αλλάζει άρδην το τοπίο. Θα πρέπει η εφαρμογή των ΑΠΕ να γίνεται με γνώμονα την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και όχι το κέρδος των επενδυτών. Επειδή δε, ο ρόλος τους στην ηλεκτροπαραγωγή είναι μόνο συμπληρωματικός, κανένα θερμοηλεκτρικό εργοστάσιο δεν πρόκειται να κλείσει.

Υποστηρίζουμε την εξοικονόμηση ενέργειας και την εφαρμογή των ΑΠΕ σε οικιακή κλίμακα. ■

Ελαιώνας

ένα κοινωνικό κίνημα υπερασπίζεται το περιβάλλον απέναντι στα μεγάλα επιχειρηματικά συμφέροντα

της Ελένης Πορτάλιου

μνήμη Χρήστου Παπουτσάκη

Μικρό ιστορικό

Ο Ελαιώνας, που διοικητικά ανήκει σε πέντε δήμους (Αθήνα, Ταύρος, Περιστέρι, Αιγάλεω, Ρέντης), αποτελεί μια έκταση περίπου 9.000 στρεμμάτων στο κέντρο του πολεοδομικού συγκροτήματος της Αθήνας. Με πολιτική επιλογή των μεταπολεμικών κυβερνήσεων εγκαταστάθηκαν στην περιοχή, χωρίς κανένα σχεδιασμό, καμιά υποδομή και με παντελή απουσία δημοσίου ελέγχου, πάσης φύσεως βιομηχανικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες, δηλαδή μεγάλο μέρος της παραγωγικής βάσης του λεκανοπεδίου. Λόγω αυτής της «χαοτικής» ανάπτυξης ο Ελαιώνας εξελίχθηκε σε μια από τις πιο ρυπογόνες και επιβαρυνμένες περιβαλλοντικά περιοχές της χώρας.

Στη μεταπολίτευση, ιδιαίτερα στο τέλος της δεκαετίας του 1980, δημιουργείται ένα κίνημα από αυτοδιοικητικές δυνάμεις των δήμων στους οποίους ανήκει ο Ελαιώνας και επιστήμονες του χώρου

– πρωτοστατεί ο Χρήστος Παπουτσάκης και το περιοδικό Αντί - με αιτήματα που αφορούν στην ανάπλαση της περιοχής μέσω σχεδιασμού, στην απόκτηση μεγάλων εκτάσεων πράσινου, στη διασφάλιση της κατοικίας και στην τακτοποίηση, ρύθμιση και έλεγχο των παραγωγικών δραστηριοτήτων, οι οποίες ήδη αρχίζουν να φθίνουν λόγω της αποβιομηχάνισης της χώρας. Η πρόταση να αποκτηθεί δημόσια γη 1.000 στρεμμάτων, σε επαφή με τη Γεωπονική Σχολή και μεγάλους αδόμητους πράσινους χώρους, πριν την ένταξη στο σχέδιο πόλεως, άρα με πολύ μικρό κόστος, δεν υιοθετείται. Αντίθετα, η περιοχή παραμένει σε εκκρεμότητα, έκθετη στις αγοραίες τάσεις που επαναδιαμορφώνονται σε μια μεγάλη περίοδο συρρίκνωσης της παραγωγικής βάσης και τριτογενοποίησης του αστικού χώρου.

Το ΠΔ 1995 (ΦΕΚ 1049Δ) αποτυπώνει αυτή την αντιφατική πολιτική. Ο Ελαιώνας εντάσσεται στο σχέδιο πόλεως με χαμηλό συντελεστή, η παραμονή με τακτοποίηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων ευνοείται και σχεδιάζεται η δημιουργία περίπου 3.300 στρεμμάτων πράσινου μέσω εισφορών σε γη (2.000 στρέμματα κοινόχρηστο πράσινο και 1.300 στρέμματα στα προκήπια). Όμως η ένταξη αυξάνει τις τιμές της, η παραγωγή, ούτως ή άλλως σε κρίση, απομακρύνεται, το σχέδιο ανάπλασης –δηλαδή οι πράξεις εφαρμογής του ΠΔ στο έδαφος– δεν προχωρεί και ο Ελαιώνας αλώνεται

* Η Ελεένη Πορτάλιου είναι καθηγήτρια της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ και δημοτική σύμβουλος δήμου Αθηναίων με την Ανοιχτή Πόλη

σταδιακά από νέες χρήσεις, που εγκαθίστανται με σημειακές πράξεις εφαρμογής, χωρίς οι ιδιοκτήτες να εισφέρουν σε γη και χρήμα.

Σήμερα η διαδικασία αυτή επιταχύνεται. Εμφυτεύονται συνεχώς εμπορικές και γραφειακές χρήσεις, οι τιμές γης ανεβαίνουν και αν ξεκινούσε τώρα η εφαρμογή του ΠΔ, δηλαδή η εξασφάλιση κοινόχρηστων πράσινων χώρων «εν τοις πράγμασιν» και όχι στα χαρτιά, δεν θα μπορούσε να διασφαλιστεί ούτε το 15% της γης (1.350 στρέμματα) από εισφορές. Επομένως, για τα 3.300 στρέμματα θα έπρεπε να δαπανηθούν τεράστια ποσά ώστε να αποκτηθεί η ελλείπουσα γη με απαλλοτριώσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, το σχέδιο κατασκευής ενός τεράστιου εμποροαθλητικού συγκροτήματος με σύμπραξη του ομίλου Διεθνής Τεχνική-Μ. Βωβός, της ΠΑΕ Παναθηναϊκός και του Δήμου Αθηναίων, αποτέλεσε μια μεγάλης έκτασης κερδοσκοπική επιδρομή στον Ελαιώνα, που λειτουργεί υπέρ της τριτογενοποίησης του χώρου με εξοβελισμό της μικρής παραγωγής και του πράσινου, μέσω της ανατροπής του ΠΔ 1995 και της παράδοσης της περιοχής εξ' ολοκλήρου στις αγοραίες δυνάμεις.

Για το σχέδιο υπήρξε προετοιμασία, ήδη από το 2003, όταν το εργοστάσιο της ΕΤΜΑ ανακοίνωσε ότι διακόπτει τη λειτουργία του. Σύμφωνα με το ΠΔ 1995 έπρεπε ο χώρος των 100 στρεμμάτων του εργοστασίου να απαλλοτριωθεί ώστε μαζί με τους γύρω χώρους να διασφαλιστούν 350 στρέμματα πράσινου στην καρδιά του Ελαιώνα. Το ΥΠΕΧΩΔΕ έσπευσε να αποποιήσει την απαλλοτρίωση, έναντι του πολύ μικρού, τότε, κόστους των 45 εκατομμυρίων δραχμών, μεθοδεύοντας τις μετέπειτα εξελίξεις.

Το μεγάλο επιχειρηματικό σχέδιο ΠΑΕ ΠΑΟ - Μ. Βωβού - Δήμου Αθηναίων

Με το ν3481/2006, που ψήφισαν η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ από κοινού στη Βουλή, δίνεται η δυνατότητα να κατασκευαστούν στην περιοχή των 221,5 στρεμμάτων κοινόχρηστου πράσινου περι την ΕΤΜΑ, τα παρακάτω :

1. Το νέο γήπεδο του Παναθηναϊκού, χωρητικότητας 35.000-40.000 θεατών, με δυνατότητα να αυξηθεί κατά 10.000 ακόμη.
2. Ένα εμπορικό κέντρο, τύπου shopping mall, δομημένης υπέργειας επιφάνειας περίπου 70.000 μ², συμφερόντων Μ. Βωβού.
3. Ένα ακόμη «εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο» από το Δήμο Αθηναίων, δομημένης υπέργειας επιφάνειας περίπου 42.500 μ². Ο Δήμος αποσκοπούσε στη μεταφορά του Δημαρχείου της πόλης από το ιστορικό κέντρο σ' αυτό το εμποροαθλητικό σύμπλεγμα, θέση που αποτυπώνει και συμβολικά τη διαπλοκή πολιτικής και οικονομικής εξουσίας.
4. Υπέργειοι και υπόγειοι χώροι στάθμευσης, αρχι-

Φωτ. Α. Βιδάλης

κά 1.500 και στη συνέχεια 4.000-6.000 θέσεων.
5. Εκτεταμένοι υπαίθριοι χώροι διασκέδασης (μπαρ, καφετέριες, extreme sports).

6. Σε δεύτερη φάση, ένα κλειστό γήπεδο μπάσκετ-βόλεϊ, 10.000 θεατών.

Η προωθούμενη παρέμβαση αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας εμποροαθλητικής «πόλης διασκέδασης». Πρόκειται για μια σύγχρονη μορφή αξιοποίησης, η οποία εμπεδώνει παράλληλα ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και πολιτιστικό πρότυπο για ευρύτατα κοινωνικά στρώματα.

Το κίνημα για τη σωτηρία του Ελαιώνα

Αυτή την εξέλιξη ανέκοψε ένα πολυσχιδές κοινωνικό και πολιτικό περιβαλλοντικό κίνημα, με κέντρο την Επιτροπή Πολιτών για τη Διάσωση του Ελαιώνα και ενεργή συμμετοχή της Ανοιχτής Πόλης, δημοτικής κίνησης στο Δήμο Αθηναίων. Με πλήρη συνείδηση ότι η αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης και της κλιματικής αλλαγής προϋποθέτει ρήξεις με τα νεοφιλελεύθερα σχέδια κερδοσκοπίας στη γη και τα ακίνητα, τα οποία σχεδιάζουν υπερδότηση και ιδιωτικοποίηση των μεγάλων δημόσιων χώρων (όσων έχουν απομείνει), το κίνημα ανέδειξε το θέμα του Ελαιώνα και συγκροτήθηκε με τα μεγάλα επιχειρηματικά συμφέροντα που βρίσκουν στήριξη στις συστημικές πολιτικές δυνάμεις και ειδικότερα στις δυνάμεις αυτές στο Δήμο Αθηναίων.

Το κίνημα για τη σωτηρία του Ελαιώνα παρενέβαινε συνεχώς σε κάθε στάδιο της διαδικασίας, αναδεικνύοντας όχι μόνο τις γενικού χαρακτήρα παραβιάσεις της νομιμότητας αλλά και τις καθ-

μερινές, συντονισμένες και μη νόμιμες, ενέργειες προώθησης των σχεδίων για τον Ελαιώνα. Θα απενθυμίσουμε μερικές από τις σκοτεινές πλευρές της υπόθεσης.

1. Η ΠΑΕ ΠΑΟ δεν θεμελιώνει κανένα δικαίωμα στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας, καθώς δεν έχει προσκομίσει ποτέ οποιονδήποτε τίτλο ή παραχωρητήριο. Αυτό το αναγνώρισε και ο Δήμαρχος σε μια στιγμή σύγκρουσής του με τον ερασιτέχνη ΠΑΟ. Επομένως, τα περί διπλής, κατ' ευφημισμόν, ανάπλασης δεν στηρίζονται πουθενά. Χαρακτηριστικό είναι ότι, όταν δόθηκαν κάποια στοιχεία για την παρέμβαση στην Αλεξάνδρας, διαπιστώθηκε ότι δεν πρόκειται ν' αναπλαστεί η ευρύτερη περιοχή από τα Κουντουριώτικα μέχρι τα Προσφυγικά αλλά ότι, αντίθετα, θα κατασκευαστεί υπόγειος χώρος στάθμευσης 17.000μ² στη θέση του σημερινού γηπέδου.

2. Σχέδια των έργων δεν προσκομίστηκαν ποτέ στο Δημοτικό Συμβούλιο. Όταν και ο τελευταίος πολίτης που αναθέτει το σπίτι του σε εργολάβο συνάπτει συμφωνία βάσει σχεδίων, στην περίπτωση του Ελαιώνα δεν είχαμε κανένα αρχιτεκτονικό-πολεοδομικό ή επιχειρηματικό σχέδιο.

3. Ο Δήμος Αθηναίων ενεπλάκη σε μια επιχειρηματική δραστηριότητα, αυτή της κατασκευής του γηπέδου του ΠΑΟ, ενώ τα έργα που πρέπει να εκτελεί με τον ισχύ προϋπολογισμό του αφορούν

κατά προτεραιότητα κοινωνικές υποδομές, ελεύθερους πράσινους χώρους και κοινωνικές υπηρεσίες. Είναι δε συγκλονιστικοί οι αριθμοί που αποδεικνύουν τη διασπάθιση του δημοσίου χρήματος και τη λεόντεια συμφωνία μεταξύ Δήμου και ΠΑΟ. Συγκεκριμένα, ο Δήμος Αθηναίων αγοράζει τα οικόπεδα της Εθνικής Τράπεζας, τα μισθώνει στην ΠΑΕ ΠΑΟ και παράλληλα αποζημιώνει τον Ερασιτέχνη ΠΑΟ για τα ανύπαρκτα δικαιώματά του στο γήπεδο της Λεωφόρου Αλεξάνδρας. Απ' αυτή τη διαδικασία ο Δήμος Αθηναίων, μετά 37 χρόνια, θα βρεθεί με χρέος 106 εκατομμυρίων ευρώ τουλάχιστον. Παράλληλα όχι μόνον θα έχει πληρώσει ο ίδιος το νέο γήπεδο αλλά θα έχει δώσει και μια «επιχορήγηση» της τάξεως των 100 εκατομμυρίων. ευρώ στην ΠΑΕ ΠΑΟ.

4. Ο Δήμος Αθηναίων δε σταμάτησε στην κατασκευή του γηπέδου. Το γήπεδο αποτελεί τη μεγάλη ιδέα που κινητοποιεί εκατοντάδες χιλιάδες οπαδούς του ΠΑΟ, έτοιμους να συνηγορήσουν υπέρ οποιασδήποτε ενέργειας που, κατά τη γνώμη τους, υπηρετεί την ομάδα. Το γήπεδο καλύπτει, λοιπόν, το Mall και το συγκρότημα του Δήμου Αθηναίων, το οποίο σίγουρα θα κατασκευαζόταν με ΣΔΙΤ (Σύμπραξη Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα, δηλαδή δήμου και κατασκευαστικής εταιρίας).

5. Όλες οι απαιτούμενες άδειες που δίδονται από την πολεοδομία του Δήμου καθώς και οι αποφάσεις της Νομαρχίας που αφορούν στις περιβαλλοντικές μελέτες, αγνοούν εμφανέστατα τις δεσμεύσεις των νόμων. Παρά ταύτα, εκδίδονται στο μικρότερο δυνατό χρόνο, όταν οι νομίμως ενεργούντες πολίτες υφίστανται καθημερινά το τέρας της γραφειοκρατίας.

Το Κίνημα για τη Σωτηρία του Ελαιώνα κατέφυγε στο ΣτΕ, το οποίο προχώρησε στην προσωρινή διακοπή των εργασιών και, στη συνέχεια, στην οριστική δικαίωση των προσφυγόντων. Το ΣτΕ διαχώρισε την κατασκευή του γηπέδου από τις υπόλοιπες εγκαταστάσεις, δικαιώνοντας το κίνημα που υποστήριζε ότι το γήπεδο δεν συμπλέκεται με το σύνολο των έργων αλλά είχε χρησιμοποιηθεί ως μέσον για τη συναίνεση σε μια μεγάλη κερδοσκοπική επιχείρηση.

Οι αποφάσεις του ΣτΕ είναι εξαιρετικά σημαντικές, όχι μόνο για περιβαλλοντικούς λόγους αλλά και γιατί ελήφθησαν κάτω από πρωτοφανή πίεση εκ μέρους πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων που διέθεταν τη συνηγορία ή την εκκωφαντική σιωπή της συντριπτικής πλειοψηφίας των ΜΜΕ. Οι ενδιαφερόμενοι και οι συνήγοροί τους έφτασαν στο σημείο όχι μόνο να αμφισβητούν το συνταγματικό δικαίωμα των πολιτών να προσφεύγουν στο ΣτΕ αλλά και την ίδια την υποχρέωση του Ανωτάτου Δικαστηρίου να ελέγχει τη

συνταγματικότητα των νόμων.

Οι απειλές και οι στοχοποιήσεις προσώπων εκ μέρους «έγκυρων» κύκλων και από χούλιγκανς δεν απέδωσαν.

Σήμερα τα πράγματα έχουν κριθεί από πλευράς νομιμότητας και το γήπεδο μπορεί να προχωρήσει όχι όμως οποιοδήποτε άλλο έργο. Η νέα υπουργός ΥΠΕΚΑ έχει δηλώσει ότι θα σεβαστεί τις αποφάσεις του ΣτΕ. Τόσο, όμως, ο επιχειρηματίας όσο και ο Δήμαρχος δεν έχουν αποδεχθεί την ήττα τους. Εξακολουθούν να πιέζουν.

Το κίνημα επαγρυπνεί και ετοιμάζεται για το επόμενο στάδιο του αγώνα, που αφορά στη δημιουργία ενός πάρκου υψηλού πράσινου γύρω από τον χώρο που σώθηκε –με ταυτόχρονη ανάδειξη

των αρχαιοτήτων– καθώς και στην υλοποίηση του ΠΔ 1995 με πράξεις εφαρμογής, ώστε να δοθεί, σε πρώτη φάση, ο προβλεπόμενος από τις εισφορές σε γη κοινόχρηστος χώρος και να πρασινιστεί.

Υ. Γ. επί του πειστηρίου

Ενώ η συγγραφή του παραπάνω κειμένου είχε ολοκληρωθεί, η υπουργός ΥΠΕΚΑ, έχοντας διαβουλευτεί κεκλεισμένων των θυρών, προχώρησε σε ρυθμίσεις οι οποίες, όπως είδαν το φως της δημοσιότητας, εξακολουθούν να παραβιάζουν τις αποφάσεις του ΣτΕ. Αποδεικνύεται ότι η «πράσινη ανάπτυξη» είναι λαλίστατη στα λόγια και Βωβή στα έργα. Σε κάθε περίπτωση, ο αγώνας των ενεργών πολιτών για τη σωτηρία του Ελαιώνα συνεχίζεται. ■

Σχοινιάς - Μαραθώνας

ένα εθνικό πάρκο ζητάει φροντίδα

Κείμενο: Σταμάτης Ζόγκαρης, Άρης Βιδάλης
Φωτογραφίες: Άρης Βιδάλης

Σχοινιάς. Ένα παράλιο πευκοδάσος δάσος σε πανέμορφο γαλάζιο όρμο και πίσω του ένας υγρότοπος επτά τετραγωνικών χιλιομέτρων.

Ένα σύνολο οικοσυστημάτων μοναδικό. Πολύτιμο για περισσότερα από 230 είδη πουλιών που περνούν κατά τη μετανάστευση ή φωλιάζουν εδώ. Με περισσότερα από 300 είδη φυτών και μια πλούσια υδρόβια ζωή (ψάρια, ασπόνδυλα κ.ά.).

Εδώ μπορεί να δούμε βαλτόπαπιες, κύκνους, χαλκόκοτες, ερωδιούς, αετούς, γεράκια και πλήθος άλλα είδη εξωτικά για τον κατοικο της Αθήνας.

Μόλις σαράντα χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης ένας από τους σημαντικότερους υγρότοπους στη νότια Ελλάδα.

Το τοπίο είναι συχνά μαγευτικό, όμως η συνολική εικόνα πολύ απέχει από το να είναι ιδυλλιακή...

Το γεγονός ότι ένας τέτοιος υγρότοπος δίπλα στην Αθήνα κατάφερε να γλιτώσει από την «ανάπτυξη» του εικοστού αιώνα είναι από μόνο του ένα θαύμα της τύχης. Το ότι μεγάλο μέρος του καταλαμβάνονταν για πολλά χρόνια από μια αμερικάνικη βάση κεραιών έπαιξε σίγουρα μεγάλο ρόλο καθώς γλίτωσε τον πυρήνα του τουλάχιστον από την οικοπεδοποίηση. Η τύχη του Σχοινιά επηρεάστηκε επίσης καθοριστικά από την υπόθεση του ολυμπιακού κωπηλατοδρομίου. Η Εταιρία μας, μαζί με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις, έδωσε μεγάλη μάχη για τη διάσωσή του. Το αποτέλεσμα ήταν να γίνει μεν το κωπηλατοδρόμιο αλλά ταυτόχρονα να θεσμοθετηθεί και το Εθνικό Πάρκο που θα εγγυώνταν την προστασία και τη διαχείριση του υγρότοπου. Όπως έχει αναλυθεί σε παλιότερο άρθρο του Κίμωνα Χατζημπήρου στο περιοδικό μας (βλέπε «η φύση» τ. 122 & 123), η προστασία του υγρότοπου έκανε κάποια βήματα την εποχή των Ολυμπιακών έργων και αμέσως μετά. Όμως η πολιτική βούληση δεν προχώρησε ούτε βήμα πέρα από τα λόγια. Η χρηματοδότηση όσο και η στήριξη της πολιτείας προς τον φορέα διαχείρισης στέρεψε απότομα μετά τα Ολυμπιακά έργα με αποτέλεσμα την παραίτηση πέρι το Γενάρη του προέδρου του αλλά και τη σταδιακή επιδείνωση πολλών προβλημάτων της περιοχής.

Πρώτα απ' όλα απουσιάζει πλέον έστω και στοιχειώδης φρούρηση και φροντίδα. Οι λαθροκυνηγοί κυκλοφορούν ελεύθεροι και ανενόχλητοι, σκοτώνοντας και διώχνοντας τα πουλιά που έρχονται εδώ να βρουν καταφύγιο. Και φυσικά αποθρασύνονται όλο και περισσότερο όσο βλέπουν ότι κανείς δεν τους εμποδίζει. Οι πινακίδες του πάρκου και τα παρατηρητήρια έχουν πέσει θύματα βανδαλισμών δίνοντας μια εικόνα διάλυσης. Σκουπίδια αδειάζονται συχνά σε διάφορα σημεία του υγρότοπου. Γίνονται ψεκασμοί επικίνδυνων εντομοκτόνων ανεξέλεγκτα. Όλοι πλέον στην περιοχή ξέρουν

ότι δεν υπάρχει κανείς να φροντίζει και να περιφρουρεί αυτό το Εθνικό Πάρκο. Θέλουμε να ελπίζουμε ότι αυτή η κατάσταση θα αλλάξει άμεσα.

Πέρα από τις συμπεριφορές των ανθρώπων όμως ο υγρότοπος βασίζεται πρώτα από όλα στο υδάτινο στοιχείο. Υπάρχει η Μακαρία Πηγή, η οποία τροφοδοτεί και το κωπηλατοδρόμιο, υπάρχουν κανάλια, υπόγεια ύδατα, η θάλασσα, ένα πολυσύνθετο σύστημα που εν πολλοίς μας είναι άγνωστο. Ένα σύστημα που ήδη ο άνθρωπος το επηρεάζει καθοριστικά και που χρειάζεται μελέτη και μεγάλη προσοχή στη διαχείριση. Ένας υγρότοπος δεν είναι μια λιμνούλα που τη γεμίζουμε νερό και τελειώνουμε. Μέσα στην πληθώρα των οικοσυστημάτων και των ειδών που περιλαμβάνει, και που όλα επηρεάζονται από τον κύκλο του νερού, υπάρχουν πολλές και διαφορετικές προτιμήσεις. Κάποια είδη όπως τα ψάρια και τα αμφίβια χρειάζονται νερό όλο το χρόνο και αν δε βρουν κάπου καταφύγιο το καλοκαίρι εξαφανίζονται. Κάποια άλλα όμως είναι προσαρμοσμένα ακριβώς στο γεγονός ότι κάποια τμήματα του υγρότοπου θα ξεραθούν τελείως και δεν επιβιώνουν αλλιώς. Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε το φαινόμενο να ξεραίνεται εντελώς όλη η περιοχή το καλοκαίρι με αποτέλεσμα να εξαφανίζονται πολλά είδη. Κατά πάσα πιθανότητα αυτό οφείλεται σε δολιοφθορά στο σύστημα παροχέτευσης του νερού από την Μακαρία πηγή και μέσω κωπηλατοδρομίου. Όπως και να έχει όμως, η ανάγκη διαχείρισης είναι άμεση και η πολιτεία πρέπει να παράσχει στο φορέα όλα τα μέσα για να γίνεται αυτή η διαχείριση αποτελεσματικά.

Φυσικά κάθε προσπάθεια προστασίας και διαχείρισης είναι καταδικασμένη να αποτύχει αν ο τόπος αυτός δεν αγαπηθεί από τους ανθρώπους που ζουν γύρω του. Και έτσι, μακροπρόθεσμα, αυτό είναι ίσως το σημαντικότερο στοίχημα. Δεν είναι μυστικό πως ένα μεγάλο μέρος της τοπικής κοι-

Η υφάλμυρη λίμνη της Δρακονέρας, στο βορειοανατολικό μέρος του πάρκου, δίπλα στο Κάτω Σούλι.

Τα σκουπίδια στη φύση είναι μια εικόνα θλιβερή γιατί μαρτυρεί την έλλειψη σεβασμού και αγάπης. Δεν είναι όμως δύσκολο να διορθωθεί.

Οι κεραίες και τα υπέργεια καλώδια έχει αποδειχθεί ότι συνιστούν σοβαρό κίνδυνο για τα πουλιά.

ωνίας σήμερα βλέπει τον υγρότοπο ως μια πηγή κουνουπιών και το πάρκο ως ένα μεγάλο οικόπεδο που πάει χαμένο. Και οι κάτοικοι της πρωτεύουσας ξέρουν μόνο την μεγάλη αμμουδιά με τις κουκουναριές όπου το καλοκαίρι γίνεται κοσμοπλημύρα. Αυτή η κατάσταση είναι κάτι για το οποίο θα πρέπει να αισθανόμαστε όλοι ντροπή. Με πρώτη την πολιτεία, φυσικά η οποία ευθύνεται τόσο για το έλλειμμα διαχείρισης όσο και για το έλλειμμα παιδείας.

Χρειάζεται λοιπόν οι άνθρωποι να έρθουν στο Πάρκο ελεγχόμενα και με ταυτόχρονη διαπαιδαγώγηση. Να διδαχθούν να το χαίρονται και να το σέβονται. Αυτή τη στιγμή η πρόσβαση στην περιοχή είναι είτε αδύνατη είτε ανεξέλεγκτη. Αδύνατη είναι η πρόσβαση για το κοινό στην περιοχή του κωπηλατοδρομίου η οποία είναι περιφραγμένη, φρουρείται όλο το 24ωρο και για την οποία χρειά-

Χειμώνας 2010. Περισσότερα από 50 άδεια φουσίγγια μέσα σε μια ακτίνα 10 μέτρων. Η κατάσταση παρόμοια σε πολλά μέρη του Εθνικού Πάρκου. Τόσο αυτά όσο και πολλαπλές άλλες μαρτυρίες μας δείχνουν πώς οι λαθροκυνηγοί έχουν αποθρασυνθεί από την παντελή έλλειψη επιτήρησης.

Ένας αρσενικός καλαμόκιρκος κυνηγάει βατράχια και νεροπούλια μέσα στους καλαμιώνες. Γι' αυτόν είναι σημαντικό να υπάρχουν μέρη με νερό όλο το χρόνο.

Άνοιξη. Μεταναστευτικά παρυδάτια πουλιά όπως οι ναυοσκαλίδρες προτιμούν τα ανοικτά λαιοποτόπια που ξεραίνονται το καλοκαίρι.

ζεται ειδική άδεια εισόδου η οποία δεν παρέχεται στο κοινό, παρά μόνο σε αθλητές ή σε ειδικές περιπτώσεις σε ερευνητές. Ανεξέλεγκτη είναι η πρόσβαση σε όλο το υπόλοιπο πάρκο.

Οι δυνατότητες και οι ιδέες είναι πολλές. Υπάρχουν ακόμη πολλές υποδομές κληρονομιά των Ολυμπιακών έργων που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στην προσπάθεια της έρευνας, της εκπαίδευσης αλλά και της αναψυχής. Θα ήταν ιδανικό μέρος ακόμη και για ένα ενυδρείο-οικομουσείο. Όμως ένα κέντρο πληροφόρησης και ένα βασικό πλαίσιο ενημέρωσης, καθοδήγησης και ελέγχου των επισκεπτών είναι απαραίτητο. Για μια τάξη μαθητών ή μια οικογένεια ή μια παρέα που έρχεται εδώ, η επίσκεψη θα πρέπει να είναι μια εμπειρία επαφής με τη φύση. Για το φυσιολάτρη, τον περιπατητή ή τον ποδηλάτη όπως και για τον φωτο-

γράφο είναι μια ευκαιρία μοναδική στην Αττική.

Ο υγρότοπος του Σχοινιά είναι μια περιοχή μεγάλης ομορφιάς και μεγάλης οικολογικής αξίας σε ένα νομό που μαστίζεται από την ασχήμια και την άναρχη επέκταση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Το ότι, με τη βοήθεια της τύχης και τους αγώνες των ανθρώπων που αγαπούν την ελληνική φύση, ένα σημαντικό κομμάτι του έχει γλιτώσει ως τις μέρες μας είναι ένα δώρο και μια μεγάλη ευκαιρία. Χρειάζεται όμως άμεση δραστηριοποίηση για την προστασία του. Και ας μην ξεχνάμε πως ο τόπος αυτός συνδέεται με μια μυθικών διαστάσεων στιγμή στην ιστορία του ελληνικού χώρου. Εδώ πριν από 2.500 χρόνια έγινε η μάχη του Μαραθώνα κι από εδώ ξεκινά η κλασική διαδρομή του Μαραθώνιου που έχει κάνει αυτό το όνομα γνωστό σε όλο τον κόσμο και σε όλες τις γλώσσες. ■

Φθινοπωρινά χρώματα στο Σχοινιά. Τα βούρλα που έχουν κιτρινίσει μοιάζουν με πινελιές. Από αυτό ακριβώς το φυτό που στην αρχαιότητα ονομαζόταν «σχοίνος» πήρε και το όνομά της η περιοχή. Από το φυτό αυτό ετυμολογείται και το «σχοινί» για το οποίο αποτελούσε την πρώτη ύλη.

Ένας παρείσακτος επισκέπτης στην Ελλάδα

του Λεωνίδα - Ρωμανού Νταβράνογλου

Σήμερα, ο άνθρωπος έχει αναπτύξει τα κατάλληλα μεταφορικά μέσα για να ταξιδεύει από το ένα άκρο της Γης στο άλλο μέσα σε λίγες ώρες, κάτι που παλιότερα έπαιρνε μήνες ή και χρόνια. Έτσι αναπτύχθηκε το παγκόσμιο εμπόριο και, πολλές φορές, η εισαγωγή και «παρείσακτων» από άλλες χώρες. Οι παρείσακτοι είναι ζώα τα οποία μεταφέρονται σε άλλες τοποθεσίες μέσω των εμπορευμάτων. Αυτά τα είδη είτε πεθαίνουν, λόγω των διαφορετικών κλιματικών συνθηκών που επικρατούν στο μέρος που έχουν εισαχθεί, είτε προσαρμόζονται, σε χώρες όπου βρίσκουν παρόμοιο κλίμα.

Μερικές φορές η ένταξή τους σε άλλες χώρες δεν αποτελεί κίνδυνο στην τοπική χλωρίδα και πανίδα. Δυστυχώς, άλλες φορές, μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα τοπικά οικοσυστήματα. Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι μεταφορά αρουραίων και ποντικιών στα νησιά της Χαβάης. Τα τοπικά πτηνά, απομονωμένα για χιλιάδες χρόνια από τον υπόλοιπο κόσμο, δεν ήξεραν πώς να αμυνθούν σε εισβολείς όπως οι αυτοί, με αποτέλεσμα τα αδηφάγα τρωκτικά να τρώνε εύκολα τα αυγά τους, οδηγώντας αρκετά είδη στην εξαφάνιση. Άλλο ένα παράδειγμα είναι ο θαλάσσιος φρύνος, *Bufo marinus*, που ονομάζεται έτσι παρόλο που δεν έχει καμία σχέση με τη θάλασσα. Αρχικά, είχε εισαχθεί στην Αυστραλία για να εξοντώσει ένα σκαθάρι που κατέτρωγε τους αγρούς, προτίμησε όμως να τρώει τους ντόπιους βατράχους και διάφορα είδη ερπετών, διαταράσσοντας το οικοσύστημα των τροπικών δασών της Αυστραλίας.

Δυστυχώς, ένας τέτοιος παρείσακτος εμφανίστηκε στον ελλαδικό χώρο τα τελευταία χρόνια. Δεν είναι άλλος από το έντομο *Leptoglossus occidentalis*, ένα Ημίπτερο που ανήκει στην οικογένεια Coreidae.

Κατάγεται από τη Βόρεια Αμερική και έχει καταφέρει να εξαπλωθεί τα τελευταία χρόνια σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία, η Ισπανία και η Αυστρία. Στα Βαλκάνια έχει εντοπιστεί στη Σλοβενία και την Κροατία. Στην Ελλάδα εντοπίστηκε στην περιοχή της Κηφισιάς το 2008, από τον εντομολόγο Καθηγητή Σάκη Δροσόπουλο, και σίγουρα έχει εξαπλωθεί σε πολλές άλλες περιοχές λόγω του ευνοϊκού κλίματος. Η κύρια πηγή τροφής του είναι τα πεύκα (*Pinus halepensis*), και συχνά καταστρέφει τα νεαρά κουκουνάρια. Επίσης μπορεί να τραφεί από διάφορα είδη αγγειόσπερμων φυτών. Σε πολλές Ευρωπαϊκές και Αμερικανικές καλλιέργειες πεύκων, ήδη θεωρείται πρόβλημα.

Κατά πάσα πιθανότητα ο *Leptoglossus occidentalis* μεταφέρθηκε στην Ευρώπη μέσω του εμπορίου ξυλείας. Παρά το γεγονός ότι δεν αποτελεί μεγάλο οικολογικό πρόβλημα –ακόμα τουλάχιστον, καθώς η πρώτη παρατήρησή του στην Ευρώπη ήταν το 1999 στην Ιταλία– υπάρχει πάντα η πιθανότητα να μεταφέρει διάφορες ασθένειες φυτών, όπως διάφορα είδη μυκήτων, που θα μπορούσαν να καταστρέψουν αρκετά είδη. Η εισβολή του *Leptoglossus occidentalis* στην Ελλάδα, θα πρέπει να μελετηθεί περαιτέρω για να διαπιστωθεί αν ενδέχεται να προκαλέσει κάποιο πρόβλημα, ή απλά αν έχει αφομοιωθεί στο Ελληνικό χώρο. Αυτό είναι δύσκολο λόγω της έλλειψης εγκαταστάσεων και ειδικών εντομολόγων.

Σε περίπτωση που όντως αποδειχθεί επικίνδυνο είδος, τα δάση γύρω από το λεκανοπέδιο της Αττικής, εκτός από τις, πλέον «ετήσιες», πυρκαγιές και τα έντομα *Marchalina hellenica* που προκαλούν τη «βαμβακίαση» και τα μελιτώματα με αποτέλεσμα να νεκρώνονται αρκετά πεύκα, πιθανόν να έχουν να αντιμετωπίσουν άλλο ένα μεγάλο κίνδυνο.

Προς το παρόν τα πράγματα δεν είναι σοβαρά και ενδέχεται αυτό το είδος να μην προκαλέσει κανένα πρόβλημα στα οικοσυστήματά μας. Η πλούσια ελληνική χλωρίδα και πανίδα, όμως, αποτελεί τη φυσική μας κληρονομιά που πρέπει να διαφυλάξουμε για τις επόμενες γενιές με κάθε τρόπο. Για αυτό θα πρέπει να κάνουμε πολλές αλλαγές στον τρόπο που διαχειριζόμαστε την ελληνική φύση και να περιορίζουμε την εισβολή ξένων ειδών στον ελλαδικό χώρο.

Δυστυχώς, με τη συνεχιζόμενη υποβάθμιση των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα, το μέλλον πολλών ειδών διαγράφεται δυσοίωνα και απαιτούνται ριζικές αλλαγές στη νοοτροπία και γενικότερα στην οικολογική συνείδηση-ενημέρωση των Ελλήνων, για να διατηρήσουμε υγιές ένα από τα πλουσιότερα, ή αν όχι το πλουσιότερο οικοσύστημα της Ευρώπης.

Βιβλιογραφία

Lis, Jerzy A., Lis, Barbara & Gubernator, Jerzy. (2008): Will the invasive western conifer seed bug *Leptoglossus occidentalis* Heidemann (Hemiptera: Heteroptera: Coreidae) seize all of Europe? - *Zootaxa* 1740: 66–68.

* Ο Λεωνίδας - Ρωμανός Νταβράνογλου είναι μαθητής Γυμνασίου.

Κόκκινο ελάφι: άλλοτε κοινό, σήμερα σπάνιο και απειλούμενο

του Παναγιώτη Λατσούδη

Κάποτε ζούσε σε ολόκληρη την Ελλάδα, σήμερα εντοπίζεται μόνο στην Πάρνηθα και περιορισμένα στην Ροδόπη. Οι πληθυσμοί του Κόκκινου Ελαφιού (*Cervus elaphus*), του μεγαλύτερου φυτοφάγου ζώου της χώρας μας, έχουν συρρικνωθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε το είδος χαρακτηρίζεται πλέον ως κρισίμως κινδυνεύον σύμφωνα με το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας.

Σε ειδική μελέτη με τίτλο «Έρευνα Οικολογίας του Κόκκινου Ελαφιού στο Όρος Πάρνης» η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς κατέγραψε τα σημαντικότερα στοιχεία που αφορούν τον πληθυσμό της Πάρνηθας, τον ακμαιότερο πληθυσμό Κόκκινου Ελαφιού της χώρας.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα αποτελέσματα της έρευνας ο αριθμός των ελαφιών της Πάρνηθας δεν ξεπερνά τα 600. Τα άτομα αυτά διασπείρονται αδρά από τη λίμνη του Μαραθώνα στα ανατολικά έως το όρος Πάστρα στα δυτικά. Η χειμερινή περιοχή εξάπλωσής τους υπολογίζεται σε περίπου 360.000 στρέμματα, ενώ η πλειοψηφία των ζώων περιορίζεται το καλοκαίρι στα υψηλότερα σημεία του βουνού (700-1.400 μ.) σε μια έκταση περίπου 44.500 στρεμμάτων. Οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις των ελαφιών παρατηρούνται σε λίγες μόλις απομονωμένες θέσεις του ορεινού όγκου της Πάρνηθας μακριά από κάθε ανθρώπινη όχληση. Η αναλογία των αρσενικών – θηλυκών ελαφιών είναι σχεδόν 1:1. Ωστόσο, τα μισά περίπου ενήλικα θηλυκά ελάφια βρέθηκαν χωρίς νεογνά το καλοκαίρι του 2009.

Χαρακτηριστικό είναι ότι ο πληθυσμός αυτός δεν παρουσιάζει γεωμετρική αύξηση, συγκριτικά με την απογραφή του 1994, όπως θα αναμενόταν για έναν πληθυσμό που δεν πιέζεται από φυσικούς θηρευτές (π.χ. λύκος, αρκούδα). Ωστόσο, μια σειρά άλλων παραγόντων επιδρούν ανασταλτικά τόσο για την αύξηση όσο και τη διατήρηση του υπάρχοντος πληθυσμού: το λαθραίο κυνήγι, τα τροχαία ατυχήματα, η θήρευση των ελαφιών από εγκαταλελειμμένα σκυλιά, αλλά και η επέκταση των οικιστικών εκτάσεων στη γύρω περιοχή είναι οι κυριότεροι από αυτούς. Η απώλεια βιοτόπων εξαιτίας της εντατικοποίησης της γεωργίας και της επέκτασης των

Φωτογραφία © WWF Ελλάς / Π. Λατσούδης

οικιστικών εκτάσεων μαζί με τη λαθροθηρία αποτελούν άλλωστε τους κύριους λόγους που εμποδίζουν τη φυσική του διασπορά σε νέους βιότοπους.

Για τη διατήρηση του υπάρχοντος πληθυσμού, αλλά και την εξάπλωσή του είδους σε νέους βιότοπους πέρα από την Πάρνηθα είναι απαραίτητη, μεταξύ άλλων, η βελτίωση και εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας που αφορά στην εμπορία, τη θήρευση, τη διακίνηση, διατήρηση σε αιχμαλωσία και την απελευθέρωση των ζώων. Εξαιρετικά σημαντική κρίνεται και η δημιουργία ενός κέντρου περίθαλψης, χειρισμού και γενετικού ελέγχου των ζώων. Τέλος, απαιτείται η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και ιδιαίτερα των κατοίκων και επισκεπτών νεοσχών όπου θα μπορούσαν να δημιουργηθούν νέοι υποπληθυσμοί.

Το Κόκκινο Ελάφι είναι το μεγαλύτερο φυτοφάγο ζώο της Ελλάδας. Ως αναπόσπαστο στοιχείο της ελληνικής φύσης μπορεί να παίξει ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση και την εξέλιξη των οικοσυστημάτων, ειδικά στις μέρες μας όπου η ελεύθερη κτηνοτροφία σταδιακά εγκαταλείπεται. Γι' αυτό πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να διατηρηθούν οι υπάρχοντες πληθυσμοί, αλλά και να γίνουν συστηματικές προσπάθειες για την εξάπλωση του είδους σε νέους βιότοπους».

* Ο Παναγιώτης Λατσούδης είναι δασολόγος και υπεύθυνος του προγράμματος για το ελάφι (210 3314893, p.latsoudis@wwf.gr) και το παραπάνω άρθρο αποτελεί αναδημοσίευση από δελτίο τύπου του WWF Ελλάς.

Φωτ.: Ν. Πέτρου

Η χρονιά της χιονογερακίνας

του Νίκου Προμπονά

Ο χειμώνας που διανύσαμε ήταν ιδιαίτερα βαρύς για τις χώρες της βόρειας, της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης. Εκτός από τις φυσικές καταστροφές και τα δυστυχήματα, το δριμύ ψύχος έγινε αιτία της καθόδου νοτιότερα πολλών πουλιών που σε άλλες, πιο ήπιες, συνθήκες δεν θα επιχειρούσαν ποτέ αυτή την βιαστική και επικίνδυνη φυγή προς τα ζεστά.

Ένα από αυτά τα είδη ήταν και η Χιονογερακίνα (*Buteo lagopus*), ένας «ακριβοθώρητος» για τη χώρα μας φτερωτός εκπρόσωπος της μεγάλης οικογένειας των αρπακτικών πουλιών.

Στενός συγγενής με τις «δικές μας» Γερακίνα (*Buteo buteo*) και Αετογερακίνα (*Buteo rufinus*), η Χιονογερακίνα επιβιώνει στην ήπειρο μας μόνο στις Σκανδιναβικές χώρες και στη Ρωσία. Ο ευρωπαϊκός πληθυσμός της αριθμεί 79.000 ζευγάρια περίπου και αποτελεί μόλις το ¼ του παγκόσμιου πληθυσμού. Εμφανισιακά μοιάζει πολύ με τη Γερακίνα, από την οποία είναι ελάχιστα μεγαλύτερη και με πιο μακριές φτερούγες. Ο έμπειρος παρα-

τηρητής πουλιών όμως, θα διακρίνει μια φαρδιά σκούρα λωρίδα στη λευκή ουρά της, το πλέον χαρακτηριστικό γνώρισμα του είδους. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της, λιγότερο ευδιάκριτο, είναι ότι έχει φτέρωμα στους ταρσούς, όπως οι αετοί και αντίθετα με τα άλλα δύο είδη, από όπου και προέρχεται το λατινικό της όνομα.

Καθώς τρέφεται με μικρά θηλαστικά και νεκρά ζώα, αντιμετωπίζει προβλήματα όταν οι χιονοπτώσεις καλύπτουν τις ανοικτές εκτάσεις όπου ψάχνει την τροφή της. Τότε αναγκάζεται να κινηθεί προς τα νότια, συνήθως προς την κεντρική Ευρώπη. Σπάνια δε επισκέπτεται και την Ελλάδα, κυρίως τη Μακεδονία και την Θράκη.

Φέτος λοιπόν, τους 2 πρώτους μήνες του χρόνου, παρατηρήθηκαν 6 Χιονογερακίνες στην Ελλάδα: 4 στο νομό Έβρου, 1 στο νομό Ροδόπης και 1 στο νομό Βοιωτίας. Η τελευταία δυστυχώς βρέθηκε πυροβολημένη κοντά στα Σκούρτα! Φαίνεται ότι στη χώρα του ξένιου Δία κάποιοι έχουν διαφορετική άποψη για την φιλοξενία... Ευτυχώς το πουλί παραδόθηκε άμεσα στο ΕΚΠΑΖ και θα απελευθερωθεί σύντομα, αφού δεν φέρει σοβαρά τραύματα.

Φωτ.: Θεοκάρης Κουρουζίδης

Κλείνουν βοτανικοί κήποι

του Νίκου Πέτρου

Ο περιορισμός της χρηματοδότησης και η έλλειψη πόρων έχουν φέρει σε απελπιστικό σημείο το Βαλκανικό Βοτανικό Κήπο Κρουσίων και το Βοτανικό Κήπο Αιγαίου.

Για τη δημιουργία αυτών των δύο κήπων χρησιμοποιήθηκαν ευρωπαϊκά κονδύλια ύψους 7,5 εκατομμυρίων ευρώ. Κατά την «πάγια» εξέλιξη παρόμοιων προτάσεων, που σχεδόν ποτέ δεν προβλέπουν τι θα συμβεί μετά τη εξάντληση του αρχικού ποσού, με το τέλος του προγράμματος INTERREG II άρχισαν τα προβλήματα καθώς η χρηματοδότηση γίνεται αποσπασματικά από ευρωπαϊκούς πόρους και μερικώς από το Υπουργείο Οικονομίας.

Ο **Βαλκανικός Βοτανικός Κήπος**, στα δυτική πλευρά της οροσειράς των Κρουσίων στο νομό Κιλκίς, έκτασης 310 στρεμμάτων, αποτελεί φυσική παρακαταθήκη για όλες τις βαλκανικές χώρες καθώς φιλοξενεί είδη φυτών από όλη τη χερσόνησο. Παρά τη σχετικά μεγάλη προσέλευση επισκεπτών πέρσι (περίπου 20.000 άτομα), φέτος παραμένει κλειστός για το κοινό, αφού συντηρείται μόνο από ένα εργάτη.

Ο **Βοτανικός Κήπος Αιγαίου** στη Χίο προβλέπεται να φιλοξενεί είδη από όλο το Αιγαίο, ένα χώρο ιδιαίτερης βοτανικής σημασίας που βρίθεται από ενδημικά και άλλα σπάνια είδη. Η έλλειψη πόρων όμως δεν επέτρεψε την πλήρη στελέχωση και διαμόρφωσή του, έτσι σήμερα παραμένει κλειστός και συντηρείται χάρη στις προσπάθειες πολιτών.

Στη χώρα μας υπάρχουν ακόμα άλλοι 10 βοτανικοί κήποι, ευτυχώς όλοι είτε κληροδοτήματα, είτε ανεξάρτητοι από το δημόσιο. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν ο Βοτανικός Κήπος «Ιουλίας και Αλέξανδρου Ν. Διομήδους» στο Χαϊδάρι», έκτασης 1.860 στρεμμάτων που διαθέτει 2.500 είδη φυτών από όλο τον κόσμο, στον οποίο μάλιστα θα δημιουργηθεί σύντομα τμήμα για τα βολβώδη φυτά της Ελλάδας με χορηγία της ΕΕΠΦ στη μνήμη της αείμνη-

στης Μυρτώς Απέργη. Ακόμα ο Βοτανικός Κήπος του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων που, αν και έχει έκταση μόλις 4 στρέμματα, φιλοξενεί πολλά από τα ενδημικά φυτά της Κρήτης, και ο Βοτανικός Κήπος Κεφαλλονιάς που ιδρύθηκε το 1998 από το ίδρυμα Φωκά-Κοσμετάτου.

Δυστυχώς οι, από πολλές πλευρές, προτάσεις για τη δημιουργία ενός οργανωμένου Εθνικού Δικτύου Βοτανικών Κήπων που θα επιτρέψει τη συνεργασία και αλληλοβοήθεια, αλλά και για την ανάγκη χάραξης σχετικής πολιτικής και εξεύρεσης πόρων από τα αρμόδια υπουργεία, δε βρίσκουν ευήκοα ώτα.

Στις περισσότερες άλλες Ευρωπαϊκές χώρες υπάρχουν εδώ και πολλά χρόνια τέτοια δίκτυα. Τα σκήπτρα κρατά η Γαλλία με 230 κήπους, και ακολουθούν η Γερμανία και η Βρετανία με 100 κήπους έκαστη. Η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία έχουν δίκτυα με 70, 13 και 8 κήπους αντίστοιχα, ενώ ακόμα και οι βορινές Σουηδία και Φινλανδία, με σημαντικά φτωχότερη χλωρίδα, διαθέτουν δίκτυα με 4 και 5 κήπους αντίστοιχα.

Ένας μύκητας ενοχοποιείται για τη μαζική εξαφάνιση των βατράχων

Ο μύκητας *Batrachochytrium dendrobatidis*, που τις τελευταίες δεκαετίες έχει εξαπλωθεί σε όλο τον κόσμο, θεωρείται πλέον βέβαιο ότι ευθύνεται για την εξαφάνιση αρκετών ειδών αμφιβίων, καθώς έχει διαπιστωθεί ότι μπορεί να σκοτώσει έως και το 80% των βατράχων σε μια περιοχή σε διάστημα ενός έτους.

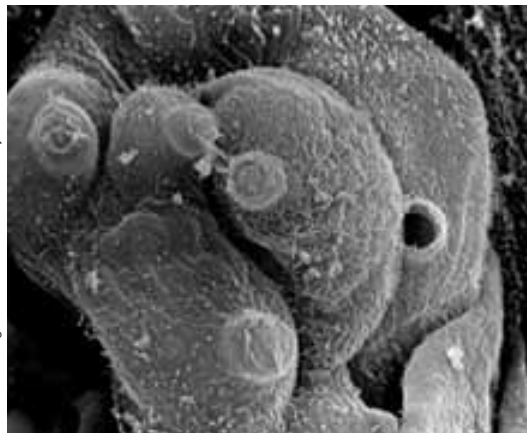
Μέχρι πρόσφατα, υπήρχαν ορισμένες αμφιβολίες γι' αυτό, καθώς κανείς δεν γνώριζε το μηχανισμό μέσω του οποίου ο μύκητας αυτός προκαλεί το θάνατο των βατράχων, των φρύνων και των άλλων αμφιβίων που προσβάλλει. Οι έρευνες που διεξήγαγε το Πανεπιστήμιο Τζέιμς Κουκ της Αυστραλίας αποκαλύπτουν τώρα ότι ο μύκητας αυτός διαταράσσει την ισορροπία των ηλεκτρολυτών στο δέρμα των αμφιβίων, και ειδικότερα τη μεταφορά ιόντων καλίου και νατρίου.

Η διαταραχή της ισορροπίας των ηλεκτρολυτών διαπιστώθηκε με μετρήσεις που έγιναν στο δέρμα υγιών και μολυσμένων βατράχων, καθώς και με εξετάσεις αίματος και ούρων. Η έλλειψη καλίου έχει επιπτώσεις στη δραστηριότητα της καρδιάς των αμφιβίων και τελικά προκαλεί ανακοπή και θάνατο.

Παλαιότερες έρευνες είχαν δείξει ότι η ατραζίνη, ένα ζιζανιοκτόνο που απαγορεύτηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004 αλλά χρησιμοποιείται ευρέως σε άλλες χώρες, μιμείται τη δράση των θηλυκών ορμονών και μπορεί να προκαλέσει ερμαφροδιτισμό ή και πλήρη εκθήλυνση των αρσενικών βατράχων. Αν και οι μαζικοί θάνατοι των αμφιβίων δεν μπορούν να αποδοθούν στην επίδραση της ατραζίνης, θεωρήθηκε βέβαιο ότι το φυτοφάρμακο αυτό ευθύνεται, τουλάχιστον εν μέρει, για την παρατηρούμενη παρακμή των αμφιβίων σε όλο τον κόσμο.

Τα αποτελέσματα των ερευνών των Αυστραλών επιστημόνων, που δημοσιεύτηκαν πρόσφατα στο περιοδικό *Science*, δίνουν την εξήγηση στο μυστήριο των μαζικών θανάτων των βατράχων. Ωστόσο δεν προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης του μύκητα στο φυσικό περιβάλλον. Η επέλαση του *Batrachochytrium dendrobatidis* δεν φαίνεται ότι μπορεί να ανακοπεί άμεσα. Ο μύκητας αυτός πιστεύεται ότι εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο από το βάτραχο *Xenopus laevis*, ο οποίος κατάγεται από την υποσαχάρια Αφρική και ο οποίος εισήχθη πριν από 70 περίπου χρόνια σε πολλές περιοχές της Ευρώπης και της Βόρειας και Νότιας Αμερικής.

Μαρτίνος Γκαίλιχ

Φωτ. Lee Berger - James Cook University

Δωρεά 3 εκατ. ευρώ για τη σωτηρία του ιβηρικού λύγκα

Ο ιβητικός λύγκας (*Lynx pardinus*), το πλέον απειλούμενο αιλουροειδές του κόσμου, ίσως απο-

μακρύνεται ένα βήμα από το χείλος της εξαφάνισης χάρη σε μια Ισπανίδα που άφησε στη διαθήκη της τρία εκατομμύρια δολάρια για τη σωτηρία του. Σύμφωνα με την εφημερίδα *El País*, η δωρήτρια που πέθανε πέρυσι σε ηλικία 60 ετών και το όνομα της οποίας δεν γνωστοποιήθηκε, άφησε συνολικά 9 εκατομμύρια ευρώ σε οργανώσεις για την προστασία των ζώων, από τα οποία τα 3 εκατομμύρια θα διατεθούν για τον ιβητικό λύγκα.

Περίπου 200 ιβηριανοί λύγκες εκτιμάται ότι απομένουν στη φύση, οι περισσότεροι σε προστατευόμενες περιοχές της Ισπανίας. Συγκριτικά, στις αρχές του 20ού αιώνα ο πληθυσμός τους στην Ισπανία και την Πορτογαλία εκτιμάται ότι αριθμούσε πολλές χιλιάδες άτομα.

Μαρτίνος Γκαίλιχ

Programa de Conservación Ex-situ del Lince Ibérico www.lynxexsitu.es

Ασημένια φτερά

Κάποια πουλιά, όπως οι γύπες, οι γερανοί, κάποιοι ερωδιοί και άλλα, έχουν μαύρα φτερά με ασημένιο ιριδισμό, τελείως διαφορετικό από τις «μεταλλικές» αποχρώσεις που δίνουν χρώμα στο φτέρωμα πολλών άλλων ειδών.

Ερευνητές από το Εθνικό Μουσείο Φυσικής ιστορίας της Μαδρίτης και το Πανεπιστήμιο του Σασκατσουάν του Καναδά, ανακάλυψαν ότι αυτός ο ιριδισμός των σκούρων φτερών δεν οφείλεται σε χρωστικές αλλά στην ιδιόμορφη, και ως τώρα απαρατήρητη, κατασκευή τους. Οι παρατηρήσεις τους έγιναν μελετώντας το φτέρωμα γυπαετών (*Cyraetus barbatus*), έπειτα όμως βρήκαν παρόμοια δομή στα φτερά πολλών άλλων ειδών, όλων μεγάλου μεγέθους που ζουν σε ανοιχτά ενδιαιτήματα, ενώ τα μικρά στρουθιόμορφα δεν έχουν φτερά με παρόμοιο ασημένιο ιριδισμό.

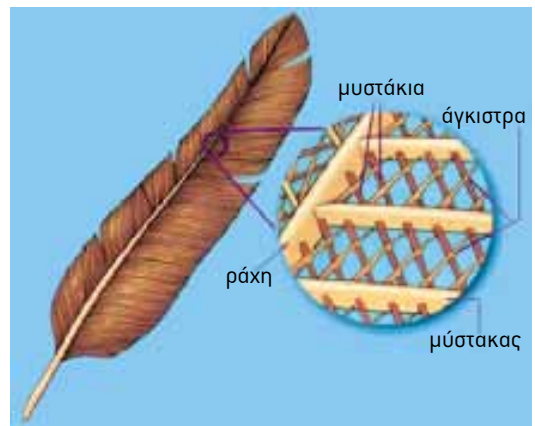
Τα μακριά πτητικά φτερά (γιατί υπάρχουν και άλλοι τύποι, όπως τα πούπουλα) αποτελούνται από επίμηκες στέλεχος που ονομάζεται «ράχη», εκατέρωθεν της οποίας εκτείνονται πλευρικά οι «μύστακες». Κάθετα στους μύστακια φυτρώνουν μικρότερα στοιχεία, τα «μυστάκια» που εκτείνονται παράλληλα με τη ράχη και φέρουν μικροσκοπικά άγκιστρα που τα συνδέουν, δίνοντας στερεότητα στο φτερό. Το σύνολο των μυστικών και μυστακίων ονομάζεται «γένειο». Το χρώμα των φτερών συνήθως προέρχεται από χρωστικές όπως η μελανίνη (καφέ, μαύρο, γκρι), τα καρτενοειδή (κίτρινο, κόκκινο) και οι πορφυρίνες (πράσινα), σε συνδυασμό με την επιλεκτική ανάκλαση του φωτός στα διάφορα στρώματά τους.

Η μικροσκοπική έρευνα των φτερών με αση-

μένιο ιριδισμό έδειξε ότι αυτός προέρχεται από τη διαφορετική τους δομή, και ιδιαίτερα τα μυστάκια τους. Τα εξειδικευμένα αυτά μυστάκια είναι μακρύτερα από ότι συνήθως, πεπλατυσμένα, μαύρα στη μία πλευρά και διαφανή στην άλλη και, κυρίως, περιστραμμένα. Αυτό σημαίνει ότι φυσιολογικά εκτίθεται μεγαλύτερο μέρος της διαφανούς πλευράς, και αυτό είναι που δημιουργεί την ασημένια απόχρωση σε όλο το μήκος του φτερού.

Οι ερευνητές πιστεύουν ότι αυτή η κατασκευή εξελίχθηκε σε είδη με σκούρα φτερά ώστε να τους δίνει λαμπερή και εντυπωσιακή εμφάνιση για το ζευγάρι, διατηρώντας παράλληλα τα πλεονεκτήματα του σκούρου χρώματος (η αυξημένη παρουσία μελανίνης προστατεύει από την υπερϊώδη ακτινοβολία αλλά και από την αποτριβή).

Νίκος Πέτρου

Φωτ. Α. Βιδάλης

τα δύο με τρία εκατομμύρια τόνους αντί των πέντε που αναμενόταν. Τα υπόλοιπα μάλλον έφυγαν ...νύχτα για την Ινδονησία, την Ινδία και χώρες της Αφρικής.

Η ίδια αρχή αναφέρει ότι το χαρτί, το πλαστικό και τα κάθε είδους παλιά μέταλλα που φεύγουν από την Ευρώπη αυξήθηκαν δέκα φορές μεταξύ 1995 και 2007, και ότι κάθε χρόνο εξαγονται τουλάχιστον 20 εκατομμύρια κοντέινερ με σκουπίδια, πολλά από αυτά παράνομα. Τον Ιούλιο του 2009 ανακαλύφθηκαν στη Βραζιλία 1.400 τόνοι σκουπιδιών που είχαν σταλεί από τη Βρετανία ως καθαρό πλαστικό για ανακύκλωση, ενώ οι αρχές του Χονγκ Κονγκ υπολογίζουν ότι φτάνουν εκεί πάνω από 100 κοντέινερ με σκουπίδια την ημέρα (!), κυρίως από ΗΠΑ και Καναδά.

Ένα από τα μεγαλύτερα «κέντρα εξόδου» στην Ευρώπη είναι το λιμάνι του Ρότερνταμ, αν και η Ολλανδία είναι η μόνη χώρα που ελέγχει συστηματικά τις εξαγωγές απορριμμάτων με ηλεκτρονικά προγράμματα, επιθεωρήσεις, ακόμα και ακτινογραφίες των ύποπτων εμπορευματοκιβωτίων.

Στις φτωχές χώρες που καταλήγουν, τα ηλεκτρονικά και άλλα απορρίμματα αποσυναρμολογούνται χωρίς κανένα έλεγχο, συνήθως από παιδιά, αν και συχνά περιέχουν τοξικές ή άλλες βλαπτικές ουσίες. Ένα παράδειγμα είναι η διφαινόλη Α, κύριο συστατικό των πολυκαρβονικών πλαστικών από τα οποία φτιάχνονται τα CD και DVD, η οποία τα τελευταία χρόνια ενοχοποιήθηκε για μεγάλο αριθμό προβλημάτων υγείας. Τεράστιες ποσότητες άλλων σκουπιδιών, που στην Ευρώπη επιβάλλεται να ανακυκλωθούν, απλά εγκαταλείπονται στην ύπαιθρο ή καίγονται, γεμίζοντας ρύπους τον αέρα και τα νερά, ενώ συχνά δημιουργούν και αέρια που συνδέονται με το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Νίκος Πέτρου

Λαθρεμπόριο ...σκουπιδιών

Με την αλλαγή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας σε πολλές χώρες της Ευρώπης, αλλά και τις ΗΠΑ, που επιβάλλει την ανακύκλωση κάποιων κατηγοριών απορριμμάτων (όπως τα ηλεκτρονικά) ή την ελεγχόμενη καταστροφή τους, άνοιξε ένα νέο είδος λαθρεμπορίου. Η παράνομη εξαγωγή σκουπιδιών σε φτωχές χώρες, με τις κατάλληλες αμοιβές φυσικά.

Το κόστος, για παράδειγμα, της αποτέφρωσης σκουπιδιών στην Ολλανδία είναι τουλάχιστον τετραπλάσιο από την –λαθραία– μεταφορά τους στην Κίνα. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος οι ηλεκτρονικές συσκευές που πετάχτηκαν την περασμένη χρονιά έφτασαν μόλις

Οι πεταλούδες της Ελλάδας

Μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Παμπέρη σε συνεργασία με τις εκδόσεις ΚΟΑΝ η δεύτερη έκδοση του βιβλίου «Οι πεταλούδες της Ελλάδας», του Λάζαρου Παμπέρη.

Ο Λάζαρος, αγαπητός φίλος και παλιό μέλος της ΕΕΠΦ, φωτογραφίζει ασταμάτητα από το 1983 τις πεταλούδες και νυχτοπεταλούδες, «... ελεύθερες και ζωντανές, στο φυσικό τους περιβάλλον ...», εξερευνώντας κάθε γωνιά της χώρας μας.

Η δεύτερη αυτή έκδοση, σε μικρότερο, και πιο βολικό για χρήση στο πεδίο, σχήμα από την πρώτη, είναι εμπλουτισμένη με νέα στοιχεία και περισσότερες εικόνες. Στις 768 σελίδες της παρουσιάζονται –με 1.765 φωτογραφίες– τα 234 είδη που απαντούν στην Ελλάδα.

Το βιβλίο είναι χωρισμένο σε τέσσερα μέρη. Στο πρώτο και δεύτερο μέρος παρατίθενται συνοπτικά στοιχεία για τον κύκλο ζωής και τις μεταμορφώσεις των πεταλούδων, για τη μέθοδο αναγνώρισης με βάση τον φαινότυπο (τα εξωτερικά δηλαδή χαρακτηριστικά τους) και για το περιβάλλον και τη χλωρίδα της Ελλάδας.

Στο τρίτο και κύριο μέρος παρουσιάζονται τα είδη. Κάθε είδος αναπτύσσεται σε δύο έως τέσσερις σελίδες, με πολλές εικόνες. Μαζί με την περιγραφή των εξωτερικών χαρακτηριστικών υπάρχει μία εικόνα του είδους σε φυσικό μέγεθος, και ακολουθούν στοιχεία για την εξάπλωση, την περίοδο που πετά, την πιθανή σύγχυση με άλλα είδη, την οικολογία του και τους κινδύνους που αντιμετωπίζει. Τέ-

Βιβλιο-παρουσίαση

λος, όπου χρειάζεται, γίνονται εκτενή σχόλια. Παράτιθενται επίσης χάρτες εξάπλωσης και διαγράμματα υψομέτρων, ενώ διαχωρίζονται οι αναφορές από τη βιβλιογραφία και οι προσωπικές παρατηρήσεις του συγγραφέα. Η κωδικοποίηση των στοιχείων στα διαγράμματα είναι πολύ σημαντική, όμως το μικρό τους μέγεθος κάνει την αναγνώριση κάποιων συμβόλων σχετικά δύσκολη.

Στο τέταρτο μέρος αναλύεται λεπτομερώς η οικολογία των πεταλούδων με αναφορά στα ενδημικά είδη, στις απειλές και την ανάγκη προστασίας καθώς και στις δυσκολίες αναγνώρισης κάποιων γενών και παρατίθενται λεπτομερείς πίνακες κατανομής και μορφομετρικών στοιχείων, κα-

θώς και εκτενής βιβλιογραφία.

Ο πλήρης αυτός οδηγός για τα ημερόβια λεπιδόπτερα της χώρας μας, προϊόν βαθιάς αγάπης, ενδελχούς επιστημονικής γνώσης και ακάματης προσπάθειας, είναι ένα ανατिकाτάστατο «εργαλείο» για όσους γνωρίζουν, αλλά και πολύτιμο βοήθημα για όσους θέλουν να μάθουν, το θαυμαστό κόσμο των πεταλούδων.

Νίκος Πέτρου

Σημ.: Αγοράζοντάς το βιβλίο αυτό (διατίθεται προς πώληση και στα γραφεία μας στην ειδική τιμή των €85 - έναντι €100 στα βιβλιοπωλεία), ενισχύετε και την ΕΕΦ.

A Birdwatching Guide to Lesbos του Steve Dudley

Ένα μικρό σε μέγεθος μα πολύ πρακτικό βιβλίο για τα πουλιά της Λέσβου κυκλοφόρησε πριν λίγους μήνες από την ARLEQUIN PRESS (ISBN: 9781905268061) και κατάφερε πολύ σύντομα να έχει σημαντικές πωλήσεις. Γιατί άραγε; Γιατί θα είναι εξαιρετικά χρήσιμο σε όποιον θελήσει να ανακαλύψει την υπέροχη φύση και τα πουλιά της Λέσβου. Γιατί έχει γραφτεί από τον πλέον κατάλληλο άνθρωπο, δηλαδή τον Steve Dudley, έναν από τους πιο έμπειρους οδηγούς με δεκάδες επισκέψεις στο νησί, σημαντικό στέλεχος του ΒΟΥ, μέλος της Lesbos Bird Records Committee και συνεργάτη της Επιτροπής Αξιολόγησης Ορνιθολογικών Παρατηρήσεων (Ε.Α.Ο.Π.). Γιατί είναι επικαιροποιημένο και έγκυρο. Και γιατί παρέχει πληροφορίες που δεν θα βρείτε πουθενά αλλού!

Μέσα στις 272 σελίδες του ο αναγνώστης θα διαβάσει όλα όσα ακριβώς του χρειάζονται: γενικές πληροφορίες για το νησί, είδη πουλιών που θα συναντήσει και φωτογραφίες των πιο «περιζήτητων» από αυτά, περιοχές που αξίζει να επισκεφτεί και φωτογραφίες τους καθώς και χάρτες για εύκολη μετάβαση, τον κατάλογο των ειδών της Λέσβου αλλά και καταλόγους για τα θηλαστικά,

τα φίδια, τα ερπετά, τις πεταλούδες και τις ορχιδέες της.

Περισσότεροι από 60 βιότοποι παρουσιάζονται αναλυτικά από το συγγραφέα, συνοδευόμενοι από χρήσιμους χάρτες, με σημειωμένα τα σημεία (θέσεις) όπου συνήθως απαντούν τα είδη. Μια έγχρωμη συνοδευτική φωτογραφία εξαφανίζει και την τελευταία πιθανότητα αποπροσανατολισμού.

Ο κατάλογος των ειδών πουλιών της Λέσβου περιλαμβάνει εκτός από τις αγγλικές και τις επιστημονικές ονομασίες, τις ελληνικές και τις ολλανδικές. Επικεντρώνεται στο καθε-

στός παρουσιάζει των ειδών στο νησί, την εξάπλωσή τους και τους μήνες εμφάνισης, χωρίς περιττά σχόλια. Όπου χρειάζεται, αναφέρει τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις τους.

Γενικά πρόκειται για έναν πολύ εύχρηστο οδηγό, σημαντικό βοήθημα για παρατηρητές πουλιών, φωτογράφους άγριας ζωής και φυσιολάτρες. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί (αγγλική) είναι απλή και η χαμηλή τιμή του (περίπου 20 αγγλικές λίρες) δεν αποτρέπει τους μελλοντικούς αγοραστές. Το μόνο μειονέκτημα του είναι ότι δεν υπάρχει ακόμα στα ελληνικά βιβλιοπωλεία.

Νίκος Προμπονάς

Polygala sfikasiana (Polygalaceae) και *Alkanna chrysanthiana* (Boraginaceae), δύο νέα ενδημικά φυτά της Πελοποννήσου

της Kit Tan*

Περίληψη: Το *Polygala sfikasiana*, είδος που περιγράφηκε πρόσφατα, περιορίζεται στην οροσειρά του Πάρνωνα. Τα χαρακτηριστικά του είναι ενδιάμεσα, μεταξύ του *Polygala helenae* και του *Polygala crista-galli*. Η *Alkanna chrysanthiana* αρχικά είχε θεωρηθεί ως *A. sartoriana*, διαφέρει όμως από αυτή σε αρκετά χαρακτηριστικά και περιγράφεται ως νέο είδος από την ίδια τοποθεσία της Έξω Μάνης.

Fig. 1.

Polygala sfikasiana Kit Tan

Στη *Phytologia Balcanica* 15(2) : 291(2009). (Fig. 1)

Τύπος: Ελλάδα, Νομός Λακωνίας, Επαρχία Επιδαύρου – Λυμιάς. Ν.Δ. πλαγίες όρους Γαϊδουροβούνι, 765μ., 36°55 Βόρειο πλάτος, 22°54 Ανατολικό μήκος. 17 Απριλίου 2006, Sfikas 13711 (Ολότυπος Herb. Sfikas. Ισότυπος Herb. Kit)

Φυτό πολυετές, με ύψος 6 ως 12 εκατοστά και κοντές, πλάγιες ρίζες, που σχηματίζουν έναν πυκνό θύσανο. Βλαστοί πολλοί, όρθιοι ή ανιόντες, εκφυόμενοι από μια λεπτή, ξυλώδη κεντρική ρίζα. Έχουν διάμετρο λιγότερο από 2 χιλιοστά και καλύπτονται από κατσαρό χνούδι, με μήκος 0,1 χιλιοστά. Φύλλα επαλλάσσοντα, απλά, χωρίς παράφυλλα, αυξανόμενα σε μέγεθος προς το επάνω μέρος του βλαστού, με κατσαρό χνούδι στην πάνω επιφάνεια και στην περιφέρεια, ενώ από κάτω είναι λεία. Το μεσαίο νεύρο είναι ευδιάκριτο στην κάτω επιφάνεια, ακόμη κι όταν είναι ξερά. Ανώτερα και μεσαία φύλλα του βλαστού ελλειπτικά-λογχοειδή, 5-17 X 2-4 χιλιοστά, μυτερά μέχρι απεξεσμένα. Ανώτερα φύλλα με υαλώδη μύτη. Άνθη ζυγομορφικά, όρθια-ανιόντα, σε αραιούς, ακραίους ή μαχαλιαίους βότρες, με μήκος 1,5 ως 5 εκατοστά και 5 ως 12 άνθη. Οι βότρες επιμηκύνονται κατά την καρποφορία. Βράκτεια εύπτωτα, ανοικτοπράσινα ή άχρωμα, γραμμοειδή – λογχοειδή, με μήκος γύρω στα 2 χιλιοστά, πολύ βραχύτερα από τους ανθικούς ποδίσκους κατά την άνθιση. Ανθικοί ποδίσκοι μέχρι 5 χιλιοστά, πράσινοι, λείοι, απλωτοί κατά την καρποφορία. Σέπαλα 5, ελεύθερα. Τα εσωτερικά 2 (πτέρυγες) μεγάλα και πεταλόμορφα, ρόδινα έως ανοικτοπράσινα, με μια ρόδινη επικάλυψη, ωοειδή-ελλειπτικά, 8 ως 9 X 3 ως 5 χιλιοστά την εποχή της άνθισης, λεία ή λεπτοφυώς χνουδωτά κατά μήκος του μεσαίου νεύρου. Πλάγιες νευρώσεις όχι αναστομούμενες στα χείλη. Τα 3 εξωτερικά σέπαλα μικρότερα, στενά, γραμμοειδή-λογχοειδή, με μήκος 5-5,5 χιλιοστά. Σεπαλοειδή, πράσινα, λεία και τροπιδοφόρα. Πέταλα 3, ρόδινα, λεία, ενωμένα σε ενιαίο σωλήνα. Το κατώτερο πέταλο διαφέρει σε σχήμα από τα 2 ανώτερα και έχει μήκος γύρω στα 7 χιλιοστά. Δοφίο βραχύτερο από τις πτέρυγες γύρω στα 3 χιλιοστά, μπλε-μοβ και όταν ξερα-

* Η Kit Tan είναι βοτανολόγος, καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης.

Fig. 2

θεί κρεμ. Στήμονες 8, με νήματα ενωμένα σ' ένα σωλήνα, μερικώς προσκολλημένο στο σωλήνα της στεφάνης. Κάψες ανώριμες κατά την περιγραφή.

Ετυμολογία: Η ονομασία *sfikasiana* δόθηκε προς τιμήν του συλλέκτη Γιώργου Σφήκα (επιτίμου προέδρου της ΕΕΠΦ), ο οποίος έχει ανακαλύψει και άλλα ενδημικά της Πελοποννήσου που φέρουν το όνομά του, όπως η *Alkanna sfikasiana*, η *Viola sfikasiana* και το *Colchicum sfikasianum*.

***Alkanna chrysanthiana* Kit Tan**

Στη Phytologia Balcanica 15(2): 291(2009). (Fig. 2)

Τύπος: Ελλάδα, Νομός Λακωνίας, Επαρχία Καλαμών - Χερσόνησος Μάνης - Παράκτιες πλαγιές κοντά στη Στούπα, 15-30μ., 36°52' Βόρειο πλάτος, 22°15' Ανατολικό μήκος. Απριλίου 2002,

Sfikas 13461 (Ολότυπος Herb. Sfikas)

Φυτό με φύλλα βλαστού κολπωτά-κυματιστά. Άνθη με κοντούς ανθικούς ποδίσκους. Κάλυκα με μήκος 8 ως 8,5 χιλιοστά, καλυμμένος με τρίχες αδενώδεις και χωρισμένους σε 5 λοβούς μήκους 6 ως 6,5 χιλιοστών. Σωλήνας στεφάνης μήκους 5 ως 6 χιλιοστών, λείος, ανοικτοκυανός. Έλασμα με διάμετρο 12 ως 13 χιλιοστά, εσωτερικά λεπτοφυώς θηλώδες, με χρώμα κρεμ-λευκό και όταν ξεραθεί κιτρινωπό. Ο φάρυγγας κίτρινος.

Ετυμολογία: Η ονομασία *chrysanthiana* δόθηκε σ' αυτό το σπάνιο είδος για να ευχαριστήσουμε τη Χρυσάνθη Σφήκα την συμπαραστάτιδα του Γιώργου σ' όλες τις βοτανικές εξορμήσεις του, που του προσφέρει πάντα μεγάλη βοήθεια, καθώς και για την καλοσύνη και τη φιλοξενία της κατά τις επισκέψεις μας στην Ελλάδα.

Καταλόγος Αγγειοφύτων της Ελληνικής Χλωρίδας

Το ΔΣ της Ελληνικής Βοτανικής Εταιρείας, στην 11η Συνεδρίασή του (22 Μαρτίου 2010) αποφάσισε τη συγκρότηση ομάδας Ελλήνων επιστημόνων (εκπροσώπων τεσσάρων Πανεπιστημίων της Ελλάδας) οι οποίοι σε συνεργασία με αλλοδαπούς αναγνωρισμένου επιστημονικού κύρους και μακροχρόνια εμπειρία στην μελέτη της ελληνικής χλωρίδας, θα αποτελέσουν την Επιτροπή Συντονισμού (Steering Committee) της κατάρτισης και έκδοσης του πρώτου **Καταλόγου Αγγειοφύτων της Ελληνικής Χλωρίδας** (Checklist of the Vascular Plants of Greece).

Η Επιτροπή Συντονισμού (Steering Committee) της έκδοσης αποτελείται από τους ακόλουθους Έλληνες επιστήμονες: Καθ. Πανα-

γιώτης Δημόπουλος (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων/ Δυτικής Ελλάδας), Καθ. Γρηγόρης Ιατρού (Πανεπιστήμιο Πατρών), Καθ. Στέλλα Κοκκίνη (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Επικ. Καθ. Θεοφάνης Κωνσταντινίδης (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών), Καθ. Δημήτριος Τζανουδάκης (Πανεπιστήμιο Πατρών) καθώς και από τους αλλοδαπούς επιστήμονες: Prof. Arne Strid (Ørbæk, Denmark), Prof. Erwin Bergmeier (University of Göttingen, Germany), Dr. Thomas Raus (BGBM- Frei University Berlin, Germany).

Ο Καθηγητής Βοτανικής και Οικολογίας Παναγιώτης Διον. Δημόπουλος αναλαμβάνει το ρόλο του Υπεύθυνου της Επιτροπής Συντονισμού.

Ελληνική Βοτανική Εταιρεία

Πρακτικά της 57ης ετήσιας τακτικής Γενικής Συνέλευσης της ΕΕΠΦ, της 17ης Φεβρουαρίου 2010

Εκλογή Προέδρου και Γραμματέα της Συνέλευσης. Εκλέγονται δια βοής ο κ. Στέλιος Καραγιάννης και η κα. Μαριάννα Δεδάκη. Ο Πρόεδρος της Συνέλευσης κηρύσσει την έναρξή της.

Ο Γενικός Γραμματέας, Λεωνίδας Κόλλας, διαβάζει εκ μέρους του απερχομένου ΔΣ την Έκθεση Πεπραγμένων του έτους 2009, συνεπικουρούμενος από την Αλέξια Νικηφοράκη για την αναφορά στα Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και τον Μαρτίνο Γκαϊτλιχ για τις δράσεις φύσης.

Στην αναφορά στα θέματα μελών, ο Γενικός Γραμματέας αναφέρεται στην παράδοση να βραβεύονται, στο πλαίσιο της Συνέλευσης, μέλη τα οποία, στο διάστημα της προηγούμενης χρονιάς, προσέφεραν περισσότερο από άλλα, με αποτελεσματικότητα στο έργο τους. Καλεί τον απερχόμενο Πρόεδρο της Εταιρίας, Νίκο Πέτρου, να παραδώσει το μετάλλιο της Εταιρίας στις κυρίες Αλίκη Βαβούρη και Διονυσία Παπαδοπούλου που υποδείχθηκαν Εθελόντριες της χρονιάς με απόφαση του Δ.Σ.

Ο αναπληρωτής Ταμίας, Γιώργος Χατζηαντωνίου, διαβάζει τον Οικονομικό Απολογισμό του 2009. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας, Λ. Κόλλας, διαβάζει την Έκθεση του Ορκωτού Ελεγκτή για την οικονομική διαχείριση της Εταιρίας.

► Ο κ. Κώστας Φιλίππου ερωτά για την εμφανιζόμενη ζημία και αν καλύπτεται αυτή από τα αποθεματικά. Ο Γεν. Γραμματέας απαντά ότι τα αποθεματικά ανέρχονται σε € 262.000, όπως αναφέρεται στον Ισολογισμό, και ο κ. Φιλίππου δηλώνει ότι καλύφθηκε.

Ο κ. Σωκράτης Ντούρος διαβάζει την Έκθεση της Ελεγκτικής Επιτροπής.

► Ο κ. Κώστας Φιλίππου παρατηρεί ότι υπάρχει μια πολυάριθμη ελεγκτική διαδικασία (πολυνομία). Θεωρεί ότι θα έπρεπε να συντονιστεί καλύτερα η εργασία των ελεγκτών.

► Ο Γεν. Γραμματέας απαντά ότι αφ' ενός η φετινή χρονιά ήταν η πρώτη εφαρμογής της διαδικασίας του ελέγχου από Ορκωτό Ελεγκτή και ότι στις επόμενες χρονιές θα βελτιωθεί ο αναγκαίος

συντονισμός. Αναφέρει εξάλλου ότι η Ελεγκτική Επιτροπή προβλέπεται από το Καταστατικό της Εταιρίας και μέχρις ενδεχόμενης τροποποίησής του δεν είναι δυνατό να καταργηθεί.

Ο Πρόεδρος της Συνέλευσης ερωτά τα μέλη της Συνέλευσης α) αν εγκρίνουν την Έκθεση Πεπραγμένων και την Οικονομική διαχείριση του 2009 και β) αν απαλλάσσουν το απερχόμενο ΔΣ από κάθε σχετική ευθύνη.

Αποφασίζεσθε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση η έγκριση των παραπάνω και η απαλλαγή του απερχομένου ΔΣ από κάθε ευθύνη.

Διαβάζεται από το Γενικό Γραμματέα ο Προγραμματισμός Δραστηριοτήτων για το 2010.

► Η κα Βενετία Βαλλιανάτου ζητά να μη διακοπούν οι Ομιλίες.

► Η κα Νάσια Αθανασίου επισημαίνει ότι η Εταιρία πάσχει στο θέμα των σχέσεων με τα μέλη και προτείνει να στέλνεται υπενθύμιση στα μέλη σχετικά με τις Ομιλίες.

► Η κα Νέλλη Δαβάκη απαντά ότι η Εταιρία εκτίθεται όταν οι Ομιλίες έχουν κοινό 5-10 ατόμων. Προσθέτει ότι, όπως τα προσερχόμενα στις ομιλίες μέλη φροντίζουν να ενημερώνονται, το αυτό οφείλουν να κάνουν και οι άλλοι ενδιαφερόμενοι.

► Ο κ. Διομήδης Χατζίδης προτείνει να ελαττωθούν έστω οι Ομιλίες, αλλά να μη καταργηθούν.

► Η κα Μαρία Ρουσομουστακάκη αναφέρεται στη δυσκολία εύρεσης ικανών ομιλητών με ενδιαφέροντα όσο και επίκαιρα θέματα και στο απαράδεκτο, για τους ίδιους και την εικόνα της Εταιρίας, να βρίσκονται προ κενών καθισμάτων.

► Η κα Ντίνα Αλεξοπούλου σχολιάζει ότι ο κ. Μάθιους παλαιότερα ενημέρωνε τα μέλη και αυτό καταργήθηκε. Προτείνει να βρεθεί μια μέση λύση περικοπής του αριθμού των Ομιλιών.

► Ο απερχόμενος Πρόεδρος, Νίκος Πέτρου, απαντώντας εκ μέρους του ΔΣ στις παραπάνω παρατηρήσεις, επισημαίνει ότι στην από διετίας πρόσκληση στα μέλη της Εταιρίας να συμμετέχουν στο περιοδικό και την ιστοσελίδα με σχόλια, παρατηρήσεις ή προτάσεις τους, η ανταπόκριση υπήρξε μηδενική. Παρόμοιο το φαινόμενο της απουσίας από τις

ομιλίες. Όπως τα μέλη θυμούνται και συμμετέχουν στις εκδρομές, μπορούν να κάνουν το ίδιο και για τις ομιλίες. Επισημαίνει ότι στον Προγραμματισμό αναφέρεται σαφώς η αναστολή «μέχρι νεωτέρας» των ομιλιών και ότι η Επιτροπή Εκδηλώσεων και το νέο ΔΣ θα επανέλθει στο θέμα.

► Ο κ. Σπαντιδάκης προτείνει να αυξηθούν οι Ομιλίες και να ειδοποιούνται όσα μέλη διαθέτουν, μέσω e mail.

—
Ο Πρόεδρος θέτει το ερώτημα στη Γενική Συνέλευση η οποία εγκρίνει ομόφωνα τον Προγραμματισμό Δραστηριοτήτων 2010.

—
Ο κ. Γιώργος Χατζηαντωνίου διαβάξει τον Πρό-υπολογισμό 2010, ο οποίος επίσης εγκρίνεται ομόφωνα.

—
Ακολουθεί η διαδικασία των αρχαιρεσιών για την ανάδειξη μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και της Ελεγκτικής Επιτροπής.

► Ο αναπληρωτής Ταμίας παραδίδει στον Πρόεδρο της Συνέλευσης τον ενυπόγραφο ονομαστικό κατάλογο των παρόντων και με δικαίωμα ψήφου μελών, βάσει του οποίου θα γίνει η ψηφοφορία.

► Ο Γενικός Γραμματέας προτείνει και γίνεται αποδεκτό από τον Πρόεδρο να παρουσιαστούν στη Συνέλευση τα τέσσερα νέα υποψήφια μέλη για το ΔΣ. Ακολουθούν σύντομες ομιλίες από τους Κυριάκο Γεωργίου, Παύλο Δασκαλάκη, Διονυσία Παπαδοπούλου και Σταμάτη Σκαμπαρδώνη.

—
Προσφέρονται και εγκρίνονται ως ψηφοδέκτες ο Πρόεδρος και η Γραμματέας της Συνέλευσης και αρχίζει η κατάθεση των ψηφοδελτίων στην κάλπη με βάση και με τη σειρά της ονομαστικής κατάστασης

—
Μετά το πέρας της ψηφοφορίας, οι ψηφοδέκτες αποσύρονται με τα ψηφοδέλτια για την καλύτερη της ψήφων, μετά την οποία αναγγέλλουν τα αποτελέσματα:

Ψήφισαν 83 ταμειακώς ενήμερα μέλη και βρέθηκαν 83 έγκυρα ψηφοδέλτια. Με βάση τη σειρά επιτυχίας σε αριθμό ψήφων εκλέγονται ως τακτικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου: Νίκος Πέτρος (62), Λεωνίδα Κόλλας (58), Ντον Μάθιους (53), Αλέξια Νικηφοράκη (51), Κυριάκος Γεωργίου (42)

Αναπληρωματικά μέλη: Γεωργία Φέρμελη (32), Διονυσία Παπαδοπούλου (27), Πάυλος Δασκαλάκης (23) και Σταμάτης Σκαμπαρδώνης (20)

Με βάση τη σειρά επιτυχίας σε αριθμό ψήφων, εκλέγονται στην Ελεγκτική Επιτροπή: Σωκράτης Ντούρος (68), Νιόβη Γενναδίου (62) και Μιχάλης Μισογιάννης (34)

Αναπληρωματικό μέλος: Κώστας Φιλίππου (27)

Μετά την αναγγελία των αποτελεσμάτων και μη υπάρχοντος άλλου θέματος στην ημερήσια διάταξη, ο Πρόεδρος, Στέλιος Καραγιάννης, κηρύσσει τη λήξη της Γενικής Συνέλευσης του 2010.

*Ο Πρόεδρος της Γ.Σ. Στέλιος Καραγιάννης
Η Γραμματέας της Γ.Σ. Μαριάννα Δεδάκη*

Η σύνθεση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου

Κατά την πρώτη συνεδρίαση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου, τα μέλη του προχώρησαν, βάσει του Καταστατικού, στη σύστασή του σε Σώμα.

Προηγήθηκαν της σχετικής συζήτησης οι παραιτήσεις των μελών, Ελένης Τσούση, Γεωργίας Φέρμελη και Τίμου Χαραλαμπόπουλου, τα οποία δήλωσαν ότι θεωρούν σκόπιμη την είσοδο στο Συμβούλιο νέων ατόμων, με μεγαλύτερη δυνατότητα προσφοράς, ενώ παραμένουν στη διάθεση της Εταιρίας ως εθελοντές για κάθε δραστηριότητα στην οποία μπορούν να είναι χρήσιμα.

Κατόπιν αυτών, η σύνθεση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου καθορίστηκε, με ομόφωνη απόφαση των μελών του ως εξής:

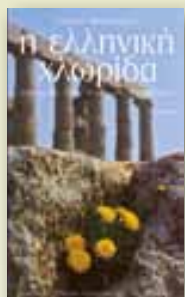
*Πρόεδρος του ΔΣ: Νίκος Πέτρος
Αντιπρόεδρος του ΔΣ: Ντόναλντ Μάθιους
Γενικός Γραμματέας: Λεωνίδα Κόλλας
Αναπλ. Γενική Γραμματέας: Αλέξια Νικηφοράκη
Ταμίας: Γιώργος Χατζηαντωνίου
Έφορος: Γιώργος Χατζηαντωνίου
Μέλη: Κυριάκος Γεωργίου, Σπύρος Μησιακούλης,
Διονυσία Παπαδοπούλου, Γιώργος Πολίτης και
Πάυλος Δασκαλάκης
Αναπληρωματικό μέλος: Σταμάτης Σκαμπαρδώνης*

—
► Στον ιστοχώρο μας στη διεύθυνση <http://www.eepf.gr/about/synelefsi2010>, μπορείτε επίσης να βρείτε την Έκθεση Πεπραγμένων του 2009 και τον Προγραμματισμό του 2010.

Προς τα μέλη της ΕΕΦ

Βιβλία, κάρτες και σήματα

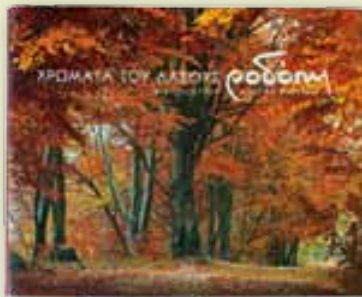
Σας υπενθυμίζουμε ότι από τα γραφεία μας μπορείτε να προμηθευτείτε σε **προνομιακές τιμές** τα παρακάτω βιβλία:

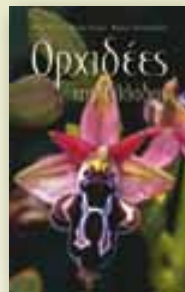
Η Ελληνική χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία, Έλμουτ Μπάουμαν, €26

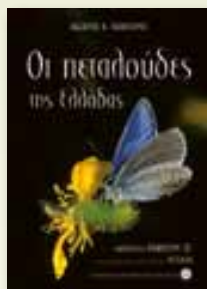
Φυτά στα αρχαία ελληνικά νομίσματα, Έλμουτ Μπάουμαν, €25

Χρώματα του δάσους - Ροδόπη Νίκος Πέτρου & Κώστας Βιδάκης €60

Ορχιδέες της Ελλάδας Νίκος Πέτρου, Μαρία Πέτρου & Μάριος Γιαννακούλιας, €60

Οι πεταλούδες της Ελλάδας, Λάζαρος Παμπέρης, €85

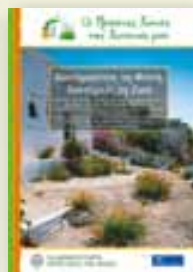
Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα, Γιώργος Σφήκας, €25

Αναζητώντας την ελληνική φύση, Μυρτώ Απέργη, €25

Φυτά, γιατρού-χαρά του νου και του κορμού, συλλογικό, €6

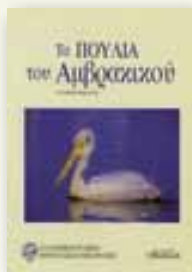
Διατηρώντας τη Φύση, διατηρείς τη Ζωή, Μαρία Ρουσομουστακάκη, €6

Τα πετρώματα με απλά λόγια, Γεωργία Φέρμελη και Αναστασία Κουτσουβέλη, €8

Τα ψάρια του Αμβρακικού, Φώτης Περγαντής, €5

Τα πουλιά του Αμβρακικού, Φώτης Περγαντής, €5

Εκτός από τα βιβλία, από τα γραφεία μας μπορείτε επίσης να προμηθευτείτε ευχετήριες κάρτες με φωτογραφίες με θέμα πουλιά, πεταλούδες, φυτά και μανιτάρια (€12), καθώς και το Σήμα της Εταιρίας, τον Κρητικό Αίγαγο (€5).

Έφυγε ένας φίλος

Με μεγάλη λύπη πληροφορηθήκαμε, δυστυχώς με καθυστέρηση, την απώλεια ενός εξαιρετου μέλους μας, του Χάρη, συζύγου της Αγγελικής Κουμετάκη-Παπαδοπούλου, αγαπητής φίλης και τέως συναδέλφου μας στο Διοικητικό Συμβούλιο.

Όσοι από μας είχαν την τύχη να γνωρίσουν το γιατρό Χάρη Παπαδόπουλο από κοντά, στις εκδρομές και άλλες εκδηλώσεις της Εταιρίας, ανακάλυψαν ένα άτομο σεμνό σε σχέση με την αξία του αλλά με ξεχωριστή προσωπικότητα. Πολλά μάθαμε και δεν τον ξεχνάμε.

Ευχόμαστε στην Αγγελική και τα δυο παιδιά τους, εκ των οποίων ο Ηλίας συνεχίζει επάξια ως επιστήμων στα βήματα του πατέρα του, η μνήμη του Χάρη Παπαδόπουλου να παραμείνει ζωντανή κοντά τους, βοηθώντας να ξεπεράσουν τον φυσιολογικό πόνο από μια τόσο μεγάλη απώλεια.

Επί του πιεστηρίου: τα ιδρυτικά μας μέλη φεύγουν...

Πληροφορούμαστε από τον Τύπο ότι έφυγε ένα από τα τελευταία εν ζωή Ιδρυτικά μέλη της Εταιρίας, ο Καθηγητής και Ακαδημαϊκός, Καίσαρ Αλεξόπουλος.

Η Εταιρία πλησιάζει τα 60 χρόνια ζωής, από το 1951 που τα φωτισμένα Ιδρυτικά της μέλη, κυρίως ορειβάτες και πραγματικοί φυσιολάτρες, αποφάσισαν να δημιουργήσουν στην Ελλάδα την πρώτη, μεγάλη περιβαλλοντική οργάνωση, με σκοπό την προστασία της ελληνικής φύσης. Είναι λοιπόν φυσιολογικό οι Ιδρυτές της Εταιρίας να μην είναι πια κοντά μας.

Παραμένει όμως για μας και για τους επερχόμενους η υποχρέωση να τιμούμε τη μνήμη τους και να κάνουμε κάθε προσπάθεια να ακολουθούμε τα μονοπάτια που εκείνοι μας άνοιξαν με την πρωτοβουλία τους.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρίας εκφράζει στην οικογένεια του αείμνηστου Καίσαρα Αλεξόπουλου, εκ μέρους όλων των μελών της Εταιρίας, θερμά συλλυπητήρια.

Πρόγραμμα Φολής

Το πρόγραμμα της Φολής τελείωσε, το πρόγραμμα της Φολής συνεχίζεται...

Το πρόγραμμα της Φολής, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από της Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και τον ΕΟΤ, ολοκληρώθηκε στα τέλη του περασμένου έτους και υποβλήθηκε ο οικονομικός του απολογισμός. Όμως, το πετυχημένο αυτό πρόγραμμα θα συνεχιστεί, με ιδιωτική χορηγία αυτή της φορά. Αν και τις μέρες που γράφονταν αυτές οι γραμμές, δεν είχε ακόμα ολοκληρωθεί το πλαίσιο της χορηγίας, ωστόσο όλα δείχνουν ότι το πρόγραμμα της Φολής εισέρχεται σε μία νέα φάση.

Μια νέα φάση που θα περιλαμβάνει την εξασφάλιση εξοπλισμού πυροφύλαξης και πυρόσβεσης για την ομάδα των εθελοντών πυροφυλάκων που έχει δημιουργηθεί στην περιοχή, καθώς και σεμινάρια δασοπυρόσβεσης για τα μέλη της ομάδας των εθελοντών πυροφυλάκων. Επίσης, προβλέπεται η επέκταση των επιλεκτικών φυτεύσεων, με τη φύτευση πάντοτε των κατάλληλων ειδών φυτών, αυτοφυών της περιοχής, και η τοποθέτηση τεχνητών φωλιών για τα πουλιά. Τέλος, θα συστηματοποιηθεί η αποκομιδή των σκουπιδιών από το δάσος και θα επεκταθούν οι εκδηλώσεις εθελοντικής συλλογής απορριμμάτων.

Μαρτίνος Γκαϊτίνης

Το πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Περιβαλλοντικές δράσεις σε πληγείσες περιοχές» της Γεν. Γραμματείας Νέας Γενιάς και του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού.

Γαλάζιες Σημαίες

Οι αιτήσεις υποψηφιότητας για τη βράβευση ακτών και μαρινών του Διεθνούς προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» για το 2010, συνοδευόμενες από το απαραίτητο φωτογραφικό υλικό, κατατέθηκαν στην ΕΕΠΦ έως τα τέλη Δεκεμβρίου.

Οι αξιολογητές τις εξέτασαν και ζήτησαν από τους διαχειριστές το συμπληρωματικό υλικό που τυχόν χρειάστηκε για να είναι πλήρης ο φάκελος της υποψηφιότητας. Το αποτέλε-

σμα της αξιολόγησης παρουσιάστηκε στην Εθνική Επιτροπή Κρίσεων, η οποία επανεξέτασε, αξιολόγησε, και προώθησε στη Διεθνή Επιτροπή Κρίσεων, την πρότασή της για τις υποψήφιες για βράβευση ακτές και μαρίνες για το 2010.

Υπήρξε ενθαρρυντικό για τους στόχους του Προγράμματος το γεγονός της γενικότερης βελτίωσης των φακέλων υποψηφιότητας, με ολοένα καλύτερη προσαρμογή στα κριτήρια.

Στο τέλος Μαΐου η Διεθνή Επιτροπή Κρίσεων θα κοινοποιήσει τις βραβεύσεις στους Εθνικούς χειριστές του Προγράμματος, οπότε και η ΕΕΠΦ θα ανακοινώσει τις βραβεύσεις των ελληνικών ακτών και μαρινών για το 2010.

Το έντυπο υλικό (αφίσες, φυλλάδια κλπ.) θα αποσταλούν στους διαχειριστές έως τις 4 Ιουνίου 2010 και οι διαχειριστές θα πρέπει να έχουν στείλει στην ΕΕΠΦ το φωτογραφικό υλικό που θα απεικονίζει την άρτια οργανωμένη, σύμφωνα με τα κριτήρια του Προγράμματος, βραβευμένη ακτή τους ή μαρίνα έως τις 18 Ιουνίου.

Εφόσον και μόνο διαπιστωθεί η άρτια οργάνωση της ακτής ή μαρίνας, θα αποστέλλεται η «Γαλάζια Σημαία», ενώ οι ακτές που δεν θα έχουν στείλει το αποδεικτικό φωτογραφικό υλικό μέχρι 18/6/10 θα αποσύρονται από το Πρόγραμμα για όλη τη χρονιά. Σε ορισμένες περιπτώσεις που παρουσιάστηκαν προβλήματα την προηγούμενη κολυμβητική περίοδο, παρά την πολύ καλή παρουσίαση της αίτησης υποψηφιότητας, η «Γαλάζια Σημαία» θα αποδοθεί μόνο μετά από επιθεώρηση της ακτής και εφόσον διαπιστωθεί η άρτια οργάνωση της.

Η «Γαλάζια Σημαία» θα πρέπει να έχει αναρτηθεί στην ακτή

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενους ιδιώτες φορείς, που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 40 χώρες. Φορέας του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια λουσομένων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.

Χορηγοί του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» για το 2010 είναι η **PROTON BANK** και ο **Όμιλος ALAPIS**. Τους ευχαριστούμε θερμά.

ή μαρίνα έως την 1η Ιουλίου 2010. Τη φετινή χρονιά, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στις προσφερόμενες υπηρεσίες για τα ΑΜΕΑ, καθώς και στις περιβαλλοντικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Όπως είναι γνωστό, μία ακτή βραβεύεται για την οργάνωσή της και την εφαρμογή των Κριτηρίων του Προγράμματος κατά την προηγούμενη κολυμβητική περίοδο. Θεωρούμε δεδομένο ότι η εικόνα της ακτής θα πρέ-

πει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του Προγράμματος και καθ' όλη τη διάρκεια της επόμενης κολυμβητικής περιόδου κατά την οποία θα κυματίζει στην ακτή η ΓΑΛΑΖΙΑ ΣΗΜΑΙΑ.

Έχουμε σοβαρές ενδείξεις ότι φέτος δεν θα παρουσιαστούν ξανά τα προβλήματα έγκαιρης διεξαγωγής των δειγματοληψιών ελέγχου ποιότητας νερών κολύμβησης που τόσο επεβάρυναν τους διαχειριστές την περσινή περίοδο, ενώ είναι πολύ καλή η

συνεργασία με την ηγεσία και τα στελέχη της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων του ΥΠΕΚΑ.

Ευχόμαστε και αυτή τη χρονιά να υπάρξει καλή και εποικοδομητική συνεργασία με τους διαχειριστές των ακτών και μαρινών και να διατηρηθεί ένα υψηλό επίπεδο ποιότητας σε όλες τις βραβευμένες με τη «Γαλάζια Σημαία» ακτές και μαρίνες.

Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά

Υπεύθυνη Συντονισμού Προγράμματος

The Green Key

Στα πλαίσια αξιοποίησης κάθε ευκαιρίας που μας προσφέρεται για την προώθηση του Προγράμματος GREEN KEY στη χώρα μας, και πάντοτε στοχεύοντας στη διάχυση κάθε σχετικής πλη-

Μια παρουσίαση του προγράμματος θα βρείτε και στον ιστοχώρο της εταιρίας μας στη διεύθυνση <http://www.eepf.gr/thegreenkey.html>. Τον πλήρη κατάλογο των ξενοδοχειακών μονάδων που βραβεύθηκαν με σήμα οικολογικής ποιότητας The Green Key για το 2009 μπορείτε να τον βρείτε στη διεύθυνση <http://www.eepf.gr/thegreenkey/awards2009>

ροφορίας που αφορά στην επιτυχή υλοποίησή του στο χώρο του Τουρισμού, ανταποκριθήκαμε στην πρόσκληση του HAPCO (Hellenic Association of Professional Conference Organisers) να συμμετάσχουμε σε Συνέδριο που οργάνωσαν στις 4 και 5 Μαρτίου στο Κέντρο Πολιτισμού «Ελληνικός Κόσμος».

Ο τίτλος του Συνεδρίου ήταν «Διαχείριση Αλλαγών στη Συνεδριακή Αγορά» με ιδιαίτερη εστίαση στον Επαγγελματικό και Συνεδριακό Τουρισμό.

Στα πλαίσια της θεματικής του Συνεδρίου που αφορούσε στην Περιβαλλοντική Διαχείριση στη διοργάνωση Συνεδρίων, η υπεύθυνη συντονισμού του Προγράμματος στην Ελλάδα παρουσίασε το Πρόγραμμα GREEN KEY, ως το «κλειδί» για περιβαλλοντική διαχείριση στη Βιομηχανία του Τουρισμού. Έγινε αναφορά στη λειτουργία του Προγράμμα-

τος στη χώρα μας, στους στόχους του, στη διαδικασία συμμετοχής σε αυτό και στα οφέλη που προκύπτουν τόσο για τον τόπο μας όσο και για τους επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στο χώρο του Τουρισμού.

Οι τοποθετήσεις και οι ερωτήσεις των συνέδρων που ακολούθησαν μετά την παρουσίαση, μαρτυρούν ότι το ενδιαφέρον για «πράσινες» δράσεις, άρα και για την προστασία του φυσικού μας πλούτου, ολοένα μεγαλώνει και στον τόπο μας.

Το διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον των ξενοδόχων για συμμετοχή τους στο Πρόγραμμα προσδιορίζει ευοίωνη προοπτική για περαιτέρω ανάπτυξή του Προγράμματος GREEN KEY στη χώρα μας.

Διονυσία Παπαδοπούλου

Υπεύθυνη Συντονισμού του Προγράμματος

Νέοι Δημοσιογράφοι για το περιβάλλον

Δημοσιογραφικές τεχνικές ως εκπαιδευτικά εργαλεία «Όταν η εικόνα γίνεται λόγος και ο λόγος εικόνα»

Στο φιλόξενο περιβάλλον του ΚΠΕ Κρεστένων πραγματοποιήθηκε από τις 4 έως τις 6 Δεκεμβρίου 2009 βιωματικό σεμινάριο του Διεθνούς Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» με τίτλο: **Δημοσιογραφικές τεχνικές ως εκπαιδευτικά εργαλεία - Όταν η εικόνα γίνεται λόγος και ο λόγος εικόνα.**

Στην τελετή έναρξης του σεμιναρίου παραβρέθηκαν και απηύθυναν χαιρετισμό οι βουλευτές Ηλείας κ.κ. Μιχάλης Κατρίνης και Κώστας Τζαβάρας, ενώ γραπτό χαιρετισμό απέστειλε ο βουλευτής κ. Τάκης Δημητρουλόπουλος. Στη λήξη του σεμιναρίου παραβρέθηκε ο βουλευτής του νομού κ. Γιώργος

Κοντογιάννης, ο οποίος μίλησε στους εκπαιδευτικούς και κατέθεσε τις απόψεις του ως επί σειρά ετών δημοσιογράφος.

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους μεταξύ άλλων ο δήμαρχος Σκιλλούντος κ. Σάκης Μπαλιούκος και η δημοτική σύμβουλος και προϊσταμένη της Μαθητικής Εστίας Κρεστένων κα. Κατερίνα Σταυροπούλου.

Επίσης, απηύθυνε χαιρετισμό και παρακολούθησε τις εργασίες του σεμιναρίου η αναπλ. Διευθύντρια της διεύθυνσης ΣΕΠΕΔ του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων κα Καλογεροπούλου Μαρία.

Το σεμινάριο περιελάμβανε πρωτότυπες εισηγήσεις από καταξιωμένους επιστήμονες και εκπαιδευτικούς, σχετικές με τις δημοσιογραφικές τεχνικές, τη λειτουργία της ιστοθέσης των «Νέων Δημοσιογράφων» αλλά

και τις θεματικές ενότητες του δικτύου.

Ακολούθησαν 6 βιωματικά εργαστήρια και μελέτη στο πεδίο στην περιοχή της Αρχαίας Ολυμπίας. Μάλιστα η μελέτη στο πεδίο έγινε υπό βροχή, η οποία όμως δεν εμπόδισε τους εκπαιδευτικούς να πραγματοποιήσουν την έρευνά τους και στον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο που είχαν στη διάθεσή τους να πραγματοποιηθούν σύντομη επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο και να απολαύσουν για λίγα λεπτά τον Αρχαιολογικό Χώρο - μοναδικό μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το σεμινάριο έληξε την Κυριακή 6 Δεκεμβρίου με την παρουσίαση των αποτελεσμάτων των ομάδων εργασίας και την αξιολόγηση του σεμιναρίου από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς. Όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν, ο φάκελος του σεμιναρίου ήταν πλούσιος με εκπαιδευτικό υλικό του δικτύου και του ΚΠΕ Κρεστένων, οι εισηγήσεις πρωτότυπες, εμπνευστατωμένες και κατανοητές, η μελέτη στο πεδίο και τα εργαστήρια απόλυτα συνδεδεμένα με το περιεχόμενο των εισηγήσεων, ο ρυθμός του σεμιναρίου καλός -αν και ήταν πολλές οι ώρες του σεμιναρίου και όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν: «η άφογη προετοιμασία και φιλοξενία εκ μέρους του ΚΠΕ Κρεστένων και του προσωπικού της Μαθητικής Εστίας έκαναν τη διαμονή τους αξέχαστη».

**Γεωργία Φέρμελη
Παναγιώτης Σταθόπουλος**

Εικόνες από τα εργαστήρια (επάνω) και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων των ομάδων εργασίας (κάτω)

Το Δίκτυο απευθύνεται στα Γυμνάσια και Λύκεια, όπου ομάδες μαθητών, σε συνεργασία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα, όσο και σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, χειρίζονται ως δημοσιογράφοι κάποιο κοινό πρόβλημα του περιβάλλοντος, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet. Ευχαριστούμε θερμά τον ΟΤΕ, υποστηρικτή του Προγράμματος Π.Ε. «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον».

360.000 δένδρα φύτεψαν τα σχολεία του δικτύου το 2009

Η συνάντηση των εθνικών συντονιστών του δικτύου «Μαθαίνω για τα Δάση» πραγματοποιήθηκε παράλληλα με την Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα (COP 15).

Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε από το δίκτυο δενδροφύτευση και υλοποιήθηκαν εκπαιδευτικές δραστηριότητες στο δάσος Kongelunden στο Amager της Δανίας. Η εκδήλωση οργανώθηκε στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Replant the Planet, την οποία αναπτύσσουν οι Δανοί εταίροι του δικτύου.

Στη δενδροφύτευση συμμετείχαν 400 παιδιά, ηλικίας 11 έως 13 ετών, μαζί με τους εκπαιδευτικούς τους.

Τα παιδιά ήρθαν από τους κοντινούς οικισμούς με τα ποδήλατά τους στο δάσος και όλοι μαζί φύτεψαμε περισσότερα από 2.000 δένδρα, στα «φύλλα ενός τεράστιου δένδρου» που είχαν οι διοργανωτές σχεδιάσει πάνω στο έδαφος.

Στην εκδήλωση συμμετείχε και ο Υπουργός Περιβάλλοντος της Δανίας κ. Troels Lund Poulsen, ο Διευθυντής Επικοινωνίας της UNEP κος Satinder

ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ο Διευθυντής Επικοινωνίας της UNEP κος Satinder Bindra, το μέλος του διοικητικού συμβουλίου του FEE Tegrin Jones και ο Υπουργός Περιβάλλοντος της Δανίας κος Troels Lund Poulsen στην τιμητική εκδήλωση του δικτύου για τη νομπελίστρια καθηγήτρια Wangari Maathai.

Bindra, καθώς επίσης και η καθηγήτρια Wangari Maathai (η πρώτη Αφρικανή γυναίκα που έχει τιμηθεί με Νόμπελ –Νόμπελ Ειρήνης το 2004). Η Δρ Maathai συντονίζει την πρωτοβουλία «The Green Belt» και παράλληλα υποστηρίζει τη δράση της UNEP «One Billion Trees».

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» τίμησε τη Δρα Maathai για τη δράση της και της προσέφερε σε ανάμνηση της συμμετοχής της στη δενδροφύτευση του Amager ένα «φτυάρι», επάνω στο οποίο ήταν γραμμένος ο αριθμός των δένδρων που φύτεψε το «Μαθαίνω για τα Δάση» το 2009, 360.000 ΔΕΝΔΡΑ.

Γεωργία Φέρμελη

Τα παιδιά φυτεύουν δένδρα στο δάσος Kongelunden μαζί με τον κ. Troels Lund Poulsen (Υπουργό Περιβάλλοντος της Δανίας) και την καθηγήτρια Wangari Maathai.

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» είναι ένα Διεθνές Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που έχει στόχο να ενθαρρύνει σχολεία και εκπαιδευτικούς, ώστε να συμπεριλάβουν τα δάση στις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες, να τα πλησιάσουν οι μαθητές και να μάθουν από αυτά. Χορηγός του Δικτύου είναι το **ΙΔΡΥΜΑ ΛΕΒΕΝΤΗ**, το οποίο και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή του.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Σεμινάριο του Δικτύου «Οικολογικά σχολεία» στο ΚΠΕ Αγιάς.

Το τελευταίο σεμινάριο;

Είναι δύσκολο κανείς να μπορέσει να αποτυπώσει σε λίγες γραμμές αυτό που ζήσαμε το τριήμερο 19-21 Φεβρουαρίου στην Αγιά και να μιλήσει για όλο αυτόν τον πλούτο ιδεών που κατατέθηκε εκείνες τις μέρες, από εισηγητές και εκπαιδευτικούς. Πάντως άξιζε τον κόπο, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι, μέχρι την τελευταία στιγμή δεν ξέραμε αν θα γίνει ή όχι. Η είδηση πάντως που κυκλοφόρησε και επαληθεύτηκε δυστυχώς τις επόμενες μέρες με εγκύκλιο του ΥΠΕΠΘ, ήταν ότι από 1ης Μαρτίου σταματάνε οι πολυήμερες επισκέψεις των σχολείων στα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) καθώς και τα σεμινάρια που συνδιοργανώνουν τα ΚΠΕ με άλλους φορείς της Εκπαίδευσης, ΜΚΟ κ.λπ. Θα είναι άραγε το τελευταίο σεμινάριο που έγινε σε συνεργασία με τα ΚΠΕ; Ένα ερώτημα που δεν είναι φιλολογικό, είναι υπαρκτικό

και απασχολεί δεκάδες εκπαιδευτικούς που έζησαν την εμπειρία των ΚΠΕ μέσα από τα σεμινάρια περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στο σεμινάριο που ξεκίνησε με ένα βιωματικό παιχνίδι γνωριμίας από την Παναγιώτα Ντιβέρη που είναι η υπεύθυνη του ΚΠΕ, που μας ταξίδεψε, μας έδωσε κάθε περιττή σκέψη και μας απογείωσε στην Αγιά, για ένα συναρπαστικό ταξίδι στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Το απόγευμα κύλησε με περιβ/κη εκπ/ση και αειφορία από την Κατερίνα Σταγιάννη, μέλος της παιδαγωγικής ομάδας του ΚΠΕ, αλλά και με τα προγράμματα της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης που παρουσίασε η Αλέξια Νικηφοράκη μέλος του Δ.Σ. Τις εισηγήσεις της πρώτης ημέρας έκλεισε ο Παντελής Μάναλης πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής του Δικτύου, που μίλησε για τη φιλοσοφία των οικολογικών σχολείων, ρίχνοντας το βάρος στη λειτουργία της περιβαλλοντικής επιτροπής και στα 7 βή-

ματα που είναι η ραχοκοκαλιά για την εξέλιξη του προγράμματος.

Στα σεμινάρια ΠΕ, η φιλοσοφία της διαπερνά και διαποτίζει όλο το σεμινάριο, ακόμη και τις ώρες ξεκούρασης. Έτσι λοιπόν κουρασμένοι από την πρώτη ημέρα, πηγαίνοντας για φαγητό, γνωρίσαμε μ' ένα βιωματικό τρόπο (παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού) το Μεταξοχώρι με τους ξεχωριστούς ανθρώπους και τα καταπληκτικά σπίτια του. Κοινή διαπίστωση πάντως των περισσότερων είναι ότι τα ΚΠΕ, ιδιαίτερα σε περιοχές που είναι απομονωμένες, δίνουν ζωή στον τόπο. Μια τέτοια περιοχή είναι και το χωριό Μελιβοία, απ' όπου ξεκινήσαμε την επομένη την περιπλάνηση μας στα μονοπάτια του Κισσάβου ακολουθώντας το πρόγραμμα που κάνουν και οι μαθητές «Περπατώντας στο δάσος -Μονοπάτια του Κισσάβου». Η διαδρομή ήταν καταπληκτική, δίπλα στο ποτάμι με τα αιωνόβια πλατάνια, χωρίς να λείπουν και οι ασκήμιες -με σκουπίδια δεξιά κι αριστερά- αλλά με πολύ καλή σήμανση και για κάποιον που θα αποφάσιζε μόνος του να πάρει το μονοπάτι από την Μελιβοία ως την Σωτηρίτσα. Μετά από ένα «εξαντλητικό γεύμα» στα ταβερνάκια της περιοχής συνεχίσαμε με την παρουσίαση των προγραμμάτων του ΚΠΕ

Τα «Οικολογικά Σχολεία» είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν σχολεία όλων των βαθμίδων από όλη την Ελλάδα, με στόχο την εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών, αυριανών πολιτών, με περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαμόρφωση θετικής στάσης για την αντιμετώπισή τους. Αποτελεί δε το μεγαλύτερο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με 27.304 σχολεία σε 44 χώρες σε όλες τις ηπείρους, με 6.375.575 μαθητές και 392.653 εκπαιδευτικούς.

Χορηγός του Προγράμματος είναι η **ALPHA BANK** την οποία ευχαριστούμε θερμά.

«Όταν η πέτρα αφηγείται ... Διαδρομές στο χθες και στο σήμερα και το Δέλτα του Πηνειού» και ακολούθησε η πολύ ενδιαφέρουσα εισήγηση για την «Εκπαίδευση αξιών για την αειφορική ανάπτυξη» από τον Αλέκο Γεωργόπουλο καθηγητή στο Α.Π.Θ. Το απόγευμα έκλεισε με την Ελένη Μπαμπίλα υπεύθυνη Π.Ε στην Α' Δ/ση Αθήνας που παρουσίασε μια πολύ ενδιαφέρουσα έρευνα που έκανε στα οικολογικά σχολεία της Α' Αθηνών σχετικά με την διαμόρφωση αειφορικής πολιτικής στη σχολική μονάδα.

Το σεμινάριο συνεχίστηκε με αμειώθη ένταση και την επόμενη μέρα, παρά τις διακοπές ρεύματος και την πίεση του χρόνου. Μια μέρα αφιερωμένη στα οικολογικά σχολεία με τις παρουσιάσεις 2 σχολείων (16ο Δ.Σ Λάρισας, και 11ο Γυμνάσιο Πειραιά) αλλά και τα βιωματικά εργαστήρια όπου οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί δημιούργησαν την περιβαλλοντική επιτροπή και έφτιαξαν πρόγραμμα δράσης μετά από επιτόπια έρευνα στις εγκαταστάσεις του ΚΠΕ. Έτσι για 3 ώρες λειτούργησαν σαν

μικροί μαθητές και προσπάθησαν να υλοποιήσουν τα 7 βήματα του προγράμματος. Το σεμινάριο έκλεισε μ' ένα στρογγυλό τραπέζι όπου συμπεκνώθηκε όλη η συζήτηση γύρω από τα οικολογικά σχολεία και διευκρινίστηκαν αρκετά πράγματα για τη λειτουργία του προγράμματος.

Το καταστάλαγμα όμως της συζήτησης όπως εκφράστηκε και καταγράφηκε, ήταν το πάθος και το μεράκι των εκπαιδευτικών να κάνουν περιβαλλοντική και να συμμετέχουν στο Δίκτυο, παρ' όλες τις αντιξοότητες. Ακόμα όμως, και η αγωνία τους για

το ταξίδι της Π.Ε, που θέλουν να μην έχει τελειωμό. Ένας σημαντικός σταθμός πάντως ήταν το σεμινάριο της Αγιάς, που ήταν ένα από τα πολλά στοιχεία που έχουν βάλει κατά καιρούς οι εμπλεκόμενοι στην Π.Ε (ΚΠΕ, Μ.Κ.Ο, Εκπ/κοι) και έχει κερδηθεί. Αρκεί το ΥΠΕΠΘ, πέρα από τις εξαγγελίες για το νέο τύπο σχολείου, να ενισχύσει έμπρακτα τα ΚΠΕ για να συνεχίσουν ανεμπόδια το δύσκολο αλλά δημιουργικό τους έργο.

Σταμάτης Σκαμπαρδώνης
Μέλος του Δ.Σ, Υπεύθυνος
για τα «Οικολογικά Σχολεία»

Το Σάββατο 24 Απριλίου 2010, θα πραγματοποιηθεί στο 3ο Δημοτικό Σχολείο Ζωγράφου, εκδήλωση βράβευσης των σχολείων που υλοποίησαν με επιτυχία δραστηριότητες στο πλαίσιο του Δικτύου «Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» τις σχολικές χρονιές 2007-2008 και 2008-2009. Στην εκδήλωση αυτή θα βραβευθούν σχολεία από όλη την Ελλάδα. Ένα από αυτά τα σχολεία είναι το 2/θέσιο Δημοτικό Σχολείο Αμυδαλεών Γρεβενών το οποίο πραγματοποίησε το Σχολικό Έτος 2008-2009 το πρόγραμμα με θέμα:

«Βιολογική καλλιέργεια της κερασιάς».

Το πρόγραμμα ξεκίνησε το Σεπτέμβριο 2008, όταν οι μαθη-

Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου

τές επισκέφθηκαν την αυλή κοντινού σπιτιού για να μελετήσουν μια κερασιά που βρισκόταν εκεί. Έτσι είχαν την ευκαιρία να παρατηρήσουν από κοντά τα φύλλα του δέντρου, τον κορμό και τα κλαδιά του. Στο τέλος έκψαν από ένα φύλλο το πήραν μαζί τους και το ζωγράρισαν στην τάξη. Την ίδια μέρα επισκεφθήκαν και το παλιό γήπεδο του χωριού για να δουν την κατάσταση που βρίσκονται τα δέντρα που φύτεψε το σχολείο τους το

2003 κατά την υλοποίηση δράσης Π.Ε. Τα παιδιά παρατήρησαν ότι τα δέντρα είχαν μεγαλώσει όλα αρκετά και μερικά ξεπέρασαν και τα τρία μέτρα. Παρατήρησαν όμως επίσης ότι ο χώρος του γηπέδου ήταν γεμάτος από δεκάδες πλαστικά μπουκάλια! Αποφάσισαν λοιπόν να καθαρίσουν τον χώρο και κατάφεραν να γεμίσουν μία τεράστια σακούλα με σκουπίδια.

Τον Ιανουάριο 2009 η επίσκεψη επαναλήφθηκε ώστε οι

του περιβάλλοντος είναι πολύ μεγάλος, γι' αυτό και προσπαθούν πάντα να καλλιεργούν τις κερασιές με βιολογικές μεθόδους.

Στη συνέχεια, οι μαθητές με τη συνοδεία των εκπαιδευτικών τους,

μαθητές να μελετήσουν την εποχιακή εξέλιξη της άγριας κερασιάς και ενημερώθηκαν επίσης από τους εκπαιδευτικούς τους για την ιστορία της κερασιάς από το παρελθόν ως σήμερα.

Στις αρχές Μαρτίου μοιράστηκε στους μαθητές ερωτηματολόγιο με σκοπό να συμπληρωθεί από τους κερασοπαραγωγούς του χωριού, έτσι ώστε να καταγραφούν οι γνώσεις, οι συμπεριφορές και οι συνήθειες των κατοίκων σχετικά με την καλλιέργεια της κερασιάς και τελικά, να διαπιστωθεί ο βαθμός της ευαισθητοποίησής τους για την προστασία του Περιβάλλοντος. Συνολικά μοιράστηκαν 42 ερωτηματολόγια.

Από την ανάγνωση των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι όλοι οι Αμυγδαλιώτες κερασοπαραγωγοί γνωρίζουν πάρα πολύ καλά όλα τα μυστικά της καλλιέργειας της κερασιάς και ότι ο βαθμός ευαισθητοποίησής τους για την προστασία

επισκέφθηκαν το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νάουσας. Εκεί ενημερωθήκαν από τους υπεύθυνους του Κέντρου για τη βιολογική γεωργία. Ακολούθησε επίσκεψη στο βιολογικό αμπελώνα και στο οινοποιείο του κ. Καρανάσιου, όπου ο ιδιοκτήτης ενημέρωσε τα παιδιά και τους έδειξε όλη τη διαδικασία καλλιέργειας του βιολογικού αμπελιού, καθώς και τη διαδικασία παραγωγής και τυποποίησης του κρασιού. Γυρνώντας στο ΚΠΕ οι μαθητές κατέγραψαν ζωγραφίζοντας τις εμπειρίες τους.

Για άλλη μια φορά, τον Μάιο οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Αμυγδαλεών Γρεβενών επισκεφθήκαν το ίδιο κοντινό περιβόλι για να παρατηρήσουν οι μαθητές πώς είναι η κερασιά και τα κεράσια αυτήν την εποχή. Σαν συνέχεια αυτής της παρατήρησης, λίγες μέρες μετά, οι μαθητές έπλασαν με πηλό κεράσια και τα χρωμάτισαν με μεγάλη επιτυχία.

Πλησιάζοντας το κλείσιμο της σχολικής χρονιάς, οι μαθητές παρουσίασαν με μεγάλο ενθουσιασμό σε διάφορες εκδηλώσεις Τοπικών Φορέων, όπως η Περιφερειακή Δ/νση Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης Δυτικής Μακεδονίας και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπ/σης Γρεβενών, το θεατρικό έργο με τίτλο: «ΧΑΝΟΥΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ ΣΤΟΠ!», άλλοτε μπροστά σε μεγάλο και άλλοτε σε μικρό ακροατήριο, που όμως δεν τους αποθάρρυνε.

Τέλος, με την ευκαιρία του εορτασμού για την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος έγινε απονομή αναμνηστικών στους μαθητές του Σχολείου για τη συμμετοχή τους στις παραπάνω εκδηλώσεις και παρουσιάστηκαν οι σχολικές δραστηριότητες σε μία έκθεση φωτογραφίας.

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους εκπρόσωποι τοπικών φορέων, όπως ο πρόεδρος του Τ.Σ. κ. Παναγιώτης Καραλιόλιος και ο Πρόεδρος του Αθλητικού Συλλόγου κ. Κώστας Κουτάλης, καθώς και πάρα πολλούς κόσμος. Τα παιδιά ευχαρίστησαν όλους όσους συμμετείχαν στην εκδήλωση και ιδιαίτερα την κ. Λένα Παπαζήση για τα πολύ όμορφα σκηνικά που τους έφτιαξε.

Τελικά, λίγες μέρες πριν το τέλος της σχολικής χρονιάς οι μαθητές επισκέφθηκαν και πάλι το γνωστό περιβόλι για να παρατηρήσουν την κερασιά και τα φρούτα της αλλά και για να αποχαιρετίσουν δέντρο και καρπούς, ευχόμενοι να το βρουν και την επόμενη χρονιά στη θέση του.

Η Παιδαγωγική Ομάδα του Δικτύου επιβραβεύει τέτοιες πρωτοβουλίες μαθητών και εκπαιδευτικών που προάγουν τη φιλοσοφία και τους στόχους του Δικτύου.

*(Βασισμένο στην αναφορά του κυρίου **Αργύρη Καραλιόλιου**, Υπεύθυνου Εκπαιδευτικού)*

Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά
Υπεύθυνη Συντονισμού Δικτύου

Οι «Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» είναι Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν σχολεία όλων των βαθμίδων από όλη την Ελλάδα, τα οποία καλούνται να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν τις μικρές ή μεγάλες πράσινες γωνιές, καταφύγια ζωής, που βρίσκονται μέσα στις πόλεις. Χορηγός του Δικτύου είναι η **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**, την οποία και ευχαριστούμε θερμά.

«Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν»

Φύση χωρίς Σκουπίδια

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης και η Δ/νση Β' /βάθμιας Εκπ/σης Ν. Ρεθύμνης συνδιοργανώνουν Εκδήλωση Βράβευσης και Εκδήλωση σύνδεσης/υποστήριξης ελληνικών σχολείων με σχολεία της Ναμίμπια, στο πλαίσιο της Δράσης «Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν» του Δικτύου ΠΕ «Φύση Χωρίς Σκουπίδια».

Στην εκδήλωση θα γίνει η βράβευση των σχολείων και των εκπαιδευτικών του Δικτύου που υλοποίησαν με ιδιαίτερη επιτυχία δράσεις στο πλαίσιο του Δικτύου ΠΕ «Φύση Χωρίς Σκουπίδια» τις σχολικές χρονιές 2007-2008 και 2008-2009.

Επίσης την ίδια μέρα, στο πλαίσιο της Δράσης «Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν» του Δικτύου ΠΕ «Φύση Χωρίς Σκουπίδια», θα πραγματοποιηθεί η σύνδεση/υποστήριξη ελληνικών σχολείων

με δύο σχολεία της Ναμίμπια, α) το Zola's Childcare, το οποίο έχει άμεση ανάγκη για νερό και β) το DRC Primary School (ορφανοτροφείο/νηπιαγωγείο – δημοτικό), που βρίσκεται σε μια παραγκούπολη στην έρημο της Ναμίμπια.

Η Εκδήλωση πρόκειται να πραγματοποιηθεί στα Ιδιωτικά

Εκπαιδευτήρια «Θεμιστοκλής» (Κουμουνδούρου 175, Υπαπαντή-Πειραιάς) την Κυριακή 25 Απριλίου 2010 από τις 09:00 έως τις 14:30. Το σχολείο αυτό είναι ένα τα σχολεία που θα συνδεθούν με ένα από τα σχολεία της Ναμίμπια.

Χριστίνα Θεοδωρίκα
Υπεύθυνη Συντονισμού Δικτύου

Στόχος του Δικτύου «Φύση χωρίς σκουπίδια», που γίνεται με τη συνεργασία της ΕΕΠΦ, Εθελοντικών Ομάδων και Τοπικών Αρχών, είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για την καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων και για τη διατήρηση ενός καθαρού και πολιτισμένου περιβάλλοντος.

Χορηγός του Δικτύου είναι η **ALPHA BANK** την οποία ευχαριστούμε θερμά. Το Δίκτυο υποστηρίζεται ακόμη από δωρεά του αείμνηστου μέλους μας **Hellmut Baumann**, συγγραφέα του βιβλίου «Η Ελληνική Χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία».

Πρόγραμμα Εκδρομών

Σάββατο 17 Απριλίου	Ένας περιβαλλοντικός περίπατος διάρκειας περίπου 4 ωρών στο Πάρκο Αντώνης Τρίτσης (Πύργος Βασιλίσσας) . Ώρα-τόπος συνάντησης : 8:30 στο χώρο στάθμευσης του Carrefour (Λ.Δημοκρατίας, Ίλιον). Αρχηγός: κ. Μαρτίνος Γκαίλιχ - Συμμετοχή: 5 Ευρώ κατά άτομο, παιδιά δωρεάν. Δήλωση συμμετοχής από 06/04/2010
Σάββατο-Κυριακή 24-25 Απριλίου	Επικούρειος Απόλλωνας, Βάσσες . Πεζοπορική εκδρομή. Αρχηγός: Πέτρος Καρκαλούτσος . Έναρξη εγγραφής συμμετοχής: 12/03/2010
Σάββατο 8 Μαΐου	Λίμνη Στυμφαλίας – Πλανιτέρο . Αρχηγός: Τίμος Χαραλαμπίδου. Έναρξη εγγραφής συμμετοχής: 06/04/2010
Σάββατο 15 Μαΐου	Ένας περίπατος στον Εθνικό Κήπο για γνωριμία με το χώρο και την μακρά κληρονομική ιστορία του. Ώρα-τόπος συνάντησης: 09:00 στην είσοδο επί της οδού Αμαλίας Αρχηγός: κ. Ν. Ταμβάκης , Γεωπόνος - Συμμετοχή: 5 Ευρώ κατά άτομο, παιδιά δωρεάν Δήλωση συμμετοχής από 19/04/2010
Σάββατο 29 Μαΐου	Ένας φυσιοδιφορικός περίπατος γύρω από την Ακρόπολη Ώρα-τόπος συνάντησης: 09:00 στο άγαλμα του Μακρυγιάννη (Δ. Αρεοπαγίτου, Μετρό Στάση Ακρόπολις) - Αρχηγός: κ. Γρηγόρης Τσουνής , Βιολόγος Συμμετοχή: 5 Ευρώ κατά άτομο, παιδιά δωρεάν - Δήλωση συμμετοχής από 28/04/2010

Διαδικασία εκδρομών: Η εγγραφή στους πίνακες συμμετοχής των πολυήμερων εκδρομών για τα μέλη και τους φίλους της Εταιρίας μας **ξεκινά ένα μήνα πριν** από την εκάστοτε ημερομηνία της εκδρομής, **αλλά μόνο με ταυτόχρονη πληρωμή προκαταβολής** στο γραφείο Syrigos Travel (210-3223000, 3235500). Η ελάχιστη προκαταβολή προσδιορίζεται σε 20 Ευρώ ανά διανυκτέρευση ανά άτομο. **Η εξόφληση του τιμήματος της εκδρομής πρέπει να γίνει το αργότερο δυο εβδομάδες πριν την αναχώρηση.** Σε περίπτωση ακύρωσης μετά την ημερομηνία αυτή ή μη ολικής εξόφλησης, η ΕΕΠΦ διατηρεί το δικαίωμα να παρακρατήσει την προκαταβολή, εκτός εάν η θέση καλυφθεί από τη λίστα αναμονής της εκδρομής. Για τις μονοήμερες εκδρομές, ισχύει λίστα προτεραιότητας ως προς την εγγραφή, **με ταυτόχρονη εξόφληση.**

▶ Δήλωση συμμετοχής για τους **περιπάτους**, στη Γραμματεία της ΕΕΠΦ, κ. Λένα Χατζηβασιλείου στα τηλ. 210 3224944, 210 3314563 (εσπτ. 1) και ώρες από 13:00 έως 15:00.

▶ Τα μέλη μας που, για οποιονδήποτε λόγο, συμμετέχουν στις μονοήμερες εκδρομές μας **με το αυτοκίνητό τους**, απαλλάσσονται μεν από το κόστος του λεωφορείου αλλά οφείλουν να καταβάλουν ένα ποσοστό 30% επί της εκάστοτε τιμής συμμετοχής, για την κάλυψη των γραμματειακών εξόδων και των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων (αρχηγός, ξεναγός, έντυπα κλπ.).

▶ Τα μέλη μας που συμμετέχουν σε εκδρομές που περιλαμβάνουν **πεζοπορία**, ιδίως με κάποιο βαθμό δυσκολίας, οφείλουν να σταθμίζουν τις δυνάμεις τους και να απέχουν οικειοθελώς από αυτήν. Για λόγους ασφάλειας, ο υπεύθυνος αρχηγός έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να κρίνει και να αποτρέψει τη συμμετοχή σε πεζοπορία ατόμων που δεν διαθέτουν την αναγκαία δυνατότητα, ή δεν έχουν τον εκάστοτε κατάλληλο ρουχισμό, υποδήματα, κάλτσες και εξοπλισμό.

Δωρεές

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ. Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στο λογαριασμό **GR63 0140 1200 1200 0200 2011 678 στην ALPHA BANK, ή στο λογαριασμό GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148 στη EUROBANK ειδοποιώντας μας**, ή να μας τη στείλετε με όποιο τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση.

Μεταξύ Δεκεμβρίου 2009 και Μαρτίου 2010 λάβαμε τις παρακάτω δωρεές για τους σκοπούς της Εταιρίας:

Υπέρ σκοπών της εταιρίας: Μαρτίνος Γκαίλιχ €880, Σπύρος Μπνσικαούλης €350, Γεωργία Φέρμελη €100, Μαρία Ρουσομουστακάκη €100, Κλεοπάτρα Χατζηκώστα €100, Χριστίνα Προκόπη € 50, Redfern E.H. €30,77, Ίρις Θεοδωρίδου €10, Ηλιάς Λέπτας €10, Βασιλική Παγίδα €10, Όλγα Ρούπα €10.

Υπέρ σκοπών της οργανώσεως Ε.Π.Ο.: Ντόν Μάθιους €150, Σπύρος Μπνσικαούλης €150, Νίκος Πέτρος €100

Υπέρ σκοπών της εταιρίας και εις μνήμην Μάρως και Πέτρου Μπρούσαλη και Καίτης Φατούρου:

Ηρώ Βάρσου €150

Υπέρ σκοπών της εταιρίας και εις μνήμην Τάκη Κελτεμίδη: €100

Υπέρ σκοπών Namibia: Ιδιωτικά Εκπαιδευτήρια Θεμιστοκλή €500, Γυμνάσιο Άστρους €250, Μαρία Ρουσομουστακάκη €200, Ανοιχτή Οθόνη €185, Μακρίνα Φωτοπούλου €50

Υπέρ σκοπών Εταιρίας Προσώπων: Μιχάλης Κυριακίδης €500, Περικλής Λιβάς: €500

Υπέρ σκοπών Πράσινου Πλανήτη: Γεωργία Φέρμελη €80, Κλεοπάτρα Χατζηκώστα €80

Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές.

Εγγραφές - Συνδρομές

Νέα Μέλη: Αν ευχαριστηθήκατε διαβάζοντας το Περιοδικό μας και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, **γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας**, συμπληρώνοντας την παρακάτω αίτηση και στέλνοντάς τη στα γραφεία μας, μαζί με τη συνδρομή. Θα λαμβάνετε τότε δωρεάν το περιοδικό κάθε τρίμηνο και θα έχετε έκπτωση στις εκδρομές και σε ορισμένες εκδόσεις μας.

Η συνδρομή για το 2010 είναι: Τακτικό μέλος . . . . . 40 ΕΥΡΩ Νέος (έως 24 ετών) 20 ΕΥΡΩ
Αρωγό μέλος (οργανισμός, επιχείρηση) . . . . . 75 ΕΥΡΩ Μέλος εξωτερικού 50 ΕΥΡΩ

Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος Νέος (έως 24 ετών) Μέλος εξωτερικού Αρωγό μέλος

Όνομα: . . . . . Επώνυμο: . . . . .

Επάγγελμα / Ιδιότητα: . . . . .

Διεύθυνση: . . . . .

T.K.: . . . . . Πόλη: . . . . . Χώρα: . . . . .

Τηλέφωνο κατοικίας: . . . . . Τηλέφωνο εργασίας: . . . . .

Fax: . . . . . E-mail: . . . . .

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

Κατάθεση στο λογαριασμό **GR63 0140 1200 1200 0200 2011 678** στην **ALPHA BANK**
ή στο λογαριασμό **GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148** στη **EUROBANK**

Πάγια Εντολή στους ίδιους λογαριασμούς (στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να συμπληρώσετε το έντυπο Πάγιας Εντολής Σταθερού Ποσού σε οποιοδήποτε κατάσταση των παραπάνω τραπεζών, σημειώνοντας το ονοματεπώνυμό σας στην «Αιτιολογία»).

Τραπεζική επιταγή στο όνομα της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης

Ταχυδρομική επιταγή

Παλαιά Μέλη: Μπορείτε και σείς να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας για το 2010 με έναν απο τους παραπάνω τρόπους. Θα σας εξυπηρετούσε, ίσως, να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο της Πάγιας Εντολής. Ειδοποιήστε μας αν κάποια στοιχεία σας έχουν αλλάξει.

Σημείωση: Η ημερομηνία οφειλής της συνδρομής των μελών αναγράφεται σε κάθε ετικέτα αποστολής του περιοδικού. Παρακαλούμε σημειώστε την.

Πρόγραμμα Ομιλιών - Εκδηλώσεων

Δευτέρα
26 Απριλίου

«Πράσινη Οικονομία και Περιβάλλον (οικονομικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες στη σημερινή παγκόσμια κρίση)»
Ομιλητής : κ. **Τάσος Κρομμύδας**, μέλος της Γραμματείας Οικολόγων-Πρασίνων
Ώρα: 19:00 στα γραφεία της ΕΕΠΦ

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ
1166/97
Κ.Ε.Μ.Π.Α.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τεκ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.Α.
Αριθμός Άδειας
2126

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Viola macedonica